

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ERZİNCAN'IN İLİÇ İLÇESİNDEKİ BİR ALTIN
MADENİNDE MEYDANA GELEN KAZANIN
TÜM YÖNLERİYLE ARAŞTIRILMASI VE
BENZER KAZALARIN ÖNLENMESİNE YÖNELİK
TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA
KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/983 , 984 , 985 , 986 , 987 , 988)
TUTANAK DERGİSİ**

**12'nci Toplantı
3 Temmuz 2024 Çarşamba**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Atay Uslu'nun, Komisyon üyeliğine seçilen Elâzığ Milletvekili Ejder Açıkkapı ve Çanakkale Milletvekili Rıdvan Uz'a "Hoş geldiniz" dediğine, Komisyonun kuruluş amacına, bugüne kadar yaptığı çalışmalara ve bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

2.- Komisyon Başkanı Atay Uslu'nun, Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine, Komisyonun bir soruşturma komisyonu olmadığına ve araştırma komisyonu olarak yapacağı çalışmalara ilişkin açıklaması

3.- Komisyon Başkanı Atay Uslu'nun, Komisyonun ciddiyetini bozmamak gerektiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- AÇIKLAMALAR

1.- Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın, Komisyon Başkanlığına dönemin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona bilgi vermek üzere çağrılmasıyla ilgili verdikleri dilekçeye, dün

itibarıyla Murat Kurum'un yeniden Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı olarak atanmasına ve Murat Kurum'un Komisyona acil olarak çağrılmasını istediklerine ilişkin açıklaması

2.- İstanbul Milletvekili Şengül Karslı'nın, Komisyonun bugünkü gündemine ve Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

3.- Adıyaman Milletvekili Resul Kurt'un, Komisyonun asli amacına, gerçekleştirilen yerinde inceleme çalışmalarına, ÇED raporu sürecine, güvenilir ve sürdürülebilir madencilige, altın madenciliği faaliyetlerine ve Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

4.- Adana Milletvekili Müzeyyen Şevkin'in, Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağrılmasıyla ilgili talebine gösterilen tepkilere ve ÇED raporlarına ilişkin açıklaması

IV.- SUNUMLAR

1.- Prof. Dr. Güzin Gülsev Uyar Aksoy'un, metalik madenlerde dünyada uygulanan patlatma teknikleri, denetimler, ülkemizden farklılıkları ve duraysızlıkları önlemek için yapılması gerekenler hakkında sunumu

2.- Prof. Dr. Görkem Akıncı'nın, dünyada ve Türkiye'de ÇED raporlarının hazırlanmasıyla ilgili uygulamalar ve metalik madencilikle ilgili ÇED'ler hakkında sunumu

3.- Prof. Dr. Celalettin Şimşek'in, Avrupa'da ve Türkiye'de metalik maden yataklarında su yönetimiyle ilgili yapılan çalışmalar ve hidrojeolojik çalışmaların önemi hakkında sunumu

4.- Prof. Dr. Cemalettin Okay Aksoy'un, Kanada'daki bir liç sahasında meydana gelen kayma, İliç'te yaşanan maden kazası, maden kazalarının yaşanmaması için yapılabilecekler, kazayla ilgili bilirkişi raporu, uluslararası platformda ve Türkiye'de altın madenciliği mevzuatı, güvenli ve sürdürülebilir madencilik için önerileri hakkında sunumu

V.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI

A) GÖRÜŞMELER

1.- Prof. Dr. Görkem Akıncı ve Prof. Dr. Celalettin Şimşek tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme

**ERZİNCAN’IN İLİÇ İLÇESİNDEKİ BİR ALTIN MADENİNDE MEYDANA GELEN
KAZANIN TÜM YÖNLERİYLE ARAŞTIRILMASI VE BENZER KAZALARIN
ÖNLENMESİNE YÖNELİK TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

(10/983 , 984 , 985 , 986 , 987 , 988)

12’nci Toplantı

3 Temmuz 2024 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Erzincan’ın İliç İlçesindeki Bir Altın Madeninde Meydana Gelen Kazanın Tüm Yönleriyle Araştırılması ve Benzer Kazaların Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 15.05’te açıldı.

Komisyon Başkanı Atay Uslu,

Komisyon üyeliğine seçilen Elâzığ Milletvekili Ejder Açıkkapı ve Çanakkale Milletvekili Rıdvan Uz’a “Hoş geldiniz” dediğine, Komisyonun kuruluş amacına, bugüne kadar yaptığı çalışmalara ve bugünkü gündemine,

Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz’ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine, Komisyonun bir soruşturma komisyonu olmadığına ve araştırma komisyonu olarak yapacağı çalışmalara,

Komisyonun ciddiyetini bozmamak gerektiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine,

İlişkin açıklama yaptı.

Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz, Komisyon Başkanlığına dönemin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un Komisyona bilgi vermek üzere çağrılmasıyla ilgili verdikleri dilekçeye, dün itibarıyla Murat Kurum’un yeniden Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı olarak atanmasına ve Murat Kurum’un Komisyona acil olarak çağrılmasını istediklerine,

İstanbul Milletvekili Şengül Karslı, Komisyonun bugünkü gündemine ve Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz’ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine,

Adıyaman Milletvekili Resul Kurt, Komisyonun asli amacına, gerçekleştirilen yerinde inceleme çalışmalarına, ÇED raporu sürecine, güvenilir ve sürdürülebilir madencilige, altın madenciliği faaliyetlerine ve Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz’ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine,

Adana Milletvekili Müzeyyen Şevkin, Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz’ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un Komisyona çağrılmasıyla ilgili talebine gösterilen tepkilere ve ÇED raporlarına,

İlişkin açıklama yaptı.

Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Maden Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Güzin Gülsev Uyar Aksoy tarafından, metalik madenlerde dünyada uygulanan patlatma teknikleri, denetimler, ülkemizden farklılıkları ve duraysızlıkları önlemek için yapılması gerekenler,

Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Görkem Akıncı tarafından, dünyada ve Türkiye’de ÇED raporlarının hazırlanmasıyla ilgili uygulamalar ve metalik madencilikle ilgili ÇED’ler,

Dokuz Eylül Üniversitesi Torbalı Meslek Yüksekokulu İnşaat Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Celalettin Şimşek tarafından, Avrupa’da ve Türkiye’de metalik maden yataklarında su yönetimiyle ilgili yapılan çalışmalar ve hidrojeolojik çalışmaların önemi,

Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Maden Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cemalettin Okay Aksoy tarafından, Kanada’daki bir liç sahasında meydana gelen kayma, İliç’te yaşanan maden kazası, maden kazalarının yaşanmaması için yapılabilecekler, kazayla ilgili bilirkişi raporu, uluslararası platformda ve Türkiye’de altın madenciliği mevzuatı, güvenli ve sürdürülebilir madencilik için önerileri,

Hakkında sunum yapıldı.

Prof. Dr. Görkem Akıncı ve Prof. Dr. Celalettin Şimşek tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme yapıldı.

Komisyon gündeminde görüülecek başka konu bulunmadığından, toplantıya saat 18.46’da son verildi.

3 Temmuz 2024 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.05

BAŞKAN: Atay USLU (Antalya)

BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel COŞKUNYÜREK (Bolu)

SÖZCÜ: Abdurrahman BAŞKAN (Antalya)

KÂTİP: Mustafa SARIGÜL (Erzincan)

BAŞKAN ATAY USLU – Sayın Komisyon üyeleri, kıymetli katılımcılar, değerli hocalarımız, değerli basın mensupları; hepiniz hoş geldiniz.

Toplantı yetersayımız vardır, Komisyonumuzun 12’nci toplantısını açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Atay Uslu’nun, Komisyon üyeliğine seçilen Elâzığ Milletvekili Ejder Açıkkapı ve Çanakkale Milletvekili Rıdvan Uz’a “Hoş geldiniz” dediğine, Komisyonun kuruluş amacına, bugüne kadar yaptığı çalışmalara ve bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN ATAY USLU – Değerli Komisyon üyeleri, değerli katılımcılar; İç Tüzük’ümüzün 21’inci maddesi uyarınca Komisyonumuzdaki siyasi parti gruplarına düşen üye sayısında değişiklik yaşanmıştır. Bu kapsamda, Genel Kurulun 2 Temmuz 2024 tarihli Birleşiminde Komisyonumuza AK PARTİ Grubuna düşen bir üyelik için Elâzığ Milletvekili Ejder Açıkkapı, İYİ Parti Grubuna düşen bir üyelik için Çanakkale Milletvekili Rıdvan Uz aday gösterilmiş ve seçilmiştir. Rıdvan Bey zaten Komisyon üyemizdi ama orada bir değişiklik olmuştu, tekrar Rıdvan Bey Komisyonumuza aday gösterildi ve seçildi. Hem Ejder Açıkkapı Vekilimize hem Rıdvan Uz Vekilimize tekrar hoş geldiniz diyoruz, hayırlı olsun diyoruz.

Sayın Komisyon üyeleri, Erzincan’ın İliç İlçesindeki Bir Altın Madeninde Meydana Gelen Kazanın Tüm Yönleriyle Araştırılması ve Benzer Kazaların Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Komisyonumuz çalışmalarına devam ediyor.

Her seferinde söylüyoruz, söylemeye de devam edeceğiz; tabii ki amacımız, önce insan, önce çevre, sonra güvenli madencilik anlayışıyla sürdürülebilir ve güvenli bir madencilik mimarisinin kurgulanmasına destek olmak. Amacımız, iş sağlığı ve iş güvenliği konusunda, çevrenin korunması konusunda, halk sağlığı konusunda maksimum güvenlik katsayılarının olduğu bir sürdürülebilir sistemin yeniden kurgulanmasına destek olmak. Bu amaçla, kurum ve kuruluşlarımızı, madencilik sektörünü, meslek odalarını, sendikaları, üniversiteleri, bilim insanlarımızı, sivil toplum kuruluşlarımızın da içinde bulunduğu geniş bir paydaş grubunu dinliyoruz, onlarla istişare içindeyiz. İnşallah, hazırlayacağımız raporla hem yasama hem de yürütme organının çalışmalarına destek olacağız.

18 Nisandan itibaren çalışmalara başladık ve devam ediyoruz. Bugüne kadar olan çalışmalarda saha incelemelerini de dâhil edersek 100 saate yakın bir çalışma takvimi gerçekleştirdik. Kamu kurumlarından, üniversitelerden, sendikalardan, ruhsat sahibi şirket yetkililerinden olmak üzere toplam 100’e yakın kişi Komisyonumuza gelerek farklı şekillerde bilgiler verdiler.

İki günlük biliyorsunuz, Erzincan’da İliç madeninde bir ziyaretimiz ve incelememiz olmuştu. Yine, Balıkesir’de bulunan İvrindi altın ve gümüş işletmesinde de bir günlük yerinde incelemelerde bulunduk. Takvimimiz elverirse yeni bir altın madeninde de inceleme yapmak istiyoruz.

Komisyon çalışmalarıyla ilgili hem bizim, Başkanlık Divanının hem üye arkadaşlarımızın farklı kurumlardan görüş, yazı, bilgi, soru, talepleri oldu. Bugüne kadar 70’den fazla talep yazısı gönderildi ve bunların cevapları geldi, büyük bir kısmının cevapları geldi. Arkadaşlarımız bir envanter çıkarmışlar, 12 bin sayfaya ulaşan bir dokümantasyon, bilgi ve belge geldi arkadaşlar ve sizlere mail yoluyla dağıtıldı. Bunları baskı yöntemiyle dağıtmamız zaten mümkün değildi. En son, firmayla ilgili bilgi talepleri vardı, bunların da büyük bir kısmı geldi ve bugün bildiğim kadarıyla arkadaşlarımıza dağıttık.

Meslek kuruluşlarından, yargı organlarından, sendikalardan, derneklerden, madencilik fakültesi olan tüm üniversitelerimizden, madencilik konusunun farklı alanlarında uzmanlaşmış akademisyenlerimizden, çevre aktivistlerinden hem kaza süreciyle ilgili hem altın madenciliği süreciyle ilgili görüşleri ve önerileri varsa Komisyonumuza alabiliriz diye kendilerine yazılı olarak da sorduk ve bu konuda da hakikaten geniş bir bilgi ve dokümantasyon Komisyonumuza ulaştı ve bunları da sizlere ulaştırıyoruz. İnşallah, rapor kısmında, özellikle raporun sonuç bölümünde bu dokümantasyonlardan sonuna kadar faydalanacağız. İnşallah, raporumuz ortaya çıktığı zaman ülkemizdeki maden sektörü için, ülkemizdeki iş kazalarının olmaması için önemli bulgular, bilgiler, öneriler o raporda yer alacak.

Bugün, değerli arkadaşlar, dinleyeceğimiz 4 akademisyenimiz, bilim insanımız var. Kendileri, özellikle uluslararası alanda altın madenciliği konusunda neler yapılıyor, dünyada mesela, patlatma konusunda, ÇED süreçleri konusunda, hidroloji süreci konusunda, altın madenciliğinin tasarım ve uygulamaları ve denetleme çalışmaları konusunda neler oluyor, o konuda bilgi verecekler, karşılaştırmalı belki bilgi verecekler. Biz, dünyada da bu konuda bu süreç nasıl yürüyor, nasıl yürütülüyor, o konuda bilgi edinmek için sayın akademisyenlerimizi davet ettik, sağ olsunlar, kendileri de teşrif ettiler.

Hoş geldiniz diyorum.

Sözü size vereceğim, verdikten sonra tabii, kendi aranızda bir sıralama var bildiğim kadarıyla. Önce, sizleri bir tanıyalım, daha sonra da bu konuda artık sunumlarınızı alalım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Başkanım, usul yönünden benim bir sorum var.

BAŞKAN ATAY USLU – Hemen söz vereyim.

Sunumları aldıktan sonra da arkadaşlar, hocalarımızın sorularını alabiliriz veya arada da alabiliriz, bilmiyorum nasıl yapalım, bu yöntemi ortak belirleyebiliriz ama kendileriyle konuştuğumda, yaklaşık her birinin on beşer dakikalık sunumları var. On beşer dakikalık sunumlardan sonra alırsak sanki daha faydalı olacak gibi düşünüyorum çünkü birbirleriyle bağlantılı sunumlar.

Ben toplantının bu bölümünde arkadaşlarımızdan söz isteyenler sözlerini vereceğim. Basın mensubu arkadaşlarımıza, görsel çekim yapan basın mensubu arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Şimdi, herhâlde usulle ilgili bir öneri veya talep var, arkadaşlarımıza sözü vereceğiz.

Buyurun.

III.- AÇIKLAMALAR

1.- Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzılmaz’ın, Komisyon Başkanlığına dönemin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un Komisyona bilgi vermek üzere çağrılmasıyla ilgili verdikleri dilekçeye, dün itibarıyla Murat Kurum’un yeniden Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı olarak atanmasına ve Murat Kurum’un Komisyona acil olarak çağrılmasını istediklerine ilişkin açıklaması

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri; 4 Haziran 2024 tarihinde Komisyon Başkanlığına Cumhuriyet Halk Partisinin Komisyon üyeleri olarak bir dilekçe verdik ve bu dilekçede Erzincan İliç felaketinin yaşandığı Anagoldun işlettiği altın madenine 2’nci

kapasite artışı oluru veren dönemin Çevre Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağrılmasını, bilgi ve sorumluluğuyla ilgili olarak milletvekillerinin sorduğu sorulara yanıt vermesini istedik. Bugüne kadar bu dilekçeye bir yanıt verilmedi, gereği yerine getirilmedi, oysaki bilirkişi raporuna göre...

BAŞKAN ATAY USLU – Başkanlık Divanımızca dilekçe daha incelenmeye devam ediyor.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Evet, bayağıdır, üstünden bir ay geçti, hâlâ inceliyorsunuz. Yani incelenecek ne var, burada bir paragraflık bir davet yazısı var. Zira, bilirkişi raporuna göre 2021 yılında “ÇED Olumlu” kararı veren yetkililerin asli kusurlu olduğuna dair bir tespit var ve buradan da anlaşılıyor ki 2021 yılında altın madeninin 2'nci kapasite artışına “ÇED Olumlu” kararı verilmesi için olur veren kişi Murat Kurum'un kendisi. Bakın, bu da onun belgesi; 2'nci kapasite artışı olurunun altında Murat Kurum'un bizzat Bakan olarak kendi imzası var ve kendisi şu anda yargıdan kaçırıldığı gibi İliç Araştırma Komisyonundan da kaçırılıyor. Dün itibarıyla Cumhurbaşkanı atamasıyla Murat Kurum tekrar, yeniden aslında şüpheli olduğu bir soruşturma devam ederken Çevre Bakanı olarak görevlendirildi. Biz de Cumhuriyet Halk Partili Komisyon üyeleri olarak Murat Kurum'un hem dönemin Çevre Bakanı olan Murat Kurum'un yani Erzincan İliç'teki felakete giden yolun taşlarını döşeyen kamu tarafındaki en üst yetkililerden biri olan Murat Kurum'un hem de şu anda mevcut Çevre Bakanı olan Murat Kurum'un Komisyona çağrılarak bilgi ve sorumluluğuna ilişkin milletvekillerinin sorularını yanıtlanmasını istiyoruz, Komisyona acil olarak çağırılmasını istiyoruz. Zira, yayınlanan bilirkişi raporuna göre kamu tarafında soruşturmanın bir numaralı şüphelisinin Murat Kurum olduğu anlaşılıyor. O nedenle, bir aydır beklediğiniz, bir türlü okuyamadığınız, bir paragraflık bir dilekçeyi okuyarak Murat Kurum'u acil olarak İliç Araştırma Komisyonuna çağırmanız gerektiğini vurguluyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Atay Uslu'nun, Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine, Komisyonun bir soruşturma komisyonu olmadığına ve araştırma komisyonu olarak yapacağı çalışmalara ilişkin açıklaması

BAŞKAN ATAY USLU – Evet, talebiniz alındı.

Tabii, arkadaşlar, mümkün olduğunca tarafları çağırıyoruz, bu konuda da farklı istişarelerde kendi aramızda bulunuyoruz ama şunu ifade edeyim...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hayır, çağırıydınız zamanında en azından gelecekti, çağırmadınız; Bakan oldu, delillerin karartılma şüphesi var. Ben şimdi Çevre Bakanlığından herhangi bir bilgi, belge talep ettiğimde yazılı olarak Murat Kurum'un onayından, olurundan geçecek; kendisini de burada sorumlu hâle getirebilecek bir bilgiyi, belgeyi İliç Araştırma Komisyonuna vermekten imtina edeceği açık görülüyor.

BAŞKAN ATAY USLU – Tabii, Komisyonumuz, biliyorsunuz, bir araştırma komisyonu, bir soruşturma komisyonu değil. Zaten Anayasa da Genel Kurul da bize böyle bir yetki vermiyor, soruşturma yargıda devam ediyor, bağımsız yargı soruşturmanın gereğini yapacaktır.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – İşte, ben de araştırdım, Murat Kurum'un 2'nci kapasite artışına olur verdiği belgeyi buldum.

BAŞKAN ATAY USLU – Bence soruşturma ile araştırmayı karıştırmamak lazım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Araştırarak buldum.

BAŞKAN ATAY USLU – Biz suçluyu bulacak, suçluyu belirleyecek bir Komisyon değiliz, böyle bir görevimiz yok, böyle bir çalışmada olmak Anayasa’ya da aykırıdır arkadaşlar yani Anayasa’da deniliyor ki: “Devam etmekte olan davalarla ilgili böyle bir süreç söz konusu olmaz.” Biz bir araştırma komisyonuyuz, her seferinde söylüyoruz, bir daha böyle kazaların...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Anayasa’ya aykırı olsa mahkeme, soruşturma devam ederken araştırma komisyonlarının kurulmasına müsaade edilmezdi, Anayasa’ya bir aykırılık yok. Siz “Anayasa’ya aykırı.” derseniz, bu araştırma komisyonunun mevcudiyetini ve varlığını inkâr etmiş olursunuz.

BAŞKAN ATAY USLU – Deniz Bey, bir dinlerseniz, bakın, sizi sonuna kadar dinledim, dinleme nezaketinde bulundum, aynı nezaketi sizden bekliyoruz.

Anayasa’ya da uygun olarak bu Komisyon kurulmuştur, bunu söyledik. Komisyonun göreviyle ilgili bir konudan bahsediyorum; komisyonun görevi soruşturma değil, Komisyonun görevi araştırma. Biz öyle bir rapor hazırlayalım ki bundan sonraki bu süreçle ilgili...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hayır, gelsin Çevre Bakanı Murat Kurum, araştıralım, sorumluluğunu da araştıralım.

BAŞKAN ATAY USLU – Bir dinleme nezaketinde bulunabilir misiniz? Sonuna kadar dinledik, arkadaşlar da söz alacak. Ama bunu ayırmak lazım yani bizim Mecliste milletvekilleri olarak bunu ayırmamız lazım. Biz bir araştırma komisyonuyuz, biz bu araştırma sürecine yoğunlaşalım, araştırma sürecinde oluşturduğumuz raporla bundan sonra doğru bir madencilik mimarisi, sürdürülebilir, güvenilir bir madencilik mimarisi nasıl kurgulanabilir, ona odaklanalım diye düşünürüm.

Arkadaşlarımızdan söz isteyen var.

Buyurun.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Zamanında çağırıydınız şimdi Çevre Bakanı olarak atanmayacaktı.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Yapmayın ya!

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Ben sizi dinliyorum ama...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Evet, durumu ortaya çıkacaktı daha belirgin bir şekilde. Ya, o imzaların bir sorumluluğu var.

BAŞKAN ATAY USLU – Evet, Şengül Hanım, buyurun.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Özür dilerim, söz bana verildi ama...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Aileler, o hayatını kaybeden işçilerin aileleri de buraya geldiğinde, çağırıldığında gözlerinin içine bakarak orada en üst kamu otoritelerinin başında gelen Murat Kurum’un “Hiçbir sorumluluğu yok.” diyebilecek misiniz?

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Yapma ya!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Madem sorumluluk almıyorlar, o zaman imza da atmayacaklar.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Deniz Bey...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – İmza atıyorsa onun bir sonucu, sorumluluğu var.

III.- AÇIKLAMALAR (Devam)

2.- İstanbul Milletvekili Şengül Karşlı'nın, Komisyonun bugünkü gündemine ve Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağırılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Deniz Bey, bana söz verildi ve benim söylemimin anlaşılabilmesi için araya girmem gerekti.

Şimdi, tabii, burada değerli hocalarımızı dinlemek üzere toplandık, gündemimiz belli. Bu konuda yetkin ve uzman hocalarımız bugünkü gündemimizde fikirlerini, görüşlerini beyan edecek. Ben hem Komisyonun hukukunu korumak hem sürecin hukukunu korumak adına söz aldım çünkü burada gerçekten titizlikle bir çalışma yürütülüyor, her biriniz, her bir üyemiz ve tüm katkıda bulunanlar gerçekten bir sonuca ulaşmak adına ve sizin de ifade ettiğiniz gibi, benzer kazaların olmaması için alınabilecek maksimum önlemler nedir tespitini yapmak bu anlamda bir...

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – En önemli önlem Murat Kurum'un tekrar Çevre Bakanı olmamasıydı.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Özür dilerim, özür dilerim...

Şimdi, affınıza sığınarak bunu söylemek zorundayım, sizin bugünkü konuşmanız, bu çıkışınız tamamen siyasi saikle yapılmış; ben bunu kabul etmiyorum ve doğru bulmuyorum.

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Ya, Cumhurbaşkanı'nın Çevre Bakanı olarak Murat Kurum'u ataması hangi saikle yapılmış?

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Bir saniye, müsaade eder misiniz...

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – O ne demek ya, size mi soracak?

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Şu imzayı atarken de bana sormadılar, sorsalardı...

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Birbirimizle nezaketen konuşmak istiyoruz ama...

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Ne oldu, biliyor musunuz; “olumlu” denilen ÇED raporu iptal edildi mahkeme tarafından.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Ya, şu tripot mu, ne; ondan ben de alacağım daha mı coşkulu oluyor? Söz kesebiliyorsunuz, herkes canlı yayını izliyor diye daha farklı mı konuşuluyor? Ben de bu hâle girebilmek için böyle bir düzenek oluşturacağım bir dahakine.

Şimdi, kamuoyunu yanıltmamanız gerekiyor, ben bu nedenle söz aldım. Sanki vatandaşlarımızdan bir suçlu kaçırmışız gibi...

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Yargıdan kaçırıyorsunuz.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – ...sanki devletin, milletin, bayrağın, toprağın karşısında olan, onları yakıp yıkan, onlara düşman olanları saklıyormuşuz gibi bir konuma bizi düşürmeyin.

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Şu olurun altına imza atan kişinin milletvekilliği kaldırılmalıydı, soruşturmaya dâhil edilmeliydi; bunu da bilirkişi raporu söylüyor zaten.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Bakan olması da bir kişinin suç işlemişse yakalanmasına, tutuklanmasına... Bakın, aylarca...

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Bakın, bilirkişi raporu söylüyor.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Konuyu saptırmak istiyorsanız, burayı Genel Kurula çevirmek istiyorsanız...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – 2021 yılında “‘ÇED Olumlu’ kararı veren yetkililer asli kusurludur.” diyor.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Ne alakası var?

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Aylarca her gün hiç bıkmadan suç işlemiş ve tutuklanmış milletvekilleriyle ilgili konuştunuz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hayır, ne yapmalıydı, Murat Kurum’un fotoğrafını mı koymalıydı?

BAŞKAN ATAY USLU – Deniz Bey, arkadaşları dinleme nezaketinde niye bulunmuyorsunuz?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Altına da “Murat Kurum” diye mi yazmalıydı?

BAŞKAN ATAY USLU – Deniz Bey, arkadaşları lütfen bir dinleyin.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Aylarca, yargıda suçlanmış ve hapse girmiş milletvekilleri serbest kalsın diye protestolar ettiniz, Meclis çalışmalarının yarısını bununla kilitlediniz. Yargının bir karar aldığı, suçlu bulunduğu ve tutukladığı kişilerle ilgili Genel Kurulu meşgul ettiniz, birçok parti tarafından defalarca kürsü bile işgal edildi. Burada bir yargılama yapılıyor, Türk yargısına güvenin, Türk yargısına, mahkemelerine güvenin. Sanki Murat Kurum... Ben onu savunmak için söz almadım, Bakanımızı savunmak konumunda değilim.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ya “Anayasa Mahkemesi kararlarına saygı duymuyorum.” diyen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan değil mi?

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Burası İliç Maden Kazasını Araştırma Komisyonu...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Biz duyuyoruz saygıyı da siz duymuyorsunuz, sorun o.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – ...Genel Kurul değil burası; burada partiler siyasi çalışmalar yapmıyor, bütün partilerden daha üstte, bu kazanın sebeplerini ortaya koyup çözümleri bulmaya çalışıyoruz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ya, sizce Murat Kurum’un İliç Araştırma Komisyonuna gelmesi gerekmiyor mu?

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Deniz Bey, birbirimizi nezaketten dinleyelim, ben bu ses tonunda konuşmaktan rahatsızım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Enerji Bakanlığının bir yetkilisi buraya geliyor da Çevre Bakanı niye gelmiyor?

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Ben bu ses tonunda konuşmaktan rahatsızım ama söz hakkımı bu hâliyle ihlal etmenize de müsaade etmiyorum. Müsaade edin, biz sizi dinledik, aynı kelimeleri tekrar ediyorsunuz daha yüksek sesle, ben de bastırmak için hiç gereği olmadan sesimi yükseltiyorum.

Diyorum ki, söylemek istediğim şu: Bir mahkeme süreci vardır, yargılama biter, bir kişi suçlanır, onunla ilgili yargı gerekeni yapar. Burası araştırma komisyonudur “Bakan oldu, suçlu kaçtı.” gibi bir söylemi kamuoyuyla paylaşmanız ve sanki mahkeme suçlamış gibi bir bilgiyi... Bir sıfatınız var bu konumunuz itibarıyla, vatandaşlarımız her söylediğinizi gerçek kabul ediyor; konuma olan saygı, bu Komisyonun sürecine olan saygı nedeniyle...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Türkiye Büyük Millet Meclisi milleti temsil eden yer ya; bu Komisyona gelmeyecek, nereye gelecek?

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Ama Komisyona gelme talebini söylemiyorsunuz, “Siz bir suçluyu kaçıyorsunuz.” diye her birimizi, atama kararını bile yargılıyorsunuz; bunu doğru bulmuyorum.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bu faciayla ilgili bilgisi ve sorumluluğuna ilişkin soruları yanıtlamak üzere Komisyona davet edilmesini istiyoruz.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Henüz kesinleşmiş bir mahkeme değil, Komisyon da yargılama makamı değil, suçluları toplama yeri değil.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bir aydır okumamış dilekçeyi Komisyon Başkanı, bir aydır düşünüyor “Murat Kurum’u çağırırsam mı, çağırmasam mı?” diye.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Bu üslupla bu Komisyon çalışamaz, ben bu usulü doğru bulmuyorum Değerli Başkanım. Sayın hocalarımızı dinledikten sonra kendi sunumlarına ilişkin kafamızdaki soruları sorabileceğimiz sağlıklı bir ortamın oluşturulması gerektiğini söylüyorum. Ben de tüm cümlelerimi toparlayıp ifade edemedim ama usulle ilgili böyle başlarsak burada bir çalışma yapamayacağız, Genel Kuruldaki çalışmalara devam edelim o zaman.

BAŞKAN ATAY USLU – Komisyon Başkanı ne yaptığının, nereyi okuduğunun, nasıl çalıştığının tamamen farkında. Onun farkında olmayan arkadaşlar olabilir, onları ben kendilerine havale ediyorum. Biz burada belli bir sistem ve düzen içerisinde çalışıyoruz, konuyu araştırıyoruz ve bu konuda kafalarda soru işareti kalmayacak şekilde çalışmamızı sonuna kadar yapacağız.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Yani Çevre Bakanı Murat Kurum’u çağırarak mısınız, çağırmayacak mısınız?

BAŞKAN ATAY USLU – Siz olayların farkında olmayabilirsiniz, biz sizin baskınızla, yönlendirmenizle çalışacak bir Başkanlık değiliz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Benim farkında olduğum şey şu: 9 işçinin şu anda mezarda yattığı, farkında olduğum şey bu.

BAŞKAN ATAY USLU – Biz öyle bir milletvekili değiliz, biz ne yaptığımızın da farkındayız, nasıl yapacağımızın da farkındayız.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sizin de unuttuğunuz şey bu.

BAŞKAN ATAY USLU – Siz başkalarıyla karıştırıyorsunuz.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Çok ağır konuşuyorsunuz, yanlış yapıyorsunuz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Niye üstünüze alınıyorsunuz ya?

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Ne demek ya, biz de varız.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ben Komisyona söylüyorum, ben dilekçeyi Komisyon Başkanlığına veriyorum.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Kardeşim, bu Komisyonda biz de varız, tek başına karar verilmez.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Dilekçeyi Komisyon Başkanlığına veriyorum.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Bir şey önerirsin, burada oylamaya gelir, kabul edilir, edilmez.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Komisyon Başkanlığına dilekçe veriyorum.

BAŞKAN ATAY USLU – Sizin verdiğiniz her dilekçeyi kabul edecek değiliz. Sizin söylediğiniz her şeyi kabul edecek değiliz, o zaman buyurun, gelin raporu siz yazın.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Her topa giriyorsun be!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Komisyon Başkanlığına söylüyorum Murat Kurum’u çağırın diye.

BAŞKAN ATAY USLU – Kimin dinleneceğine, her şeye siz karar verin!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – O zaman sana söylüyorum, Murat Kurum’u çağır.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Burada herkesi suçluyorsun.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sen muhatabı değilsin, ben muhatabına söylerim.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Ya, arkadaşım, buranın başkanı, hâkimi sen değilsin, tamam mı? Tek başına burada “çağıracaksın” “yapacaksın” “edeceksin” diye emir kipiyle niye konuşuyorsun?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Çevre Bakanının gelmesi gerektiğini siz de biliyorsunuz.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Görüşünü buraya sunarsın, kabul edilir, edilmez...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ya, bir aydır okumamış dilekçeyi.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Önünde telefon ya, hep oraya konuşuyorsun kardeşim, hep oraya konuşuyorsun; ortaya konuşsana, Komisyona konuşsana.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bak gözlerinizin içine bakarak konuşuyorum.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Gözlerime değil, oraya bakıyorsun.

BAŞKAN ATAY USLU – Deniz Bey, nezaketsizliğinizi kınıyorum.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz milleti temsil edin sizinle konuşayım...

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Rol yapıyorsun, hâlâ rol yapıyorsun.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Bak, milletin temsilcisi burada, milletin kendisi burada.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Bu kadar çalıştı, Komisyon bu kadar emek verdi ama...

BAŞKAN ATAY USLU – Biz şov yapmıyoruz, iş yapıyoruz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Kusura bakmayın, o Çevre Bakanının çağırılması gerekiyor.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – O kamera açıldı mı siz değişiyorsunuz, kamera açıldıktan sonra farklı bir kişi oluyorsunuz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Gayet de aynıyım, gayet de netim.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Ayıp ya!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz şunu söyleyin: Murat Kurum Komisyona gelsin mi, gelmesin mi?

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Ya, kardeşim, bana söyleme; şuraya söyle, Komisyona söyle.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – E, söylüyorum “Bana niye söylüyorsun?” diyorsun.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Söylemiyorsun, herkesin sözünü kesiyorsun, yeter ya!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Söyledik.

BAŞKAN ATAY USLU – Deniz Bey...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz de sorsanıza, aynı kaygı niye sizde yok?

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Nerede yok, herkesi suçluyorsun. Sen oradan konuşmuyorsun, dille konuşuyorsun, şov yapıyorsun, şov yapıyorsun.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Var mı öyle bir kaide?

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Şov yapma.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Benim bu konuda ne çalışmalar yaptığım biliniyor, açın sizin çalışmalarınıza da bakalım.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Sinirleri alınmış bir adamsın, çok rahatsin; şov yapıyorsun burada ya, şu kamera açılınca değişiyorsun.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sinirlerim alınmış gibi mi?

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Evet, değişiyorsun.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Bu Komisyonu şov yeri yaptırmayız, boşuna yormayın kendinizi.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Demagoji yapıyorsunuz.

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Burada demagojiyi sen yapıyorsun kardeşim!

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Burada siyasi şov yapmayın!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bak, dilekçe var burada, dilekçe.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Çevre Bakanlığı geldi buraya, istediğiniz her soruyu sordunuz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bak dilekçe var burada, dilekçe.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Meramınızı illettiniz, burada bunları anlamayacak kimse yok.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bu dilekçenin altında imza var.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Anladık.

BAŞKAN ATAY USLU – Ama onu kim çekiyor, kimin o?

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Burada hiç kimse anlama özürülü değil.

BAŞKAN ATAY USLU – Arkadaşlar... Arkadaşlar...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bakın, aynı kişiyi, o dönemin Bakanını tekrar Bakan olarak atadı.

BAŞKAN ATAY USLU – Deniz Bey, arkadaşlar, bir dinleyin, bakın...

Ya, hiç kimsenin şov yapmasına gerek yok, bazı arkadaşlar iyi şov yapabilir ancak bakın...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Şov diye değerlendirmeyin bu konuşmaları.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Asıl şov Murat Kurum'un yeniden Çevre Bakanı yapılması.

BAŞKAN ATAY USLU – Dinleme nezaketinde bulunmazsanız... Deniz Bey, dinleme nezaketinde bulunun lütfen, bir dinleme nezaketinde bulunun.

Bakın, siz konuştunuz, buradaki hiçbir arkadaşımız sizin konuşmanızı kesmedi, ben de kesmedim ama bütün arkadaşlarımızın konuşmasını kesiyorsunuz. Biz size söz verelim, devamında tekrar söz verelim, fikrinizi tekrar ifade edin ama lütfen bunu nezaket sınırları içinde yapalım. Biz konuşurken hemen ortaya atılıyorsunuz. Biz şov yapmıyoruz, gereğini yapıyoruz. Evet, talebinizde bulundunuz, bunun dışında onlarca, yüzlerce talep var burada, biz bunlarla ilgili gerekli...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Başka var mı Murat Kurum'un dinlenmesi konusunda bir talep?

BAŞKAN ATAY USLU – Farklı talepler var arkadaşlar, biz bunlarla ilgili... Başkanlık Divanının görevi de budur, Başkanlık Divanı, Başkan olarak biz de gereğini yaparız, görevimizi yaparız; hiç kimseyi zan altında bırakmayın. Şov yaparak bir yere varılmaz, tamam mı? Burada yapılması gereken, ülkeye katkı koymak istiyorsak...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Şov yapmak Murat Kurum'u tekrar Çevre Bakanı olarak atamaktır.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Yapma ya!

BAŞKAN ATAY USLU – Sana mı soracaklardı Çevre Bakanının kim olacağını, sana mı soracaklardı?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz mi otoritesiniz?

BAŞKAN ATAY USLU – Allah Allah!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Allah Allah!

BAŞKAN ATAY USLU – Nasıl bir ifade bu ya, nasıl bir ifade? Böyle bir ifade olabilir mi ya!

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Söylüyorum, anlatıyorum ben zaten.

BAŞKAN ATAY USLU – Deniz Bey’den izin mi alınacak, her konuda Deniz Bey’den izin mi alınacak? Arkadaşlar burada fikirlerini ifade ederken sizden izin mi alacak? Ben çalışma takvimi belirlerken sizden izin mi alacağım? Lütfen...

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Seçilmiş Cumhurbaşkanı’nın kararına saygı duymamak ne demek?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Anayasa Mahkemesinin kararına saygı duymayınca insanlar sorun olmuyor...

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Seçilmiş Cumhurbaşkanı’nın kararını sorgulamak ne oluyor?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – 9 kişi hayatını kaybetmiş, kusura bakmayın, hiç kimseyi...

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Bu milletin iradesine saygı duymak zorundasınız.

BAŞKAN ATAY USLU – Önce nezaketinizi toparlayın arkadaşlar, bakın, önce nezaketinizi toparlayın. Ben, arkadaşımız söz istedi, Komisyon üyesi söz istedi verdim; bakın, herkes konuştu sonuna kadar, fikrini söyledi. E, Şengül Hanım da söyleyecek fikrini, müdahale etmeyin; ben de söyleyeceğim, müdahale etmeyin; e, Resul Bey de söyleyecek, Mustafa Bey de söyleyecek. Ya, nasıl bir yöntem bu? Bütün arkadaşlarımız birinci cümleyi söyledikten sonra Deniz Bey atlıyor, yeni bir şey söylüyor; atlıyor, yeni bir şey söylüyor.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Kelimelerinizi güzel seçerek konuşun.

BAŞKAN ATAY USLU – Arkadaş, toparla, notunu al, de ki: “Sizin görüşünüze katılmıyorum.” “Başkanım, şöyle yapın.” de. Burada huzur ve sükunu sağlamak bizim görevimiz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Başkan olarak, bu konuyu araştıran insanlardan biri olarak...

BAŞKAN ATAY USLU – Birazdan size söz vereyim, basın mikrofonunuza söz vereyim. Böyle bir yöntem yok. Kafanıza göre konuşulacak bir yer değil. Baştan beri bunu size söylüyorum.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Başkan olarak siz de diğer arkadaşlar da birinci Komisyon toplantısından itibaren istediğiniz gibi üslubunuzu bozuyorsunuz.

BAŞKAN ATAY USLU – Lütfen, nezaketinizi, üslubunuzu muhafaza edin.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – İsteddiğiniz dilekçeyi dikkate almıyorsunuz.

BAŞKAN ATAY USLU – Resul Bey, buyurun.

3.- Adıyaman Milletvekili Resul Kurt’un, Komisyonun asli amacına, gerçekleştirilen yerinde inceleme çalışmalarına, ÇED raporu sürecine, güvenilir ve sürdürülebilir madencilığe, altın madencilığı faaliyetlerine ve Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz’ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un Komisyona çağrılmasıyla ilgili açıklamasındaki bazı ifadelerine

ilişkin açıklaması

RESUL KURT (Adıyaman) - Sayın Başkanım, Komisyonumuzun kıymetli milletvekilleri, kıymetli misafirlerimiz; öncelikle hoş geldiniz.

Tabii, her zaman burada bir hususu dile getiriyoruz: Önce insan, önce çevre ve doğa, sonra güvenilir ve sürdürülebilir madencilik diyoruz. Tabii, bu elim kazadan dolayı buradaki bütün milletvekili arkadaşlarımız üzüntü duyuyor, bütün vatandaşlarımız üzüntü duyuyor ve bu Komisyonumuzun da amacı esas itibarıyla bir daha böyle bir kazanın meydana gelmesini önlemek için neler yapılabilir, gerek mevzuatta gerek uygulamada bizim bu tür bir maden kazasıyla bir daha karşılaşmamamız için hangi önlemleri almamız gerektiği, bu Komisyonun asli amaçlarından biridir.

Evet, kazayı araştırıyoruz ama bir daha da böyle bir kazanın olmaması için hep birlikte neler yapabiliriz? Komisyonumuzun kendi alanında uzman çok kıymetli milletvekilleri var. Her bir milletvekilimizden istihdamımız, kendi uzmanlık alanlarında ne gibi önlemler alınması gerektiği, ne gibi uygulama ve mevzuatta değişiklik gerektiği noktasındaki fikirlerini beyan etmelerini rica ediyoruz.

Evet, liç yığımıyla altın madenciliği ve özellikle altın cevherinin düşük oranda olduğu ve kimyasal solüsyonlarla kırılmış cevherin ayrıştırılarak altın elde edilmesine ilişkin bir uygulamadır, bir süreçtir. Biz sahayı gezdik, Komisyonumuzun kıymetli üyeleri hem Erzincan'da hem Balıkesir'de incelemelerde bulundu. Komisyonumuzun her bir üyesi, kıymetli milletvekillerimiz kendi alanlarıyla ilgili çok ciddi araştırmalar yaptı, binlerce sayfalık dokümanlar, Komisyonumuzdaki binlerce sayfalık konuşmalar bu işe verilen ciddiyet ve önemi de bizlere gösteriyor.

Tabii, altın madenciliği veya herhangi bir sanayi kuruluşu veya herhangi bir kömür madeni veya herhangi bir çevreye etkide bulunacak işlem tesis kuracağımız zaman mutlaka bir çevresel etki değerlendirilmesine ilişkin ÇED raporu alınıyor. ÇED raporunun alınması tabii ki uzun bir süreç ve birçok etkenin de birlikte değerlendirildiği bir konu. Bu tür büyük projelerde de ihtiyaç olduğunda kapasite artırımında da ÇED raporu alınabilir. Bu ÇED raporu alınırken de sadece bürokratların çalışmaları değil, bu konuda yapılan değerlendirmeler, halkın ve uzmanların değerlendirmeleri dikkate alınır. Takdir edersiniz ki binlerce sayfalık raporlar söz konusu, incelemeler söz konusu. Bugün Zonguldak'ta da Soma'da da başka bir yerde de bu tür arzu etmediğimiz kazalar olabilir. Bizim ÇED raporu noktasında yapılan çalışmalar veya iş sağlığı ve güvenliği yönünden baktığımız zaman risk değerlendirme raporları o iş yerinde olabilecek olası riskleri ortaya koymaya yöneliktir. Dolayısıyla da "Hiçbir ÇED raporunu imzalamayalım." veya "Hiçbir tesis kurmayalım." dersek, burada 2 Erzincan Milletvekilimiz var, Erzincan halkına sorabilirsiniz, İliç halkına sorabilirsiniz. ÇED raporunun alınmış olması veya ÇED raporuyla yapılmış düzenlemeler yasal mevzuata uygun olduğu gibi, burada herhangi bir kayırmacılık veya herhangi bir farklı işlem de söz konusu değildir. Yani mevzuata göre yapılmış bir işlemle ilgili de bu tür siyasi polemikler Komisyonumuzun çalışmasına da bir katkı sağlamaz, bizim Komisyonumuzun amacına da bir katkı sağlamaz. Evet, madencilik çok tehlikeli ve çok zor bir sektör. Ben yıllarca müfettişlik yaptım, başmüfettişlik yaptım, iş güvenliği uzmanlığı yaptım. Bu konuyla ilgili birçok kazayla da karşılaştım, birçok kazayı inceledim, birçok olayı inceledim. Eğer hiçbir kaza olmasın, hiçbir şey olmasın diyorsak bu mümkün değil.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hiç çalışmamak da mümkün değil.

RESUL KURT (Adıyaman) - Çalışmamak da bir risktir. Sonuçta çalışmadığınız zaman karşıdan karşıya geçtiğinizde bir kazaya maruz kalabilirsiniz. Önemli olan -benim en başta da söylediğim gibi- güvenilir ve sürdürülebilir bir madenciliğin sağlanmasıdır. Dünyada birçok ülkede liç yığını yöntemiyle altın madeni üretimi yapılıyor. Önemli olan, bu altın madeni faaliyetinde gerekli yasal yükümlülüklerle uyum olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Biz burada, gerek akademisyenlerden

gerek bürokratlardan gerek ilgili şirketin yetkililerinden, konuyla ilgili onlarca, yüzlerce kişiden hem yerinde hem de burada bilfiil değerlendirmelerde bulunduk. Madencilik, tehlikeli ve zor olduğu kadar bir ülkenin ekonomisi ve kalkınması için de son derece önemlidir. Madencilik, sadece bir istihdam ve ekonomik anlamda katkı sağlayan sektör değil, aynı zamanda ülkenin kendi rezervlerini, kendi dinamiklerini harekete geçirebilmesi ve dışa bağımlılığın da en aza indirilmesi açısından ciddi bir avantaj sağlar. Dünyanın gelişmiş ülkelere baktığımız zaman, kendi ülkelerindeki altın madenciliği dışında, birçok ülkede de altın cevheri veya diğer değerli madenlerin çıkarılması noktasında faaliyette bulunduklarını görüyoruz.

Liç yığınının hem çalışanlar hem bu anlamda işletme içerisinde gerekli iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uyulmak suretiyle en doğru ve güvenli şekilde yapılması, altın maddenin çıkarılması mümkündür. Burada maden şirketinin -biz gittik yerinde gördük, bizim asıl üzerinde durmamız gereken- maden sahasındaki liç yığınının mühendislik bakımından bir eksikliği olup olmadığıdır. Ben buradaki kıymetli hocalarıma özellikle sormak istiyorum: Bu sahayı biz gezdik, sahada bizim gördüğümüz kadarıyla 4 liç yığını var ve bu liç yığınlarının birbirleriyle mühendislik bakımından farklılıkları var mı? Bu liç yığınlarındaki mühendislik ve teknoloji, mühendislik ve kullanılan malzeme, ekipman noktasında bir farklılık var mı? Bu en başta olmak üzere sahanın çok zorlu bir saha olması, sahaya yönelik olarak çalışanların jeoradarla ilgili veyahut da kullanılan çimento oranının düşüklüğüyle ilgili bir takım iddiaları olduğunu gözlemledik. Bu yönde sahada bize çalışanların ilettiği hususlar var. Bizim kendi gözlemlerimiz çerçevesinde tespitlerde bulunduk ama siz sahayı gezdiyseniz sahada insan sağlığına ve doğaya yönelik herhangi bir tespitiniz oldu mu? Bu sahada kimyasal solüsyonlar kullanılmış olması, doğayı ve çevreyi, canlıları ne şekilde etkilemiştir veya etkilemiş midir?

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Sunum olmadan sorulara mı geçtik?

RESUL KURT (Adıyaman) – Yok. Sunum ve soru, ikisi beraber yani hem sunum hem soru.

BAŞKAN ATAY USLU – Sunuma geçelim.

RESUL KURT (Adıyaman) - Yok, konuşurum ya, istediğim kadar konuşurum yani, benim de Deniz kadar konuşma hakkım var.

Yani burada önemli olan yapıcı ve uygulamadan amacımız olan...

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Biz buraya yapıcı olmak için toplanmadık.

RESUL KURT (Adıyaman) – ...bizim bu Komisyonun faaliyetlerini siyasi mülahazalara girmeden en doğru şekilde ortaya çıkarmak. Yani burada binlerce ÇED raporu alınıyor. Yani binlerce ÇED raporunun her birinin altında da bürokrat ve bakanların imzası oluyor. Eğer burada ÇED raporuyla ilgili bir ihmal varsa bu konu savcılıklara intikal etmiştir ve burada bir gün öncesine kadar milletvekili arkadaşımız olan, çalışma arkadaşımız olan bir Bakanımızı da linç etmek son derece yanlıştır. Geçmişte, CHP dönemlerinde de bakanlık yapanlar olmuştur, başka partilerde de bakanlık yapanlar olmuştur, hiçbir bakan ÇED raporuyla ilgili imzası olduğu için bu kadar ağır ithamlar altında bulundurulamaz, bulundurulmamıştır ve bulundurulmamalıdır.

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Daha önce ÇED raporlarında “olur” verilmiyordu bakan, sonradan o imza “olur” kısmı oluşturuldu.

RESUL KURT (Adıyaman) – Yani önemli olan, ÇED raporuyla ilgili süreçtir Deniz Bey. ÇED raporunu bakan kendisi yapmaz. Bakanlık bürokratları, ilgili kurumların hazırladığı ÇED raporlarını inceler, değerlendirir, eksikleri varsa tamamlar, uygun değilse reddeder, uygunsa bakana imzaya çıkar ve bakan burada onay mercisidir; inceleme, denetim mercisi değildir. Biz de hâkim değiliz, hiçbirimiz, o kurumu, ÇED raporunu veren makamları veya bürokratları değerlendirecek, yargılayacak bir pozisyonda

değiliz. Hepimizin avukatları var, hepimizin kendi şahsi hürriyetleri var. İsteyen arkadaşlarımız, kimin sorumluluğu varsa, yargıdan kaçırıldığını, kaçtığını düşünüyorsanız gidersiniz cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunursunuz “Şu, şu, şu eksikliklerden dolayı, bu eksikliklerden dolayı şu kişi sorumludur.” dersiniz ve iddianızı yaparsınız. Savcılık bir kusur tespiti yaparsa...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Vekilim, soruşturma dosyasında, bilirkişi raporunda ‘ÇED Olumlu’ kararı veren yetkililer asli kusurludur.” diyor. Bilirkişi söylüyor, “İmzayı atan asli kişi kusurludur.” diyor.

RESUL KURT (Adıyaman) – Bilirkişi hâkim midir? Hiç bilirkişilik yaptın mı Deniz Bey?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sizden daha fazla konuya hâkim oldukları...

RESUL KURT (Adıyaman) – Ben hâkimim efendim. Siz hiç bilirkişilik yaptınız mı? Ben yaptım, ben bilirkişilik yaptım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ama bu davanın bilirkişisi siz değilsiniz çünkü siz siyasi parti üyesisiniz.

RESUL KURT (Adıyaman) – Bakın, ben parti üyesi değildim bilirkişilik yaptığım zaman.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – İşte onu söylüyorum yani. Şu anda parti üyesisiniz, sizin bilirkişiliğiniz olmaz ama buradaki bilirkişiler konunun uzmanı.

RESUL KURT (Adıyaman) – Ben değişmedim, ben aynı doçentim, ben alanında uzman olan bir insanım, kendini yetiştirmiş bir insanım ve yazdıklarımın arkasındayım, söylediklerimin de arkasındayım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz bilirkişi raporuna itiraz mı ediyorsunuz?

RESUL KURT (Adıyaman) – Ben bilirkişi raporuyla ilgili olarak sizin veya benim değerlendirme yapacak durumda olmadığımı söylüyorum. Oranın hâkimi vardır, hâkim karar verir. Mahkeme sürecinde 1’inci bilirkişi raporu olur, itiraz edilir; 2’nci bilirkişi raporu olur, itiraz edilir, 3’üncü bilirkişiye gider, heyete gider yani bilirkişi raporunda yazılı bir metin mahkeme hâkimini bağlamaz. Mahkeme hâkimi bununla ilgili fikir almak için bilirkişi raporu alır veya aldırır, orada yazılanlardan istediği kadar istifade eder. Bu, bir mahkeme kararı değildir, hiçbir anlamı yoktur, sadece hâkime yol gösterir. Yani bilirkişi raporunda “ÇED raporu verenler sorumludur.” diye bir yazı varsa ÇED raporu...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Yani soruşturma sürecinde böyle ilgili bir kişinin bakan olarak atanmasını siz normal mi görüyorsunuz?

RESUL KURT (Adıyaman) – Gayet normal. Deprem dönemi başta olmak üzere, Türkiye’de çevre, şehircilik anlamında büyük emekleri olmuş. Ben Adıyaman Milletvekiliyim. Gidip Adıyaman’da görececek olursanız, tek şantiyede 16.500 konut yapılıyor, bunların hepsinin temelinde, başlangıcında Murat Kurum’un emekleri var, dolayısıyla da...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – İliç’te sorumluluğu var mı sizce?

RESUL KURT (Adıyaman) – Bana göre yok.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bilirkişiye göre var.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Size göre oluyor, bize göre olmuyor.

RESUL KURT (Adıyaman) – Bakın, bilirkişi neye göre yazar, ne yapar o bilir... Sana göre öyle, bize göre öyle.

BAŞKAN ATAY USLU – Diyelim ki yarın bilirkişiye itiraz edildi, yeni bilirkişiler dediler ki: “Sorumluluğu yok.” O zaman da diyeceksiniz ki “Bilirkişi yanlış.” Arkadaşlar, bu bir nihai karar değil.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Planınız bu mu?

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Deniz Bey, siz bilime bu kadar saygı duyuyorsanız, hocalarımız burada saatlerdir söz almak için bekliyor. Bilime bir saygınız olsun.

BAŞKAN ATAY USLU – Nihai karar bu değil. Yani bu bilirkişi raporu nihai bir sonuç değil ki. Bilirkişi raporu mahkeme sonuçlanınca ortaya çıkacaktır.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Planınız bu mu, bilirkişi raporunu değiştirmek mi?

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – “Plan” ne demek ya!

(Gürültüler)

BAŞKAN ATAY USLU – Hayır, hayır. Olabilir, tersi de olabilir. O zaman bilirkişi raporu doğruysa mahkemelerde yargılamaya ihtiyaç yok mu? Bilirkişi ne derse o mu olsun? Mahkemelerde bilirkişi ne derse o mu olsun; böyle bir şey mi var?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bilirkişi raporuna saygı duyuyor musunuz?

BAŞKAN ATAY USLU – Hocalarda da “Bilirkişi raporu yanlış.” diyenler çıktı.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Sizin hocalara duyduğunuzdan daha fazla duyuyoruz.

RESUL KURT (Adıyaman) – Bakın, Deniz Bey, bilime saygınız yok, Bu anlamda da eğer bilime saygınız olsaydı...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz konuşuyorsunuz yirmi dakikadır.

RESUL KURT (Adıyaman) – Bakın, ben bilim adamıyım, ben de bilim insanıyım, konuşma hakkım var. Siz herhangi bir siyasi...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz AK PARTİ Milletvekili olarak buradasınız, o sıfatla buradasınız her şeyden önce.

RESUL KURT (Adıyaman) – Bakın, ben AK PARTİ Milletvekili olarak buradayım ama söylediklerim, benim kendi kişisel görüşlerim, benim söylediklerimi sizin içinizde söyleyemeyecek insanlar var, milletvekilleri var; buyurun, kendi aranızda. Ben en ağır soruları soran, en ağır eleştirileri yapan kişiyim; kusura bakma.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ben “Murat Kurum” diyorum, siz kendinizi anlatıyorsunuz.

RESUL KURT (Adıyaman) – Sen kendine göre kendini bir yere konumlandırmışsın. Siyasi mülahazalar olabilir, siyasi saikler olabilir, burası siyasi bir Komisyon değil, burası teknik bir Komisyon; şovunuzu Genel Kurulda yapın.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

3.- Komisyon Başkanı Atay Uslu'nun, Komisyonun ciddiyetini bozmamak gerektiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN ATAY USLU – Arkadaşlar, burayı ilkokuldaki bir münazara alanına çevirmeyin. Bakın, ciddi bir Komisyonuz, buranın ciddiyetini bozmayalım. Hiç kimse şov yapmasın, rapor bölümünde her şeyi yazacaksınız, ifade edeceksiniz, şimdiye kadar da ifade ettik.

Lütfen, burada hocalarımız var, hocalarımız dünyadaki süreci de anlatacak, içinde ÇED süreçleri de var, madencilik süreçleri de var. Bence hocalarımızı dinleyelim, gündemimize geçelim.

RESUL KURT (Adıyaman) – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN ATAY USLU – Ben teşekkür ediyorum.

Bence gündemimize geçelim.

Gündemden sonra söz almak isteyen arkadaşlarımız varsa alabilirler.

Değerli bilim insanları, önce sizleri tanıyalım, sonra da sunumlarınıza geçelim.

Buyurun.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri, Değerli Komisyon üyesi arkadaşlar; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben aynı zamanda Komisyon üyesiyim ama bugün bir üniversite öğretim üyesi kimliğimle buradayım.

Bugünkü toplantıda 4 öğretim üyesi arkadaşımız çevre, hidrojeoloji, patlatma ve maden tasarımıyla ilgili...

BAŞKAN ATAY USLU – “Komisyon üyesi” değil de Komisyon uzmanı olduğunuz...

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Komisyon uzmanıyım, özür dilerim.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Rapor yazım ekibinde misiniz?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Evet.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Rapor yazım ekibi belli oldu mu Sayın Başkan?

BAŞKAN ATAY USLU – Raportörlerimizin bir kısmı belli.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Peki, bizimle de paylaşacak mısınız?

BAŞKAN ATAY USLU – Paylaşırsanız isterseniz.

Arkadaşlar, tabii, sürecin sonuna geliyoruz. Bu arada, rapor bölümünde yer almasını, raporda yer almasını istediğiniz fikirleri yazılı olarak, görüşleri yazılı olarak bize belirtmenizi, ifade etmenizi istiyoruz. Zaten sözlü olarak ifade edilenler not alınıyor ancak “Şu görüşler, şu öneriler, şu konular da raporda yer alsın.” diyorsanız, onları yazılı olarak arkadaşlarımızdan, partilere mensup bütün arkadaşlarımızdan talep ediyoruz çünkü sonuna doğru yaklaşıyoruz.

Buyurun.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Tekrar bir düzeltme yapmak istiyorum, özür dilerim konuyu tam bilmediğim için. Komisyonun uzmanı olarak görevliyim, bütün toplantılara da katılıyorum.

Şöyle: Her sunum yapacak hocamız kendisini başlangıçta kısaca tanıtıp sunumuna öyle devam edecek.

Ben sözü Gülsev Hocaya bırakıyorum.

Buyurun Hocam.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri, sayın vekiller; bu davetiniz için öncelikle çok teşekkür ederim, gerçekten onur duydum.

Ben şöyle kısa bir CV’mi de ekledim, öyle başlayayım: 1994 ODTÜ Maden Mühendisliği lisans eğitiminden sonra, aynı bölümde araştırma görevlisi olarak yüksek lisans ve doktora, bugün de sunum içeriği olan patlatmalar, patlayıcı maddeler, patlatma teknikleri, patlatmaların çevresel etkileri üzerine tamamladım. Daha sonra, işi biraz da mutfağında öğrenebilmek için Elmadağ’daki Makine ve Kimya BARUTSAN Patlayıcı Madde Fabrikasında patlatma mühendisi olarak çalıştım. Sonra tekrar akademiye geri dönerek Ankara Üniversitesinde Jeofizik Mühendisliği ve 2014’ten itibaren de kendi branşıma geri dönerek Hacettepe Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görevime devam ediyorum.

Bugün metalik madenlerde dünyada uygulanan patlatma teknikleri, denetimler, ülkemizden farklılıkları ve duraysızlıkları önlemek için yapılması gerekenlerle ilgili konuşmak istiyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Başkanım, hocalarımızı da tanıyalım, ondan sonra siz konuşmanıza başlayın.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – E, tamam.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Profesör Doktor Gökem Akıncı, Dokuz Eylül Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesiyim. Katı atıklarının yönetimi, maden atıklarının yönetimi ve toprak kirliliği konularında uzmanlığım var.

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Profesör Doktor Celalettin Şimşek, Dokuz Eylül Üniversitesi Öğretim Üyesiyim. Ben de hidrojeoloji alanında çalışıyorum. Özellikle havza yönetimi, yerel su kirlenmesi, araştırılması konularında DSİ ile Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ortak projelerde görev aldım.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Biz de teşekkür ederiz.

Evet, Güzin Hocam, buyurun, siz sunumunuza başlayın.

IV.- SUNUMLAR

1.- Prof. Dr. Güzin Gülsev Uyar Aksoy'un, metalik madenlerde dünyada uygulanan patlatma teknikleri, denetimler, ülkemizden farklılıkları ve duraysızlıkları önlemek için yapılması gerekenler hakkında sunumu

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Teşekkür ederim.

Konu patlatma olunca patlatma nedir, bunu kısa bir cümleyle tanımlarsak: Patlayıcı kullanarak kaya parçalama işlemine deniyor; bunu internette tarattığınız an böyle, bu kadar basit bir cümle çıkıyor. Oysaki patlatma, aslında bir felsefesi olan, temelinde çok daha derin konulara inen ve ehil ellerde yapılması gereken, uzmanlık gerektiren bir konu. Bizler patlayıcı kullanarak kaya parçalama işini madencilikte, tünelde, inşaatlarda, askerî amaçlı hatta zirai amaçlı bile kullanıyoruz. Tabii, konu dediğim gibi oldukça önemli. Biz madencilik özelinde bakacak olursak eğer; mesela, metalik madenler konumuz, metalik madenlerde cevhere ulaşmak için örtü kazısını patlayıcıyla kaldırıyoruz, patlatma yaparak. Bunun için belirli tasarımlar dâhilinde delikler deliyoruz, patlayıcıyı dolduruyoruz, patlatmayı yapıyoruz; tabii, bu süreçler hep birbiri ardına, birbirini etkileyen süreçler. Mesela, daha kolay yükleme, taşıma, kırma ve eleme tesislerinde kolaylık; bunların hepsi eğer bir silsile hâlinde iyi şekilde yapılırsa sonucu hem iş güvenliği açısından hem çevresel problemleri minimize etme açısından hem verim açısından, maliyetler açısından oldukça önemli derecede etkileyen faktörler. Dolayısıyla madenlerde her şey aslında patlatmayla başlıyor. Bu konu maalesef ki sadece kaya parçalama işi olarak görülmemeli, her şeyin başladığı bir operasyon. İlk baştan bu nasıl iyi giderse sonrasında bütün madencilik faaliyetlerini -özellikle belirtmek istiyorum- direkt, doğrudan etkiliyor fakat hak ettiği değeri görmüyor maalesef patlatmalar. Neden görmüyor? Ben geçen hafta bu sunumu hazırlarken Hacettepede bir öğretim üyesi ve bu dersleri veren birisi olarak övünerek hazırlamıştım bu sunumu, diyecektim ki: Türkiye’de sadece Hacettepe Maden Mühendisliği Bölümünde zorunlu olarak okutuluyor bu patlatma dersi, patlatma tasarımlarını biz zorunlu olarak öğrencilere veriyoruz. Yeni bir senato kararıyla birkaç gün önce tekrar teknik seçmeli derse dönüştürüldü. Dolayısıyla artık isteyen. merakı olanlar alabiliyorlar bu dersi, patlatmayı öğreniyorlar. Merakı olmayanlar almadan, sadece maden işletme dersleri içerisinde birkaç saatlik sunumla geçiştirerek mezun oluyor. Oysaki gerçekten alfabe gibi madenciliğin a’sı, a’dan z’ye çünkü bütün operasyonları belirliyor. Sadece patlayıcı kullanarak kaya parçalama işi değil

patlatma, altında her aşamayı etkileyen önemli durumlar var. Neden? İşte, eğer iyi yapılmazsa bakın, bunları -basın mensubu arkadaşlarımız da var- bu tip haberleri çok görüyoruz, işte, etrafta zeytinlikleri, havuzları, sulu tarım alanlarını etkiledi tozdan, titreşimler yarattı deprem etkisi gibi, gürültü etkisi yarattı. Taş savrulması... 2 kilometreye kadar iyi yapılmayan patlamalarda taş savrulmaları insanları öldürmeye kadar varıyor. İşte, bunlar eğer bu basit gibi görülen operasyonlara iyi önem verilmezse olabilecek olumsuzluklar. Bakın, yine başka bir haber tozdan kaynaklı.

Maalesef ki benim çok üzüldüğüm bir konu yani ben otuz yılı aşındır hep bu konuyla çok yakından çalışıyorum hatta dediğim gibi, Makine ve Kimyada da mutfağından, patlayıcının yapımından gelen birisiyim. Bu görüntüler çok üzüyor beni çünkü gerçekten bu, bilime aykırı, biz bunları işte, seçmeli dersler bazında olduğu için öğretemiyoruz. Mesela, öneriler kısmında da söyleyeceğim üzere en büyük hatamız biz delme patlatmayı madencilikte isteyene öğretiyoruz, isteyen seçmeli ders olarak alıyor; istemeyen bu şekilde mezun oluyor, ilgisi dâhilinde ocakta öğreniyor bunları. Eğer doğru patlatma tasarımları yaparsak biz titreşim, hava şoku, şu sağ taraftaki tasarım gibi taş fırlamalarını kesinlikle engelliyoruz. Numerik modellemeler, yer altı sularına etkilerini tahmin etmekte mesela bizim çok işimize yarıyor çünkü eğer patlatmalar doğru yapılmazsa yer altı sularını da etkiliyor. Dünyadaki gibi biz de aynı teknoloji, aynı bilgi birikimine hatta daha fazlasına sahibiz, yeter ki düzgün bir şekilde bunları yapabilelim.

Şimdi, “patlatma” deyince patlatma-deprem benzerliği konusunda konuşmak isterim Jeofizik Mühendisliği Bölümünde de on iki yıl çalışmış birisi olarak. Ben oraya geçtiğimde sismik ve sismoloji üzerine çalışan arkadaşların çok hoşuna gitti benim ilgi alanım çünkü onlar, depremler her ne kadar bir felaket de olsa biliyorsunuz büyük depremlerde yerin içerisinden sismograflara gelen o bilgiler çok önemli bilgiler taşıyor ve sismologlar bu bilgiler dâhilinde depremle ilgili çalışmalarını devam ettiriyor. Şimdi, ben patlayıcı uzmanı olarak bölüme geçtiğimde çok hoşlarına gitti çünkü yapay depremler yaratabiliyoruz biz istediğimiz yerde, istediğimiz büyüklükte ve istediğimiz şekilde kontrol ederek değişik deneyler yapabileceğimiz çalışmalar yapabiliyoruz çünkü patlatmalar depremlerle birebir aynı özelliklere sahip. Bakınız, bu bir deprem; P-S dalgaları gibi teknik kısımlara girmeyeceğim, deprem olduğu zaman pek çok çeşit dalga yayılıyor.

Şimdi “inner core” “outer core” dediği, mesela dünyamızın iç çekirdeği, dış çekirdeği, kabuk, manto; biz bunları nasıl biliyoruz? Sadece yüzeyden yaptığımız jeolojik çalışmalarla mı? Değil. Daha 1900’lü yılların başında sismologlar yerin içerisinden gelen deprem dalgalarını kaydettikleri zaman, bu dalgalardan bir tanesi olan S dalgasının geri dönmediğini fark edince sismograflar iç çekirdeğin yerin 6 bin kilometre derinliğinde olduğunu öğreniyorlar. Dolayısıyla depremler aynı zamanda bize bilgi de getiriyor. Bakın, ortaya çıkan dalgalar, bu da patlatma. Patlatmada da aynı şekilde aynı dalgalar üriyor ve şunu da söyleyebilirim: Patlatmayla ortaya çıkan sismik dalgalar her zaman düşünüldüğü gibi -ben burada aslında doğru bilinen yanlışları da düzeltmek isterim- zararlı değil her zaman çünkü bize çok önem bilgiler getiriyor. Yerin içerisinden seyahat ederek bizim sismograflarımıza gelen, kayıtçılarımıza gelen patlatma dalgaları da aynı depremler gibi yerin altından bize bilgi getiriyor ve biz bu bilgiyi kullanarak patlatma tasarımlarımızı dinamik olarak değiştirebiliyoruz. Dolayısıyla patlatma ve depremler aynı dalgaları üretiyor. Bakın, dalgaları da koydum, birbirleriyle benzerliklerini. Depremler ivme ölçerlerle ölçülürken dünyada da Türkiye’de de patlatmalar hız ölçerle ölçülüyor dünyayla aynı şekilde.

Şimdi, burada -bunu yine basından görmüşsünüzdür- bir slayt koydum. Bu, İskenderun’da, benim de memleketim olan şehirde Eda Apartmanı. Bakın, Eda Apartmanı depremde sonra bu şekilde yıkıldı saniyeler içerisinde, hemen yanındaki apartman ise duruyor. Şimdi, neden böyle oluyor bu? Çünkü

depremlerde oluşan şurada gösterdiğim bu dalgalardan özellikle o yüzey dalgası olan arka taraftaki yüksek genlikli, düşük frekanslı dalgalar hangi şekilde çarparsa eğer binaya o şekilde zarar verebiliyor. Mesela, bu talihsiz bir şekilde Eda Apartmanı... Tabii ki kat sayısı da fazla ama asıl talihsizlik, o deprem dalgasının buna yanındaki binadan daha talihsiz bir şekilde çarpmasından dolayı. Şimdi, bizim patlamalarda ise avantajımız şu: Biz kontrol edebiliyoruz. İstedığımız şekilde, patlatmalarımızın yönünü değiştirerek, kullandığımız patlatıcıları değiştirerek, gecikme elemanlarını değiştirerek etraftaki şevlerimize, binalarımıza, işte, bu şekilde depremin yarattığı etkiyi yapmasın diye... Biz istediğimiz güce sahibiz, kontrole sahibiz. Patlatma ve depremlerin birbirinden farkı sadece bu.

Şimdi, burada bir video var. Bu videoyu başlatmadan önce diyeceğim ki... Kazadan hemen sonra pek çok haber çıktı Erzincan maden ocağındaki akmayla ilgili ve hemen “Faciayı dinamit mi tetikledi?” diye manşetler atıldı. Ben çok üzülüyorum bu konuda çünkü gerçekten de bu konuda yıllarca çalışmış birisi olarak... Hatta doktora tezimi, ODTÜ’den aldığım doktora tezimi sonrasında çalıştığım jeofizik mühendisliğinden öğrendiğim sismik ve sismoloji bilgileri nedeniyle çöpe atmış birisiyim ben. O bilgi birikimimi yeniden revize etmiş birisi olarak benim görüşüme göre “Faciayı dinamik tetiklemiş mi tetiklememiş mi?” diye bu şekilde net sorular sormak çok yanlış, hemen gözler patlatmalara dikiliyor.

Şimdi şu videoyu çalıştıracağım izninizle. Şimdi, bakın, videodan sonra konuşacağım.

(Video gösterimine başlandı)

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Şimdi, burada bir patlatma yapılacak.

(Video gösterimine devam edildi)

ŞAHİN TİN (Denizli) – İliç değil bu.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Hayır, hayır. değil; bu, dünyadan aldığım bir örnek. Bu, İliç değil. Bu, LinkedIn’den bulduğum bir video; dünyada, Hindistan olabilir.

Bu videoyu izleyen herkes ne düşünür? “Patlatma yapıldı, patlatmadan kaynaklı orası kaydı.” diye düşünür, değil mi? Gerçekten bu konuya hiç hâkim olmayan sıradan insanlar böyle düşünebilirler ama benim üzüldüğüm kısım... Şurada bile belli, bu fotoğrafta bile belli, orada bir kama tipi kayma olduğu yani kamanın sınırları belli. O aşamaya gelene kadar zaten hiç oraya bakılmadıysa orada artık patlatma olmasa bile bir kar yağışı ya da bir deprem ya da hatta kamyon gibi ağır yüklü aletlerin geçmesi bile orayı kaydırabilecek durumdayken talihsizce patlatma yapıldı ve “Patlatmadan kaydı.” oluyor. Demek istediğim, her zaman patlatmalar suçlanıyor ama burada sadece patlatma artık son noktada, sınırları bile olan kama tipi bir kayma geliyor zaten, orada olmasa da birkaç saat sonra başka bir sebeple aşağıya inecekken patlamadan dolayı tetiklenmesi... Yani algı değil, bilgiye önem vermemiz gerekiyor ve maalesef ki ben çok bilgili gibi görünen insanların da bu tip bir şeyde, böyle bir video gördüğü zaman “Patlatmadandır.” demesini çok yadırgıyorum. Bu kadar basit bir olay değil, gerçekten çok daha derin bir olay bu.

Şimdi “Dünyada neler yapılıyor?” diye konuşmak aslında buradaki bulunma sebebimiz. Dünyada önemli bir metalik maden için delme-patlatma mühendisi arıyorlar. Özelliklerine bir bakalım, neler arıyorlar? Bir kere, yapacağı iş -patlayıcıların delme-patlatma tasarımının yapılması, maliyet tüketim oranlarının hesaplanması gibi gibi- çok iyi tanımlanıyor. Nitelikler; jeoloji maden mühendisi olacak, yazılımlara hâkim olacak, teknik, teknoloji, son yazılımlar hatta yapay zekâyı kullanıyor olacak gibi gibi fiziksel gereklilikler tanımlanıyor. Yetmiyor, çevre, sağlık ve güvenlikle ilgili MSHA’dan -bu, Amerika’nın madencilik ve iş sağlığı, güvenliği birimi- buradan eğitimi var mı yok mu yoksa tamamlaması gerektiği, o aranıyor. Ve ne diyor? İlgili pozisyonu en az beş on yıl... Bakın, delme-patlatma mühendisi arıyorlar, bu denli önemli özelliklere sahip insandan bahsediyorlar. Yetmiyor,

sorumluluklarından bahsetmişler bakın. Gerçek patlatma performans analiz eden, optimum maden planlarını ve... Yani uzun uzun istedikleri sorumlulukları da yazmışlar, temel yetkinliklerini de belirlemişler. Dünyada -bu önemli kurumsal bir maden- böyle arıyorlar delme-patlatma mühendisini yani ocağını teslim edecek. Biraz önce ilk slaytlarda gösterdiğim, o A'dan başlayacak ya, hani madencilik faaliyetleri, işte, o a'yı, alfabenin a'sını teslim edeceği kişiyi en az beş on yıl tecrübeli ve bu özelliklere sahip birisi olarak arıyor.

Biz nasıl arıyoruz, ona bakalım. Bu da yakınlarda gördüğüm bir ilan, maden mühendisi iş duyurusu. İşte, bilmem ne madencilik -sildim orayı- 1 maden mühendisi alacak. "Üniversitelerin maden mühendisliği bölümünden mezun olmak, iki yıl yer altında çalışma, iş sağlığı güvenliği mevzuatına hâkim olmak, AutoCad kullanabilen..." Ya, AutoCad otuz yıl önce biz iş ararken isteniyordu, hâlâ AutoCad mı kaldı? Yani öylesine yazılmış. En komiği de komiği değil aslında, trajikomik diyeceğim, vardiya mühendisi olarak görev yapacak çalışma arkadaşı arıyor. Aslında istediği, vardiya tutturacak vardiya mühendisi, arada da delme-patlatmayı yaptıracak. Delme-patlatma çünkü o kadar önemsiz, öylesine yapılr bir iş.

Başka bir ilan: "Patlatma sertifikası bulunan..." Ateşli sertifikasından bahsediyor. Ya, bugün ilkokul mezunu olan da patlatma sertifikası alıyor zaten. Minimum üç yıl çalışma tecrübesi aramış. Yine, burada da yazıyor "Teknik nezaretçi sertifikası bulunan..." Yani nezaretçilik yaptıracaklar yine. Delme-patlatma mühendisi diye arıyorlar, hem onu hem onu yaptıracaklar. Tabii, böyle ararsanız eğer mühendisinizi, o zaman o mühendis muhtemelen ya yeni mezun ya tecrübesiz birisi gelecek. Ocakta -bilmiyorum, ocak madenine gitmişler var mı- patlatma iş ateşçilerin elindedir. Gittiğiniz zaman, mühendisler de tehlikeli işi olduğu için çok fazla yanaşmadıkları içi ateşçiler, işte otuz kırk yıllık tecrübeliler oraların ağası gibidirler. Mesela, bakın, elde kalan fazla patlayıcıyı ne yapıyor. Çevreye karıştırıyor hocam. Ondan sonra, ağzında sigarayla dinamite kapsül takmaya çalışıyor. Bunlar Türkiye'de olanlar. Dinamit ile kapsüller aynı yerde taşınmazlar, aynı yerde taşıyorlar. Hatta izin alamamış kadın arkadaşlarımızın iş yerine çocuk getirilmesi gibi bakın, ocağa çocuğu götürmüş, maden sahasına, tehlikeli yere. Bunlar oluyor. Neden? Başı boş kalınca, delme-patlatma mühendisi yoksa... Çünkü vardiya teknik nezaretçilikle de sorumlu ya, oralarda gezerken ateşçiler yapıyor bu işleri. Tabii, hakkını yemeyelim, düzgün bir şekilde bu iş için özellikle ekip kuran firmalarımız da var, bunların hakkını yemeyelim.

Şimdi, farklı ülkelerde ve bizde patlatma hasar limitleri nedir, onlara bakacak olursak... Şimdi, bu gördüğünüz 7-8 tane hasar limit grafiği. Veriler aynı. Hekimhan'dan topladığım, kendi topladığım bir patlatma verisi bu. Farklı renklerde böyle noktacıklar görüyorsunuz, onlar sismik dalganın, patlamayla oluşan yani o titreşimi yaratan sismik dalgaların üç bileşeni; yanal, düşey, boyuna bileşende alınan verileri. Veri aynı ama bakın, her ülkeye göre farklı standartlar olduğu için bazılarında... Mesela bu, Türkiye maden ve taş ocakları için 2018'deki bizim regülasyonumuza göre veriler. Şu, bakın, merdiven gibi, basamak gibi olan çizginin altında kalmış yani hasar limitlerinin altında görünüyor. Şu anda, 2022'de bizde yeni bir düzenleme geldi, ondan da bahsedeceğim ama 2018'de bizim standartlarımız, US Bureau of Mines'ın yani Amerikan standartlarının kopyasıydı. Bakın, aynı veri. Hâlbuki ne evlerimiz Amerika'daki evler gibi -öyle tek katlı villalarda yaşıyoruz- ne şevlerimiz benziyor çünkü biz fay özelinde, fay yoğunluklu deprem ülkesiyiz yani Amerikan standartlarına uygun değiliz. Avusturya'da aynı veri; işte, Kanada'da, İngiltere'de, Hindistan'da bakın aynı veri farklı şekillerde; her ülke kendi ihtiyaçlarına göre hasar grafik eğrilerini oluşturmuş. Ben 2018'e kadar her zaman şunu söylüyordum... Ve bir öğretim üyesi olarak, yıllarca bu konuda çalışmış biri olarak da bizim kendi standartlarımızı oluşturmamız için çok çabaladım, TÜBİTAK'a defalarca proje verdim, özgün değerli bile bulunmadı. Çevre Bakanlığına da daha önce girişimlerimiz oldu, o da kaldı. 2018'e kadar bunu

kullanıyorduk, 2022’de de değışti. şu anda aşağıdaki Alman DIN Normu ve Hindistan normuna benzer bir hâl aldı ama yine bizim ihtiyaçlarımıza göre yapılmadı; yine, başka ölkelerin standartlarını -ne yaptık- biz kopyaladık. Bu konuda öneriler kısmında da tekrar konuşacağım üzere, bizim acil kendi ihtiyaçlarımıza göre kendi bina yapılarımıza, kendi şevlerimize, barajlarımıza -nasıl- ihtiyacımız neyse ona uygun standartlarımızı yapmamız lazım.

Buradaki slayt da işte, 2018’deki kılavuz. Bakın, şöyle, şurada -mouse görünüyor mu bilmiyorum- bu 2022’de revize edilen yeni hasar belirleme tablomuz, alttaki de 2018’deki. Mesela, 2018’de eskiden 1 ile 10 hertz frekansa sahip bir patlatmada, 19 milimetre/saniye parçacık hızına kadar izin verilirken 2022’de artık “2 milimetre/saniyeyi geçmeyeceksiniz.” deniliyor 1 ile 10 hertz arasında. şimdi, eskiden 2018’e kadar çok geniş bir aralıktaydı yani isteyen, istediğı patlatmayı yapsa bile hasar limitlerinin altında kalıyordu, genişti, Amerika’ya benzetmiştik çünkü. E, şu anda da Alman standardından daha da kritik olan Hindistan-Alman standardı gibi bir şeye benzetilmiş; bu da 2 milimetre/saniyeyle sınırlanıyor; böyle olunca da hiçbir iş yapamaz hâle geliyorsunuz. Dolayısıyla, bir çalışma grubu tarafından mı yapıldı, bir akademisyen, bir bilim insanı var mıydı bu grupta bilemiyorum ama kişisel görüşüm, bu yeni yönetmelikte bizim madencileri, patlatma yapanları gerçekten çok kısıtlayacak durumda çünkü biz titreşimleri sadece patlayıcı maddeyi kısıtlayarak minimize etmiyoruz, dünyada da böyle, Türkiye’de de böyle, çok güzel yöntemlerimiz var.

Yine, öneriler kısmında da söyleyeceğim üzere, şu tablo 5’te bakın, bir formöl var bizim kılavuzumuzda. Bu formöl “parçacık hızı” “ölçekli mesafe” dediğimiz iki kavram üzerine ta 1950’lerde çıkmış bir formöldür, hâlâ bu kullanılıyor; dünyada da bu kullanılıyor bu arada hani “Dünya artık vazgeçti, biz geri kaldık.” değıl, dünyada da kullanılıyor ama dünyada pek çok bilim insanı -ben de bunlardan biriyim- bu formölün çok yanlış olduğı, bu formülle... Çünkü bu, istatistik içeren bir formöl ve istatistiğın güvenilirliğı, özellikle patlatmalara yakın yerlerde çok güvensiz hâle geliyor ama bizim yönetmeliğimizde hâlâ inşaatta yapıyorsanız işte, şu formölü kullanın, taş ocağındaysa bu, kömür madeninde bu... Metal, altın madeninde yok. O zaman neyi kullanacaksınız? “Genel” yazıyor ya, geneli. şimdi, bu kadar önemli bir konunun, böyle genelgeçer formüllerle kılavuzlara girmesi çok sıkıntılı; bunun da acil bir şekilde, artık kendi ihtiyaçlarımıza göre düzenlenmesi lazım.

Yine, bizim kılavuzumuzda patlatmaları biz ateşleme elemanlarıyla yapıyoruz ama önerilen ateşleme elemanı dünyanın elli yıl önce terk ettiğı elektriksiz ateşleme elemanı. Ben BARUTSAN’da, Makine ve Kimyada çalışırken o zaman da daha elektrikli, iyice ilkel olanlar kullanılıyordu; ondan buna geçirmek için çok çaba sarf etmiştik. şu anda geçti ama bu sefer de dünyanın artık otuz yıldan beri kullandığı yeni bir teknoloji var; elektronik ateşleme sistemleri, biz hâlâ geçmekte direniyoruz “Birim maliyetleri yüksek.” gerekçesiyle. Bakın, bu ateşleme sistemleri bizim patlatmalar için olmazsa olmazımız. 1980’de dünya elektronik ateşleme sistemine geçmişken, artık dördüncü nesil elektronik ateşleme teknolojisi gelmişken biz hâlâ geriden geliyoruz. Bakın, biz, 1970’lerde dünyanın kullandığı elektriksiz ateşleme sistemini hâlâ kullanıyoruz.

Yine, bence, kişisel görüşüm, kontrollü patlatmalar yapabilmek için elimizin çok kuvvetli olması lazım. Elektronik ateşleme sistemiyle biz patlatma tasarımlarını tam istediğimiz gibi yani patlatma grubundaki her bir deliğın... Biz, atıyorum, 1 ton patlayıcıyı böyle büyük bir kuyu açıp içerisinde patlatmıyoruz, delikler deliyoruz ve onlar milisaniye bazlı gecikmelerle patlıyor. İşte, bu gecikmeleri biz o kadar iyi ayarlayabiliyoruz ki -işte, depremlerde yapamadığımız- o yıkıcı olan dalgaları, o gecikmeleri ayarlayarak birbirine öldürtebiliyoruz ama bunun için de bizim elektronik ateşleme

sistemine ihtiyacımız var. Bu yüzden Türkiye’de de böyle bir düzenleme gelmesi -dünyada böyle çünkü- ve artık eski tip ateşleme sistemlerinden vazgeçip bu yeni nesil ateşleme sistemlerine geçmemiz lazım. Bu da dünyayı otuz yıl geriden takip ettiğimiz bir resmi.

Nitekim, bu, Sayın Komisyon üyelerimizin gittiği ocakta yapılan çalışmalarımızdan... Elektronik ateşleme sistemini yani bu teknolojinin en son noktasındaki elektronik ateşleme sistemini şu anda hâlihazırda kullanılmakta olan diğer ateşleme sistemiyle karşılaştırmak için yaptığımız bir çalışmaydı. Bakın, mor gibi, pembe gibi olanlar işte, klasik, şu anda Türkiye’de kullanılan elektriksiz ateşleme sistemiyle yapılan bir patlatmanın sinyali, büyük genliği görüyorsunuz; elektronik kullanıldığında ise maviye düşmüş durumda. Yani çok basit bir karşılaştırmada bile bunun farkını görebiliyoruz. Sadece titreşimleri indirmekle kalmıyor, yüksek frekanslı dalgaları ortaya çıkardığı için bunlar çabuk sönümleniyor yani uzaklara gitmiyor dalgalar, gitmeden sönüyorlar. Ayrıca, şev duraylılığı açısından -çok önemli- tasarımlarımızı iyileştirmemize neden oluyorlar; bu yüzden de bunu özellikle söylemek istedim.

Şimdi, herhâlde çok konuşuldu, İliç patlatmalarıyla ilgili konuşmayacağım ben ancak oradaki verileri kullanarak dünyada nasıl yapılıyor, biz nasıl yapıyoruz; onları konuşmak isterim. Mesela, patlatmalar yarattığı ivme, parçacık hızı, tekrar sıklığı gibi faktörlere bağlı olarak kayma dayanımını azaltılabilir mi, azaltamaz mı? Bununla ilgili yargıya varmak için önemli araştırmalar yapmak lazım. Tabii ki patlatmalar tekrarlı yüklerdir ve tekrarlı yükler -literatürde de söyler- yüzde 30 oranında dayanımı düşürür. Ancak bu dayanım düşmesi böyle 20-30 patlatmayla değil, çok uzun sürelerce, işte, yüzlerce patlatma yapılsa olur. Tabii, bu patlamalar yapılırken de yani burada, neresiyse orası, şev stabilitesinde herhangi bir farklılaşma oluyor mu diye dinamik şev stabilitesi yapılmalı ve bu farklılıkların patlatmayla ilişkisi sürekli araştırılmalı. Dolayısıyla, ben “Patlatmalar kayma dayanımını azaltır.” diye çok net, katı ifadeler kullanılmasını gerçekten çok yadırgıyorum. Bu konuda araştırmalar yapmak lazım.

Mesela, İliç özelinde konuşursak kontrollü ve rutin patlatmalar için bir basamak yüksekliği verilmiş, 5 metre, delik başına düşen patlayıcılar tanımlanmış; benim dikkatimi çeken, mesela, nonel kullanılmış. “Nonel” dediğim, o bizim hâlihazırda kullandığımız elektriksiz ateşleme sistemi. İsterdim ki burası da ve Türkiye’deki diğer bizim metalik madenlerimiz de elektronik ateşleme sistemi kullansın. Birim maliyetleri yüksek şu anda ama neden yüksek? Talep olmadığı için tabii, yüksek geliyor ama inanın, ben Makine Kimyada çalıştığım yıllarda, 1999-2000’lerin başında şu anda kullandığımız, “nonel” dediğimiz elektriksiz ateşleme sistemleri de herkese de çok yüksek geliyordu, “Hayatta kullanmayız.” diyorlardı; şu anda da ondan vazgeçmiyorlar, şu anda da “Elektronik yüksek.” diyorlar. İsterdim ki burada ve bütün madenlerimizde bizim hem çevre yerleşimine hem kendi madenimizin şevlerine, liç sahasında daha az hasar vermek için elektronik ateşleme sistemleri kullanılmış olsun.

Sonra, benim burada dikkatimi çeken konu şöyle oldu: Patlayıcı miktarı ile titreşimler -yine doğru bilinen yanlışlar bu- her zaman doğru orantılı değildir. “Patlayıcı miktarı arttıkça titreşim artar ya da patlayıcı miktarını azaltırsak titreşim azalır.” Bu, çok yanlış bir yargı, dünyada bu çoktan bırakıldı çünkü biz... Hatta çok kısaca şunu vermek isterim: Orhaneli’de bir çalışma yapmıştım yıllar önce, orada bir hocamız patlayıcı miktarını -yakınında bir köy olduğu için ve çok etkilendiği için- çok kısıtlamış yani artık oradaki firma patlatma yapamaz hâle gelmiş. Özellikle jeofizikçilerden öğrendiğim sismik dalgaları minimize etme yöntemiyle öyle bir yöntem geliştirdik ki mevcut kullandığı patlayıcı miktarının 4 katını kullandılar ve çok daha az titreşimle orayı geçebildik. Yani bizim elimizde, patlayıcı miktarı ile titreşimi bu şekilde doğru orantılı olarak düşünmek yerine ortaya çıkan sismik sinyali birbirini öldürecek çok güzel ekipmanlar var. Dolayısıyla bu şekilde düşünmek yanlış. Mesela bu

tabloda denmiş ki: “İliç kazasında faz 5 inşaatındaki patlatmaların yakınlıkları...” İşte, 76, 140 metre gibi yakınlıklar var ama işte, 5 metreymiş normal kontrollü patlatmalarındaki basamak yüksekliği; burada patlayıcılar o zaman 20 kilo, 12 kilo kullanılırken işte, faz 5’te 95 kilo, 81 kilo, 28 kilo, 8 kata kadar patlayıcı artmış diye bir duyum var. Hatta çok oraya girmek istemiyorum, görevim de değil ama bu da bir bilirkişi raporundan. Bu da doğru bilinen yanlış. Biz, özgül şarjdan bahsetmeliyiz yani 1 metreküp kayayı parçalamak için kaç kilo patlayıcı kullanıldı? Buna bakarsak -hemen ben basit bir hesap yaptım- sadece bir kere 2 kata çıkmış ki o da 0,4 yani 400 küsur gramdan 900 grama çıkmış.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ama orada bir kaya yok Hocam, orada bir yığın liç malzemesi var.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Evet.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Yani o doğal bir kaya değil yani dolayısıyla onun sertliği ile kayanın sertliği ve dayanımları arasında bir fark var mı?

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – E, var tabii ki. Var tabii ki ama burada benim vurgulamak istediğim, bu kadar basit değil yani delik boyu farklı. Şu tabloya bakarsak eğer, birinde 5 metreken -normal, rutin patlatmalarında- bu faz 5’te delik artmış, 18 metreye, 15 metreye kadar çıkmış. Dolayısıyla patlayıcı miktarı artıyor ama patlayıcı miktarının 8 kat artması demek titreşimin de artacağı anlamına geliyor.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Siz faz 5 için söylüyorsunuz.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Faz 5 için söylüyorum.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Tamam.

Yığın liç sahasında hazır yığın liçinin serildiği yerle ilgili söylemiyorsunuz.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Hayır, hayır, orayla ilgili söylemiyorum ben.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hazırlık aşamasında olan faz 5.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Evet, aynen, orası için söylüyorum.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Tamam.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Benim vurgulamak istediğim nokta, hani, patlamayla ilgili konuşuyorsak sadece kullanılan patlayıcı madde miktarına değil, illa konuşacaksak miktardan özgül şarja bakmamız lazım yani 1 metreküp kayayı parçalamak için kullanılan patlayıcıyı karşılaştırmak lazım.

Ve en önemlisi de bizim dünyadan farklılığımız şu: Dünyada bu işleri iyi yapan her yer -enstitüler, üniversiteler, bilim insanları, mühendisler- patlatmanın sadece sismograflarda okunan pik titreşim değerine bakmazlar. Bakın, burada soldaki, o patlatmadan kaynaklı sismik sinyalin zaman ortamındaki genliğini veriyor ve süresini veriyor; sağ taraftaki de bu sinyalin frekans içeriğini veriyor ki bu çok önemli çünkü nasıl depremlerde düşük frekanslı dalgalar binaları yıkıyor, patlatmalarda da öyle, düşük frekanslı dalgalar binaları sarsıyor. Biz o yüzden isteriz ki yüksek frekanslı dalgalar üretelim. İşte, mesela elektronik ateşleme sistemi yüksek frekanslı dalgalar üretmekte çok önemli bir araç yani eğer patlatmayla ilgili konuşan birisi şu sismik dalgaya zaman ortamında ve frekans ortamında eğer bakmadıysa sadece titreşim değeri çok yanıltıcı yerlere götürebilir; mesela şu. Ben bunu da izninizle özellikle belirtmek istedim, bu da yine bilirkişi raporunda gördüğüm... Yani yanlış da anlaşılmasın, ben kesinlikle bilirkişi raporunu hazırlayan hocaların yaptıklarını eleştirmek anlamında söylemiyorum, bir göz attığım da şu, alınan titreşim ölçümünün alınan cihazdan elde edilen kaydı. Fakat bu kayıt, patlatma yapılan yerin 2 kilometre uzaklığında alınmış bir kayıt ve deniyor ki: “6 hertzlik frekans var burada.”

Dolayısıyla “düşük frekans” deniyor ama birazcık patlatmadan anlayan birisinin gözü hemen şuna çarpabilir: “Peak Particle Velocity” dediğimiz şu 0,2; 0,120; 0,189 gibi değerler, bakın, bunlar patlatma değeri değil, patlatmaların alınmadığını gösteriyor çünkü Instantel marka cihaz benim de kullandığım titreşim ölçer cihazdır ve bunun eşik seviyesi 0,5 milimetre/saniyedir, 0,5’in altında ölçüm almaz, alamadığı noktada da makine böyle otomatik değerler atar. Dolayısıyla şunu vermekle beraber, bu şekilde dalga formu ve frekans içeriğinin de verilmesi gerekiyor herhangi bir rapor bir yere verilirken. Şu hiçbir şey ifade etmiyor, bir kere o veriler zaten veri değil. Ayrıca, frekanstan bahsetmişler. Mesela baskın frekans değerinin 6 hertz olduğu; 2,7 hertz olduğu yani düşük frekans olduğu, dolayısıyla tehlikeli olduğu, tehlikeli bir patlatma yapılmış olduğu söyleniyor. Tabii, 2 kilometre uzaklıkta alınınca bu kadar düşük değerler gelmesi normal. Ancak benim burada eleştirdiğim şey şu: Biz, bu işin uzmanları, hiçbir zaman şuradaki “zero crossing frequency” deniyor- sıfırı kesen frekansı dikkate almayız; bu yanlış, bu literatürde de vardır, biz de çok iyi biliriz. Biz her zaman hâkim frekansa bakarız yani şu sağ taraftaki grafikteki gibi sinyal analizi yaparak hâkim frekansa bakarız çünkü diğeri çok yanıltır. Dolayısıyla ben, bu konuda böyle bir veriyi eleştirmek durumunda kalıyorum. Bu dünyada da böyle yapılıyor.

Şimdi, peki, bizim standartlarımız... Standartlardan bahsettik, şevlerle ilgili, şev duraylılığı için dünyada belirlenen patlatma titreşim limit değerlerini göstermek istedim. Çin’de duraylı, duraysız şevler için titreşim limit değerleri belirlenmiş, tabii ki kendi ihtiyaçlarına göre; mesela “not stable slope” dediği duraysız bir “slope” 220 ila 280 milimetre/saniye sınır değeri koymuşlar Çin’de. Kanada’da, killi bir formasyonda 25 milimetre/saniye sınırı koymuşlar. Sonra artıyor, işte, değişik özelliklere sahipse, silt falan içeriyorsa 25, 50, 50,8’e kadar değişiyor ama Kanada’nın da bir standardı var aynı Çin gibi. Norveç’te yine başka bir standart var: 25; eğer frekanslarda sıkıntı yoksa, yüksek frekansa ürtüyorsa 45’e kadar çıkabilirsiniz diyor, 45 milimetre/saniyeye, Norveç’te de var. Amerika’da da bir standart var, ANSI’nın izin verdiği değerler 25 ile 100 milimetre/saniye arasında. Türkiye’de bir standart yok bizim şevlerimiz için ve bu, çok büyük eksiklik. Şu anda mesela İliç kazasıyla bana da gelseler hangi standardı belirleyeceğiz? Orası için araştırma yapmamız lazım, bir çalışma grubu kurmamız lazım. Desem ki ben ANSI’nın standardını aldım, doğru değil çünkü onların ihtiyaçlarıyla bizim... Erzincan ya yani deprem bölgesi, o ortam için çalışma yapmamız lazım. Norveç, bu da doğru değil. Bizim standardımız yok. Bunu özellikle vurgulamak istedim.

Önerilere hızlıca geçecek olursam, dediğim gibi, bizim mevzuatımız kriterlerimiz, patlatma etki değerlendirmesiyle ilgili kendi ihtiyacımıza cevap verecek şekilde olmalı ve bu, acilen, bir çalışma grubu tarafından hazırlanılmalı, başka bir yerden kopya etmemek şekliyle. Dinamik şev stabilitesi analizleri her zaman patlatmalar ile dinamik şev stabilitesi analizleri eş değerli, uyumlu bir şekilde gitmeli. Şev stabilitesi analizleri dinamik olarak yapıldıysa bir farklılaşma olduğu zaman patlatma tasarımları değiştirilmeli. 1950’lerde çıkmış bu “parçacık hızı-ölçekli mesafe” ilişkisi acilen terk edilmeli. Mesela, 2014 yılında Blair -çok önemli bir bilim insanıdır, bakın, Türkçeye de çevirdim- bir makalesinde diyor ki: “Titreşime ilişkin mevcut anlayış oldukça ilkel.” Bu “mevcut anlayış”tan kastı biraz önce gösterdiğim formüller ve “Elektronik ateşleme sistemiyle -hatta, şunları da kullanabilirsiniz demiş, gecikme aralıklarını da vermiş- yüksek frekanslı enerjiyi yüzde 25 artırabilirsiniz.” demiş -ki yüksek frekanslılar, biliyorsunuz, daha az zarar verir- yol da göstermiş ta 2014 yılında, on yıl önce. Bu da bizim yine Patente de başvurduğumuz bir yöntem, kendi araştırmalarımızla yayınlanmış bir yöntem. Patlatma hatta patlatma yapmadan başka yapay kaynak kullanarak titreşim tahmini yapabiliyoruz, titreşim tahmin hızlarını belirleyebiliyor mesela bu şekilde patlatmalar olursa eğer, nereler nasıl etkilenir bulabiliyoruz. Aynı şekilde, başka bir araştırmacı sismik sinyallerin numerik modellerle birleşimiyle titreşim tahmini yapabiliyor yani bu 1950’lerdeki yöntemden sonra dünyada da Türkiye’de bizler de titreşimleri tahmin etmek için pek çok yol biliyoruz ve yine algı değil de bilgiye güvenmek gerektiğinin bence bir örneği.

Biz patlatmalardan bahsediyorsak sadece söyleneni değil, o patlatmanın sismik dalgalarını inceleyerek -frekans içerikleri, süresi- tüm bunlara bakarak sismik dalganın tamamıyla ilgili bilgi sahibi olup konuşmak gerekir diye düşünüyorum. Dünyada da Türkiye’de bizlerin de yine sahip olduğu, yazdığı pek çok yazılım var patlamalarla ilgili. İyi patlatmalar yapabiliyoruz. Mesela, burada olduğu gibi, ortaya çıkacak taş savrulmalarının mesafelerini belirleyebiliyoruz, fragmentasyonları belirleyebiliyoruz, dalga analizleri yaparak titreşim tahmini yapabiliyoruz o eski formüller yerine ve sismik dalganın enerjisini hesap edip bunu uygun elektronik gecikmelerle söndürebiliyoruz. Hani, gönlümüz ister ki Türkiye’ye de aynı dünya da olduğu gibi bu yeni teknolojiler hızla girsin ve devam etsin.

Başka bir önemli konu da -bitireceğim, biraz uzattım, kusura bakmayın- patlatmalarımızı sadece sismik ölçümlerle dediğim gibi, titreşim hızına bakmak yerine, bu şekilde dalga biçimlerini analiz ederek... Bence o patlatmayı sonradan yorumlayan, analiz eden kişi ölçüyü de kendisi toplamalı çünkü ölçüm alınma aşamasından başlıyor o. İnanın şuradaki jeofonun, kuplayıcının yanlış yapılması bile patlatmaları etkiliyor. Patlayıcı maddeyi elinde tutmayan, deliklere nasıl yerleştirildiğini görmeyen yani sahada bulunmayan kişilerin patlatmayla ilgili söz söylemeleri benim biraz tuhafıma gidiyor.

Son olarak şunu söyleyeceğim: Daha başta da söylediğim gibi, bizim o iş ararken, delme patlatma mühendisi ararken dünyadaki gibi, donanımlı olan, delme patlatma işini tecrübeli insanlara vermemiz gerekiyor ama bu tecrübeli insanların yanında da mesela, bu sahadaki fotoğrafta benim iki sene önce mezun ettiğim bir kız öğrencim; şu anda bir patlatma alanında hatta sizlerin de gittiği ocakta deneyimli mühendis ağabeylerinin yanında patlatmayı öğreniyor ama genel trend nedir? Sizler de biliyorsunuzdur, hemen ofis görevlerine, planlama, işte, tasarım kısımlarına bizim yeni mezun mühendislerimiz... Çok seviyorlar oralarda çalışmayı. Yazılımlara da yatkın oldukları için işverenler de onları hemen planlama kısmına alıyorlar ama tecrübe edinmeden, sahayı görmeden planlama yapılması büyük felaketlere de neden olabiliyor yani planlama kısmına geçebilmek için yine en az sahada beş, on yıl tecrübeli insanların o sahadaki işleri planlaması gerekiyor.

Benim söyleyeceklerim bu kadar, uzattım biraz.

Çok teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Evet, teşekkür ederiz Hocam, sağ olun.

Değerli arkadaşlar, konunun sıcaklığıyla hocamın sunumuyla ilgili sorusu olan arkadaşlar varsa bence hemen soralım çünkü biz “Sunumlar on beş dakika.” demiştik ama yarım saati buldu. Patlatmayla ilgili kafamıza takılan bir soru varsa, İliç’le ilgili bir sorumuz varsa hocamıza soralım.

Buyurun Şengül Hanım.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Hocam çok teşekkür ederim, uzak olduğum bir konu ama Komisyon münasebetiyle aşinalık kazandım sadece. Ben hukukçuyum, o yüzden kavramlarla ilgili fahiş hata yaparsan baştan affınıza sığınıyorum.

Şimdi, bizde sistemin bir kılavuz üzerinden formüllerle işlediğini söylediniz ve bu kılavuzun tüm dünyada kullanıldığını söylediniz değil mi? “Kılavuz içeriği, formüller aynı.” dediniz.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Hayır, tüm dünya değil, her ülke kendi standartlarını, kendi kılavuzlarını kendisi belirliyor. Bizim kılavuzumuz 2018 kılavuzu, Amerikan standartlarını kopyalamış bir kılavuz, 2022’de değişti ama o da Alman ve Hindistan standartlarının böyle kombine, birleştirmiş bir kılavuz hâline gelmiş.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Bu ateşlemenin elektronik sistemle olması bu kılavuzun içeriğini ilgilendiren bir husus değil, farklı bir konu o zaman.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Şöyle: Bence kılavuzda da artık... Kılavuzda örnek veriliyor yani “Patlatmayı bu şekilde yapalım.” diye örnek bir model vermişler ama o örnek de kullandıkları elektriksiz ateşleme yani nonel ateşleme sistemi, bu eski tip olan. E, tabii, kılavuza uymaya çalışıyor patlatma tasarımlarını yapanlar yani sorun yaşamamak için nonel kullanalım diyorlar.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Bundan sonra daha iyileştirmek adına tavsiyelerin içerisinde olsun diye bu konuyu açıkçası söylemeye çalıştım.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Evet, kesinlikle bence kılavuza girmeli çünkü çok güvenli. Şöyle söyleyeyim...

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Ya da zorunlu hâle mi geliyor kılavuza girince konu?

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Tabii ki zorunlu hâle geliyor “Böyle uygulamanız gerekiyor.” diye.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Var ama zorunlu değil, dolayısıyla maliyet nedeniyle diyorsunuz.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Aynen, evet.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - İkinci olarak, mevcuttaki devam eden yargı sürecindeki bilirkişi raporundan bahsettiniz aslında, oradaki ölçümün doğru olmadığını, değil mi ben doğru anladım.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Yani, yargıya taşınmış bir şeyle ilgili...

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Yanlışa götürebilir otomatik bir formda bir değerlendirme yapılıyor belli bir şeyin üstündeyse altındaysa...

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Şimdi, şöyle: Açıkçası hiç girmek istemezdim ama ben hasbelkader otuz yıldan beri bu işle uğraşıyorum.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Hepimiz girmeliyiz Hocam bir şeylerin düzelmesi için.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Şimdi, otuz yıl böyle bunlarla uğraşınca da yani benim hani Makine Kimya Genel Müdürlüğünde de çalışma imkânım varken ben Elmadag’a gitmeyi tercih ettim çünkü patlayıcıyı yerinde görmek istedim. Şimdi, durum buyken şöyle bir şey konulması... Yani bu bir veri değil, biraz önce gösterdiğim, şu bir veri değil.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Bu veri, bilirkişi raporunun dayanak verilerinden biri.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Evet ama maalesef bu bir veri değil. Bunu patlatmayla ilgili az çok biraz... Lisans öğrencilerim bile bunu anlar, ben mesela, böyle bir şeyi sınavda soruyorum bunu yorumlayın diyorum. Şimdi, yorumlasalar diyecekler ki: “Burada sismograf ölçüm almamış. Zaten almaması da normal, 2 kilometre uzaktaki bir sismograf. Ben hani, bilirkişiyi eleştirmek anlamında demedim ama dikkatimi çekti. Şimdi, bununla insanlar büyük vebal altına da giriyorlar ya yani benim içim elvermedi, bunu burada söylemek istedim. “Frekanslar düşük, 6 hertz.” demişler ama biz -bir patlatma uzmanı- asla “zero cross” frekansını dikkate almıyoruz, hâkim frekansı alırsız. Bunu koyan mesela altını kesmiş. Bu bir şeydir, bakın, asıl orijini budur. Sol tarafa bakarsanız, şu üst kısmı kesilmiş, o konmuş, altında da sismik dalganın olması lazım. Niye koymamış bence biliyor musunuz? Çünkü sismik dalga yok ki. Sismograf 0,5 milimetre/saniyenin altını ölçmez. Instantel -ben de bunu kullanıyorum- 0,5’tir en düşüğü, en yüksek limiti de 254 milimetre/saniyedir; 0,5’in altında ölçüm almaz, almadığı zaman da kayıtcısı -bunlar sabit değerlerdir; 0,127 ve 0,244 aynıdır- bunları atar.

Böyle olunca ben gerçekten üzüldüm yani bu veri değil. Ya, bana gelse benim hemen ilk eleştirim bu yani.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Çünkü teknik konularda yargı da bilirkişi marifetiyle konuya hâkim olur, o raporu dayanak alabilir bir karara. Peki, bu değerlendirme yine uzmanlarınca yapıldı bilirkişi raporu sonuçta. Daha önce yapılan kazalarda da aynı yöntemle mi tespitler yapılmıştı? Maden kazalarını yine yaşadık. O konuda bir bilginiz var mı?

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Yani onlarla ilgili kişisel fikrim olur bunlar.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Hayır, bildiğiniz, araştırdığınız, tespit ettiğiniz... Raporlama yapılırken değerlendirme yine aynı sistemle mi... Çin ve Kanada, Amerika standartlarını söylediniz, bizim standartlarımız mı bu? Bilirkişiler...

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Bizim standardımız yok, zaten şimdi ben uzadı diye bunları söylemek istemedim ama mesela bizim standardımız olmadığı için bilirkişi burada şunu yapmış: Bakın, bu formül parçacık hızı ölçekli mesafe formülüdür şurada gördüğünüz. Ben, 1950’lerde çıkan ve acil terk etmemiz gereken formül dedim. Bu formülü nereden, nasıl kullanmış? Biri kendi yüksek lisans tezinin formülü, diğeri de oraya yakın, Erzincan’a yakın başka bir kireç taşı formasyonu yapılan patlatmalarla alınmış başka bir yerin formülü. Başka bir ocağın formülünü kullanmayı bırakın aynı ocakta bile... Mesela, ben burada patlatma yaptım, sizin orada ölçüm alıyorum, bu güzergâhta geçerli o formül, bu 1950’den kalan formül, o zamanlar tamammış ama patlatmalar sabit değil ki ilerliyor, böyle ilerledi, artık kapının orada yapılıyor patlatmalar, artık dalgalar böyle gidiyor ama benim formülüm şurayı görüyor. Kapının orada yapıldığı zaman da bu formülün yenilenmesi lazım yani bu formül çöp. 2014’te “Çok ilkel.” diye dünyada da söylendi. Bunların yerine yeni şeyler koyuluyor, dünyada da var, biz kendimiz... Bu arada Okay Hoca aynı zamanda benim eşimdir, biz AR-GE çalışmalarımızı beraber yapıyoruz. Şu anda patenti devam eden, patentlenen yöntemimiz var yani sadece biz değil dünyada da yapılıyor, bizde de. Titreşim tahmin etmek için pek çok yöntem var, bu çok ilkel bir yöntem. Bu yöntemle insanları töhmet altında bırakmak benim vicdanımı sığmıyor açıklası.

Çok teşekkür ederim.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Hep vurguluyoruz usanmadan, tekrarının yaşanmaması için çabalıyoruz, bu Komisyonun amaçlarından da biri o. Hem sebebi doğru tespit etmek hem de bu sonuçlara götürecek diğer olası sebepleri de bu vesileyle ortaya koymuş oluyoruz. Bir tavsiye noktasında belki gerekli yasal düzenlemeleri ihtiyaç olan yasal düzenlemeleri tespit için bu önemliydi.

Çok teşekkür ederim.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Rica ederim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Buyurun Mustafa Bey.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Evet, hocalarımıza çok teşekkür ediyorum, sağ olun değerli hocalarım.

Zaman zaman siyasette tansiyonlar yükselir, zaman zaman tansiyonlar düşer, bunlar siyasetin doğasında var, bunlar, olması gerekenler. Demokrasi zaten böyle bir şey, demokrasi, farklı düşüncelere saygı gösterebilmek.

13 Şubat tarihinde, benim de doğduğum o topraklarda, İliç’te maden sahasında ne yazık ki arzu etmediğimiz bir olay gerçekleşti. 9 evladımızı, 9 canımızı can Erzincan’da kaybettik. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu olayın araştırılması için uzun yıllar sonra ilk defa bir parti farkı gözetmeden böylesine bir olayı üstlendi. Bir komisyon kuruldu, bizler de Türkiye Büyük Millet Meclisi adına bu olayları detaylı bir şekilde araştırıp, detaylı bir şekilde inceleyip sebebiyetleri, sorunları, problemleri nedir, daha

sonra da çözüm yolları nedir; bunlara detaylı bir şekilde bakmamız lazım ama bu felaketin sebeplerini, sorumlularını ortaya çıkarmamız ve böylesine bir felaketin tekrar olmaması için alınması gereken tedbirler nedir bunların üzerinde durmamız lazım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak farklı siyasi partilere mensup milletvekili arkadaşlarımızla birlikte, iyi niyetle, çok önemli ölçüler içerisinde, insani hassasiyetleri de yerine getirerek görevimizi de ifade etmeye çalışıyoruz. Bunlar üzerine de gerçekten bakıyoruz veda planlıyoruz. 18 Nisan tarihinde çalışmalara başladık, bu önemli ve değerli. Bugüne kadar Komisyonumuz 75 arkadaşımızı dinledi, 8 bin sayfanın üzerinde de bir doküman hazırlandı. Bakanlıklar geldi, sizler gibi çok değerli akademisyen hocalarımız geldi, olay yerine gittik, benzer madenleri gördük, altın madeni işleten şirketlerin de yöneticilerini dinledik. Bu arada, faciadan sonra 2 tane de bilirkişi raporu açıklandı. “Liç projeleri hatalı yapılmış, liç yığını fazla yüklenme yapılmış.” diye o bilirkişi raporlarında da bunlar mevcut ama buraya gelen hiçbir bakanlık -üzülerek ifade ediyorum ki- sorumluluğu üstlenmedi. “Bizim şunu şöyle yapmamız gerekir, bunu böyle yapmamız lazım, burada şunları eksik bıraktık.” gibi, bakanlıklardan böyle bir kelime duymadık. Burada -sevgili mücadele arkadaşım Deniz Yavuzylmaz’ın deyişiyle- 3 bakanlıkta da “Ben görmedim, ben duymadım ve ben gerçekten bilmiyorum.” şeklinde savunmalar yapıldı ve bakanlıklar sorumluluktan kaçtı, sorumluluğu her Bakanlık gerçekten birbirinin üzerine âdeta itergözüktü. Komisyona verilen bilgilere bakıyorum, gerek yetkililer gerekse kanunlarımız, denetimlerin iyi yapılmadığı ve kaynakların da yeteri kadar kullanılmadığı gibi konularla karşı karşıyayız. Peki, soruyorum, akademisyen hocalarımızdan da ricam şu: Bilimsel, entelektüel verileriniz çok önemli ama biz sizlerden İliç’e gelip İliç’te böylesine bir olay neden oldu, bunların altında yatan gerçekler nedir? Böyle bir olayda 9 canımızın kaybedilmesinden hiçbir akademisyen hocamızın... Yani genel bilgiler önemli, değerli, çok teşekkür ediyoruz ama sonuçta burası bir okul değil, burası bir sınıf değil, yanlış anlamayın hocalarım ben de öğretmenim, benim de sınıfta çok talebelerim oldu, çok öğrencilerim oldu; ama bizim burada biraz daha somuta inmemiz lazım. Yani İliç’te bu 9 hemşehrimizi, 9 yurttaşımızı niye kaybettik? Bunlar üzerinde de birazcık konuşmamız lazım.

Burada sendikaları dinledik, sendikalar önemli. Kimse “Maden çıkarılmasın, heba edilsin.” demedi, sendikalarımız da dâhil olmak üzere. Ancak, bu madenin, çevreye zarar vermeden, insan hayatına önem vererek, millî menfaatlerimize uygun ölçüler içerisinde mutlaka çıkarılması gerektiği konusunda sendikaların da görüşleri oldu. Almanya’da, Fransa’da, İngiltere’de, İsviçre’de, Danimarka’da neden buna benzer kazalar olmuyor da Türkiye’imizde buna benzer kazaları konuşuyoruz diye bu soruları da biz kendi kendimize soruyoruz. Acaba bu kazaların olmasında... Neyimiz eksik? Denetim mi eksik, yönetim mi eksik, donanım mı eksik, acaba bilginiz mi eksik? Bu soruların cevaplarını arıyoruz.

Değerli hocalarım, sizlerden ricamız, bundan sonraki değerli hocalarımız, bu sonuçların hayata geçmesi için... Geçen hafta burada dinlediğimiz ÖZ MADEN-İŞ SENDİKASI Genel Başkanı Sayın Fahrettin Kütükcü şöyle bir laf etti: “Madencilerin kanunları kanla yazılır.” dedi. Biz bu kanunları kanla yazmayalım, kimsenin burnu kanamadan, alınması gereken tedbirleri mutlaka alalım. Bu doğrultular içerisinde güzel bir şey söylediniz Sayın Hocam: “Bilgi birikimimizi revize etmeliyiz.” dediniz, bu benim için değerliydi. “Algıya değil bilgiye önem vermeliyiz.” dediniz, bu da kıymetliydi. “Maden sahasına çocuk girmesin.” dediniz, bu çok önemli bir olaydı, acaba bu çocuk girmemesini patlamayla ilgili mi söylediniz, yoksa siyanürle ilgili başka bulgularınız var, onlarla ilgili mi söylediniz? Bunu da bir açarsanız çok memnun olurum. Bir de şeyi söylediniz, elektronik patlama yapılmasının yararlı olduğunu söylediniz. “Maliyetleri yüksek olduğu için elektronik patlama yapılmıyor.” diye bahsettiniz, onlarla ilgili de hocam.

Bir de Sayın Başkanımızdan, Sayın Bakanımızdan da önemle rica ediyorum: 9 canımız, onlar -kolay bir şey değil, orada çok çektik, çok çalışmalar oldu- düşünün ki sabahleyin gidip de çocuğunun çocuğunun rızkını kazanmaya çalışan o 9 evladımız maalesef, bugün hak dünyadalar. -Onların da annelerini, babalarını, Komisyonumuz lütfederse, gelmek isteyenler olursa, onları da lütfederseniz buraya çağırıp dinlersek vicdani olarak da son derece mutlu oluruz. Bunu ben çok değerli buluyorum, Komisyonumuzun da takdirine sunuyorum. Bu noktada arkadaşlarımızın hazırlamış olduğu bir önergeyi de size takdim etmek istiyorum ama takdir yüce heyetimizin. Sonuçta, onların annelerini, babalarını, yakınlarını inşallah bir dinlemiş oluruz.

Bir de orada bir aktivist ve gerçekten çevreye duyarlı olan Sayın Sedat Cezayirlioğlu var. Lütfen o da Komisyonunda dinlenirse bundan dolayı da çok mutlu olurum.

Komisyonunuza çok teşekkür ediyorum. Komisyon üyesi arkadaşlarıma da ben şunu ifade etmek istiyorum: Bu Parlamentoda -mekânları cennet olsun- Sayın Erbakan Hocamla, Sayın Bülent Ecevit’le, Sayın Özal’la, Sayın Demirel’le çalışan bir arkadaşınızım; demokraside farklı görüşler olacak, o farklı görüşlere hepimiz saygı, sevgi ve tahammül gösterirsek Parlatmentonun çalışma düzenini de bu şekilde planlamış oluruz.

İki rejimden Allah’ım bizi korusun: Biri komünizm, bir tanesi de faşizm. Demokrasi çok önemli bir şey, demokrasinin kıymetini inşallah hep birlikte bilelim ve bunu hep beraber değerlendirelim. Evet, iki rejim de doğru bir rejim değildir, iki rejim de problemlili bir rejimdir. Türkiye’yi bu noktaya getiren, bu toplantıları bize yaptıran demokrasidir. Hepimiz demokrasiye en iyi şekilde sahip çıkmakla mükellefiz.

Hocalarımı saygıyla selamlıyorum. Hoş geldiniz, şeref verdiniz efendim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Evet Hocam, cevaplayabilirsiniz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Biz sormayacak mıyız?

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Cevabı versin, ondan sonra da size söz vereceğim.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Teşekkür ederim Sayın Vekilim.

Şimdi, önce şun açıklık getirmek isterim: Sayın Komisyon Başkanımız “Hani patlatmalarla ilgili çok konuşuldu, İliç özelinde değil de biz dünyada neler yapıyor, onu konuşalım.” dediği için, yoksa bıraksanız ben bir saat İliç patlatmalarıyla ilgili hele ki bana oradaki gerçek veriler böyle tablodaki sadece yazılan titreşim, pik değerleri değil de gerçek sinyaller verilirse akşama kadar konuşabilirim, öneriler de sunarım. Görev vererseniz seve seve de yaparım öyle bir şeyi, bunu söylemek istedim önce.

İkincisi, o gösterdiğim tabii ironik bir şeydi, patlatma sahasına tabii ki çocuk girmez, tehlikeli iş kolları olan yere zaten çocuk giremez ama eğer patlatma mühendisi aynı zamanda vardiya tutuyorsa, teknik nezaretçiye, ateşçi yapıyorsa bunları işte bu eski bir fotoğraf, bizim patlayıcı firmalarının işte “Ne yapılmamalı?” diye anlattığı, seminerlerde kullandığı bir fotoğraf. Ateşçi -köyden geliyor çünkü bunlar, yan köyden- çocuğunu da yanında getirilmiş, oluyor mu oluyor çünkü kontrol edilmezse böyle şeyler oluyor.

Diğeri de elektronik ateşleme sistemi idi. Evet, elektronik ateşleme sistemi, dediğim gibi, dünyada otuz yıldır kullanılıyor, çok da pahalı değil. Türkiye’de pahalı, “çip problemi” dediler şu, bu, vesaire. Türkiye’de bunu, direkt elektronik ateşleme sistemini üretmek için elini taşın altına sokan değerli patlayıcı firmalarımız da var ama hâlâ talep olmadığı için pahalı kalıyor ve 5 kat kadar fark var diğerlerine göre. O yüzden de hâlâ eskisi kullanılmaya devam ediyor ama acilen elektronik ateşleme sistemine geçilmesi gerekli.

Başka var mıydı hatırlayamadım ama?

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) - Çocukla ilgili bir şey söylemişsiniz.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – İroni dedi onu, dikkat çekmek için.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ MADEN BÖLÜMÜ PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – O fotoğraf dikkat çekmek içindi, elbette ki patlatma sahasına almıyoruz.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Evet, teşekkür ediyoruz Hocam.

Deniz Bey, buyurun.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) - Sayın hocam, teşekkür ediyoruz sunum için.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Ben teşekkür ederim.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) - Sunumda bir video izlettiniz. Videoda bir patlatma yapılıyor ve neticesinde orada bir kayma olayı da yaşandığını görüyoruz. Bu yaşanan kaymanın bu patlatmadan tamamen bağımsız olduğunu ifade eder tarzda görüş belirtmeniz bana çok enteresan geldi çünkü neticede patlayıcının miktarı doğru olabilir ama patlatma usulü de doğru olabilir ama patlatma zamanlaması, orada bir kayma olma riski o derece yüksek bir seviyeye ulaşmışken orada yapılması yanlış. Yani bardağı dolduran değil ama bardağın taşmasına sebep olacak etkiyi yaratan şey, izlediğimiz videoda patlatma. Şimdi, bu, bizim neden ilgilendiriyor? Şunun için ilgilendiriyor: İliç’e de baktığımız zaman, İliç’te son üç aylık jeoradar verilerine bakıldığında bu kaymanın yaşandığı yığın liç sahasında bir hareketlilik, yüzey hareketliliği, yer hareketliliği olduğu görülüyor ve gittikçe büyüyen bir hareketlilik var, bu jeoradar kayıtlarına göre söylüyorum.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – İliç’e girmemek için bunu atladım ama madem dediniz, girelim o zaman bu konuya.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) - Ben söyleyeyim, sonra siz tamamlayıcı bir şekilde bilgi verebilirsiniz. Dolayısıyla İliç’teki patlatmaya gelmedim yalnız ben, ben videodaki örneğinizdeki patlamayla ilgili görüşümü söylüyorum. Yani patlatma yapılmamış da orası o anda kaymış değil. Bir iki saat sonra kayabilirdi, kaymayabilirdi de. Bir insan, bir Allah’ın kulu da gidip orada “Bakın, burası kaymak üzere.” diyebilirdi ve o olayı yaratan, orada o riskleri yaratan kök nedenler araştırılabilirdi. Şimdi, bizim temelde İliç’le ilgili odaklandığımız ana kısım şu: Bir kot farkı olarak ifade edeceğim, bu konu da tartışılıyor zaman zaman, 257 metrelik bir kot farkı oluşmuş, bir yükseklik ve son üç aylık jeoradar verilerine göre yani facia gerçekleşmeden hemen önceki verilerden bahsediyorum, orada bir hareketlilik de var ve gittikçe büyüyen bir hareketlilik var. Dolayısıyla burada artık bir tercih yapmak gerekiyor yani bura sıkıntılı bir yola girecek, bir acil durum eylem planını çoktan uygulamak gerekiyor, işin İliç’le ilgili boyutunu söylüyorum.

Tabii ki şunu söylemek bilim insanlarının işi: Yani buradaki patlatmanın burada bir etkisi var mı veya ne kadar var? Bu konu başka bir konu olmakla birlikte, burada zaten, hâlihazırda var olan bir hareketlilik ve hâlihazırda o bölgede devam eden patlatmaların yapıldığı bir takvim de görülüyor. Ha, etkisi var, yok, az, çok o ayrı, o bilirkişinin görevi.

Dolayısıyla şöyle bir noktaya geleceğim buradan, İliç’in dışına çıkarak söylüyorum özellikle: Akademisyenler birbirleri arasında sürekli tartışılar, birbirlerinin yaptığı çalışmalar konusunda çeşitli eleştiriler de getirirler yani onu da ben normal karşılıyorum ama bilirkişi raporunun tümüyle yani hatta dönemin Çevre Bakanı Murat Kurum’a giden kısmının da özellikle itibarsızlaştırılmaya çalışılmasını da kabul etmiyorum. Bunu şunun için söylüyorum: Anlatılan bütün prosesler, her şey, içinde patlatma dâhil, patlatma prosesleri dâhil, onların mevzuatı dâhil, uygulanan malzeme dâhil veya altın üretim

sürecindeki bütün süreçlerin hepsi devlette bir boşluk yaratmayacak şekilde devlet kurumları tarafından paylaşılır, çalışılır, gerekli tedbirlerin alınması sağlanır, izleme ve denetim yapılır. Dolayısıyla aslında yirmi yılın üzerinde bir süredir tek başına iktidarda olan AK PARTİ'nin sizin söylediğiniz onca eksigi bugüne kadar gidermemiş olması yani gerçekten çok acı. Ben bugün yaptığınız sunumda şunu da anladım ki o eksik olarak ifade ettiğiniz konular, gereği, yirmi yılın üzerinde bir süredir tek başına iktidarda olan bir partiye bağlı atamalarla birlikte yöneten üst düzey bürokratların olduğu ortamda yapılmadıysa bu da bizi İliç'te dahi bir felakete doğru hızla sürüklemiş, şu anda da öyle görülüyor.

Dolayısıyla demek istediğim şey, burada bilim insanlarının tartışacağı mutlaka kısımlar olabilir, o ayrı bir şey ancak ortada bir bilirkişi raporu var, bilirkişi raporunun işaret ettiği çok yönlü sorumluluk alanları var. Dolayısıyla bunlardan biri de işin patlatma tarafı, bunun etkisi var mı yok mu kısmı olmak üzere bunu da değerlendirmenizi çok keskin bir değerlendirme olarak görüyorum ancak İliç'te de bir felaket yaşandı yani bu bir hayal değil, gerçekten yaşadık yani 9 insanımız da hayatını kaybetti. Dolayısıyla burada bakanlıkların mutlaka sorumlulukları var. Ümit ediyorum, sizin patlatma konusunda eksik olarak ifade ettiğiniz hem mevzuat yönünden hem de standartlar yönünden eksik olarak ifade ettiğiniz hususlar dikkate alınır ve bu doğrultuda da gerekli düzenlemeler hızlı bir şekilde yapılır. Böylelikle hiçbir tartışmaya mahal vermeyecek şekilde de bir sonuca ulaşmış oluruz diyorum. Şöyle ifade edelim yani eğer ortada bir bilirkişi raporu olmasaydı bizim talep ettiğimiz bu bilgilere, maalesef siz de burada sunum yaparken ulaşmış olamayacaktınız çünkü bu bilgileri ulaşmak için talepte bulunacağımız bakanlığının başına bu felaket sürecinin içinde çok etkin olan ve ikinci kapasite artışına olur veren Murat Kurum getirildi. Bundan sonrası bilgi alma yönünden daha da zor olacaktır veya objektif bilgiye ulaşma konusunda daha büyük sıkıntılar oluşacaktır diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Buyurun Hocam.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Şimdi, neresinden başlayayım bilemedim. Şu videodan başlayalım, koyup koymamakta... Aslında tam da sizden bekliyordum açıkçası, böyle bir... Yanlış anlaşılma çok müsait.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) - DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Niye benden bekliyordunuz, ben yanlış anlamaya müsait miyim, o anlamda mı düşündünüz?

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Hayır, ondan dolayı değil, televizyonlarda falan da en çok siz yakalıyorsunuz. Yine yanlış anladınız beni, işte tam bu yüzden demek istedim.

Şimdi, videoda tabii ki patlat, manyetoya basıldığı anda akıyor, literatürde de der, bu benim de deneyimimle öyle, patlatma kaynaklı heyelanlar tam patlatma sonrasında, en fazla birkaç saat içerisinde olur. Burada da aslında onu vurgulamak istedim. Patlatma yapıldığı zaman tabii ki etkiledi, ne yaptı? Tetiği çekti ama o kama tipi kayma patlatmalarla olmadı, şelf stabilitesi, basamağın açısı yanlış olduğu için -Okay Hoca daha fazla konuşacaktı- tamamen şelf stabilitesi analizleri yanlış yapıldığı için ve o şekilde taş ocakçılığına devam ettikleri için o kaydı, patlatma artık tetiği çekti orada.

İliç'te ne oldu? Ne olduğu hakkında, asıl siz bana söylediniz ama benim fikrime göre o bilirkişi raporundaki ifadeler çok keskin, bu kadar keskin konuşmamak lazım patlayıcıdan bahsediyorsak. Patlatmadan bahsediyorsak kesinlikle sadece rakam değil, rakam benim hiç sevmediğim bir şey. Depremden bahsediyoruz, biz patlatmayla yapay deprem yaratıyoruz, o zaman sismik dalgadan konuşmamız lazım, rakamdan değil. O sismik dalganın gelip de evi ya da şevi titrettiği en yüksek hızı bakarsak o, bizi yanıltır; bir kere çok yüksek çıkmıştır bu ama genelinde düşüktür ya da kısa sürmüştür, zarar vermez. Ya, bu o kadar çok tartışılır ki mesela 2 kilometre uzaklıkta bir patlatma

sinyali gider mi? Eminim hepiniz “Yo, 2 kilometreye gitmez, sönümlenir.” diye düşünürsünüz genel algı bu. Sönümlenmeyebiliyor da farklı ve hele ki bu, kömürde olur, kömür böyle bir kanal... Şimdi, Sayın Vekilim diyecek “Burası okul değil.” ama bu, önemli çünkü bu, yanlış bir algı “2 kilometreye kadar titreşim gitmez, sismik dalga gitmez.” Hayır gider, nasıl gider? Kömür gibi bazı formasyonlar -böyle delikli su borusu gibi düşünün- delikli su borusu gibi o kanala girdiği anda -“kanal dalgası etkisi” denir buna literatürde- dalga her yöne doğru yayılırken tesadüfen -ki kömür böyle bir kanaldır- o kanala girer, o kanal boyunca hiç genliğini düşürmeden çok uzak mesafeye kadar gider. Bazı durumlarda -o delikli su borusu gibi düşünüyoruz ya- o deliklerden yukarıya çıkar, orada bir jeofizik “evanescence waves” dalga oluşumu oluşur. O delik nereye denk geliyorsa -köydeki bir ev mi, bir cami mi, bir okul mu- buraları sarsar. Bir bakarsınız 2 kilometre uzaklıktaki ev hasarlanmış, 500 metre uzaklıktaki ev hasarsız; o zaman 2 kilometre uzaktaki o zavalılı köylüye dersiniz ki: “Ya, sen yalan söylüyorsun, buraya gitmez.” İşte, benim anlatmaya çalıştığım buydu. Patlatma...

ÖMER FARUK HÜLAKÜ (Bingöl) – Ne kadar sürede oluyor, çok özür dilerim, mesela 2 kilometrelik şey dediniz ya.

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Hemen, patlatma için birkaç saniye içerisinde.

ÖMER FARUK HÜLAKÜ (Bingöl) – O süre birkaç saniye?

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Tabii, birkaç saniye içerisinde. Çünkü bu, benim bir doktora öğrencimin de tez çalışması aynı zamanda, kanal dalgası etkisi.

ÖMER FARUK HÜLAKÜ (Bingöl) – Az önce şey dediniz, ben karıştırdım mı? “Patlatma sonrası birkaç saat sonra da olur.” dediniz.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Heyelan için...

PROF. DR. GÜZİN GÜLSEV UYAR AKSOY – Hayır, o şey, o farklı konu. Heyelan olacaksa o videodaki gibi patlatma etkisiyle bir yer kayacaksa patlatmadan hemen sonra olur ve birkaç saat içinde olur. Bu dediğim olay ise patlatma sismik dalgaları ne kadar uzaklığa gidebilir? Hani mesela köylüler şikâyet eder ya “Benim evim sarsılıyor.” diye, genel yargı şudur: Eğer 2 kilometre uzaktaki bir köy ise bu “Ya, buraya kadar sismik dalga ulaşmaz.” denir. Genel, rutin patlatmadan bahsediyorum. Hâlbuki ulaşabilir yani patlatmadan bahsediyorsak bu kadar keskin şeyler söylemememiz gerekiyor, ben de söylemiyorum, çok iyi araştırılması gerekiyor. O bilirkişi raporu şu an internette, herkes ulaşabiliyor, ben de ulaştım. Konu uzmanlık alanım ve merak alanım daha doğrusu, uzmanım da diyemem, hâlâ öğreniyorum. Bakar bakmaz ona ya, sismik dalga... Veri yok ki orada yani çok keskin ifade... İtibarsızlaştırma falan değil ama şu da bir gerçek ki her bilirkişi -bunu affınıza sığınarak söylüyorum, lütfen- olarak seçilen kişi de o konunun tamamen uzmanı değildir.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Evet, Müzeyyen Hanım size geçelim...

Buyurun.

III.- AÇIKLAMALAR (Devam)

4.- Adana Milletvekili Müzeyyen Şevkin'in, Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz'ın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un Komisyona çağrılmasıyla ilgili talebine gösterilen tepkilere ve ÇED raporlarına ilişkin açıklaması

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Teşekkür ederim.

Değerli hocalarıma öncelikle geldiğiniz için ve bizlere sunduğunuz bilgi için sizlere özel teşekkür ederim.

Ben hocama soru sormayacağım ama az önce söz istemiştım, bunu söylemezsem üzülürüm doğrusu.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Buyurun, buyurun, konuşun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Şimdi, çok sert tepkiler gösteriliyor. Yani biz burada bir Araştırma Komisyonundayız, herkes fikrini özgürce söyleyebilir. İnanılmaz, koro hâlinde, çok sert tepki gösteriliyor. Şimdi, Deniz Başkanımız burada ne dedi? Dedi ki: “Sayın Kurum gelsin, burada bize bilgi aktarsın.” İşte “Bakan olması” da “Size mi soracağız?” da yok “Şov yapıyorsunuz.” da yok efendim “Kameraya konuşuyorsunuz.” da “Canlı yayına konuşuyorsunuz.” da... Ya, bunlar hoş şeyler değil arkadaşlar. Yani yeniden bir tartışmaya mahal vermek için söylemek istemiyorum ama ben sıramı bekleyerek şu saate kadar bunu söylemek istedim. Çok üzücü. Yani son derece doğal bir talepte bulunuyoruz, nedir? Sayın Kurum, bunun altında sorumlu imzacı olarak bir kere Milletvekili iken gelip bize bilgi aktarmalıydı, biz hesap sormak için söylemiyoruz, normalde bilgi aktarması gerekiyor. Hadi Milletvekiliyken olmadı ya bir başka modern ülkede, 9 kişinin öldüğü bir maden kazasına sebebiyet veren Bakan normalde ahlaki olarak istifa eder. Siz ödüllendirip... Biz tabii ki AK PARTİ’nin kimi Bakan yapıp yapmayacağına karar verme şeyinde değiliz, böyle bir talebimiz de yok ama... Yani herhangi bir modern ülkede 9 kişinin ölümüne sebebiyet verilmiş bir vukuat -yani bu, maden kazası olmayabilir- bir Bakanın istifa etmesi için geçerli bir nedenken ödölmüş gibi bir daha getirilip Sayın Bakan tekrar Bakanlığa veriliyor. Bu, sizin tabii özel şeyiniz ama ahlaki olarak da ben bunun çok doğru olmadığını... Burada da “Niye Bakan yaptınız, neden Bakan yapmadınız?” diye bir tartışma yok. Burada söylenen şey: Sayın Bakan buna bir imza koymuşsa gelip lütfen ya Milletvekili olarak bu bilgiyi aktarmalıydı veya şu anda Bakansa o Bakan vasfıyla gelip bu bilgiyi aktarması gerekiyor diye düşünüyoruz. Yani bu çok... Sanki olağanüstü bir şey talep edilmiş, sanki Bakana hakaret edilmiş ya da biz bir mahkemeyiz de onu yargılayacağız, kimsenin böyle bir derdi yok. Bu, bir Araştırma Komisyonu. Bugün Manisa’dan tutun Bartın’daki Amasra faciası, İliç faciasına varan, peş peşe bir sürü maden kazası yaşanmış. Bir daha böyle bir olayın yaşanmaması için nerede hata yapılmışsa bunu ortaya koymaya çalışıyoruz. Koro hâlinde bu kadar tepki gösterilmesinden çok rahatsızlık duyduğumu ifade etmek için söz aldım.

Değerli hocalarımdan da özür diliyorum. Tekrar bir tartışmaya mahal vermek için değil ama bunu söylemezsem üzüldüm yani Deniz Başkanımızın da niyeti siyasi şov değil, öyle bir şey de ihtiyacı yok. Çok şükür Türkiye’de yeterince tanınan bir Vekilimiz, araştırmalarıyla da bu konudaki yaptığı çalışmalarla da gerçekten göz bebeğimiz olan bir Milletvekilimiz. Onun için, bu kadar...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Bakanımız efendim...

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Bakanımız inşallah, inşallah bakanımız gelecekte.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hayırlı olsun Deniz Bey.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Yani dolayısıyla ben bunu ifade etmek istedim. Lütfen, yani bir de işte ÇED Raporu, her yere ÇED vermek zorunda da değiliz. Elbette ki her ÇED’i de inkâr etmek zorunda değiliz. Tabii ki bunlar bilimsel çalışmalarla ortaya konulacak şeyler, kimseyi linç etmek gibi de bir derdimiz yok. Burada sadece hepimiz sorumluluğumuz gereği, halkın bize verdiği yetki gereği birtakım şeylerin aydınlatılmasına uğraşıyoruz.

Ben tekrar teşekkür ediyorum, sağ olun.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Biz de teşekkür ediyoruz.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Yalnız Deniz Bey, ben size böyle bir şey deyince sizin demeniz gereken “Çevre bakanımız Müzeyyen Hanım izin verirse” diyeceksiniz efendim.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Estağfurullah efendim, öyle bir derdimiz yok.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Evet, hocam, diğer sunuma geçelim.

Buyurun.

IV.- SUNUMLAR (Devam)

2.- Prof. Dr. Gökem Akıncı'nın, dünyada ve Türkiye'de ÇED raporlarının hazırlanmasıyla ilgili uygulamalar ve metalik madencilikle ilgili ÇED'ler hakkında sunumu

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri; bugün ben de sizlere dünyada ve Türkiye'de Çevresel Etki Değerlendirmesi raporlarının hazırlanmasıyla ilgili uygulamaların neler olduğu hakkında bilgi vereceğim ve bu kapsamda biraz daha fazla metalik madencilikle ilgili ÇED'ler üzerinde durmaya çalışacağım. “Çevresel Etki Değerlendirmesi ne demektir?” diye baktığımız zaman Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği tarafından yapılan tanımların aslında birbirine çok benzer olduğunu görüyoruz. Çevreye, insana ve ekosisteme olan olumsuz etkilerin belirlenmesi ve bunların önlenmesi veya olabilecek en az seviyeye indirilmesi için hazırlanan bir rapor. Burada alınacak önlemler, seçilen yer ve teknoloji alternatifleri elbette ki tartışılmalı ve projenin nasıl uygulanabileceği, izlenebileceği ve kontrol edilebileceği de açıklanmalı. Yani Çevresel Etki Değerlendirmesi raporuyla ilgili hem Türkiye'de hem Amerika'da hem de Avrupa'da esasında tanımlar birbirine oldukça benziyor. İlerleyen adımlarda esasında ÇED içeriklerinin de birbirinden çok farklı olmadığını da görmüş olacağız. Bunun da bir sebebi var elbette.

Şimdi, öncelikle Türkiye'deki Çevresel Etki Değerlendirme raporlarını nasıl hazırlıyoruz, hızlı bir şekilde onun üzerinden geçmek istiyorum. Şimdi, Türkiye'de hangi firmaların Çevresel Etki Değerlendirme raporu hazırlayacağı, hangilerinin ise öncelikle proje tanıtım dosyası hazırlayacağı; kapasitelerine, ne kadar bir alanda faaliyet göstereceğine, enerji üretim kapasitesi ya da cevher işleme kapasitesi gibi sektörün türüne göre, ürün türüne göre tasnif edilmekte ve buna göre esasında hangilerinin ÇED raporu hazırlayacağı, hangilerinin proje tanıtım dosyası hazırlayacağı belirleniyor. Proje tanıtım dosyası hazırlama kapsamı ÇED'e göre daha detaysız diyebiliriz. Fakat proje tanıtım dosyası Bakanlık tarafından incelendiğinde eğer bu yeni kurulacak işletmenin “Çevresel etkilerinin göz ardı edilemeyeceği” kararı alınırsa sonunda “Bununla ilgili ÇED gereklidir.” neticesine de varılabilir. Yani “Evet, siz, bu proje tanıtım dosyasını hazırladınız ama çevresel etkileriniz anlamında sizin kapsamlı bir Çevresel Etki Değerlendirme raporu hazırlamanız gerekir.” şeklinde bir sonuç da burada çıkabilmektedir.

ÇED raporu kararı alınanlar üzerinde duralım çünkü daha kapsamlı, büyük yatırımlarda genellikle Çevresel Etki Değerlendirme raporunun hazırlanması yoluna gidiliyor. Burada proje sahibinin vekâlet verdiği ve Bakanlık tarafından verilmiş bir yeterlilik belgesi bulunan firmalar ÇED raporu hazırlayabilmekteler. Türkiye'de, şu anda, aktif 390 tane firma var ÇED raporu hazırlama yeterliliğine sahip olan. Şu anda, son birkaç gün içerisinde belki bazılarının yeterlilik süreleri sona ermiş olabilir, yeterlilik sürelerinin sonuna da gelinmiş olabilir ama...

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Özür diliyorum, sıcaklığına sormak istedim...

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Buyurun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Bu 390 firmanın yeterli olup olmadığını hangi kurum belirliyor, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı mı?

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Evet, ÇED'le ilgili, ÇED Yönetmeliği'nin sonunda zannedersen bir ek var; ÇED yeterlilik belgesi alabilecek firmaların içlerinde, bünyelerinde hangi disiplinlerden tecrübeli araştırmacı bulundurmaları gerektiği söz konusu. Bir de bunların tabii Çevre Bakanlığından

emekli olan uzmanlar da firmalarda yer alabiliyor, hatta bu bir avantaj oluyor. Artı, bir de proje bitirme, tamamlama kapasiteleri; evet öyle bir kriter de var “Daha önce çeşitli projelerde yer almış, bitirmiş olmak” gibi bir kriter de var. Bu kriterleri yerine getirenler ÇED yeterlilik belgesi alabiliyorlar. İki farklı...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Peki “Çevre Bakanlığında çalışıp da emekli olanlar görev alabiliyor.” dediniz, onun için bir süre sınırlaması var mı? Mesela “İki yıl görev alamaz, daha sonra görev alabilir.” gibi çünkü Çevre Bakanlığında görevliyken zaten İDK toplantılarına katıldığı bir sürece bu kez ÇED firmasının yöneticisi olarak dâhil olabilir veya bu, sakıncalı bulunmuyor mu?

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Şimdi, ben, bu detaya vâkıf değilim. Bunu açıp okuyabiliriz elbette orada hani yazıyordur ilgili detayda ama emekli olduktan sonra ancak yer alabilir, bunu biliyorum. Ne kadar süreli Bakanlıkta çalışmış olması yeterlidir, o kadarını bilemeyeceğim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Üst kurullarda var, bazı üst kurullarda o dediğiniz kural var.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Evet, evet, var.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – İhaleye girerken de mesela bir kurumdan emekliyseniz o kurumda belli bir süre geçmeden ihaleye giremiyorsunuz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Çünkü ÇED raporunu şirket hazırlatıyor yani bir Çevre Bakanlığı tarafındasınız sonra birdenbire hop ayrılıyorsunuz, emekli oluyorsunuz vesair çeşitli sebeplerle şirket tarafına geçiyorsunuz. Dolayısıyla burada bir menfaat çakışması gibi bir durum olabilir. Bunu da olabilir derken İliç faciasına giden yolda yaşanan da bu aslında. Önce Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında görevli olan birisi -şimdi, ismini yanlış söylememek için kullanmıyorum- orada görevli, İliç’le ilgili ÇED süreçlerinde İDK toplantılarına katılıyor, arkasından aynı sürecin içindeki ÇED firmasında görev alıyor, arkasından da Anagold Şirketinin Yönetim Kuruluna giriyor.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Hiç bilmiyorum.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Böyle garip bir durum ve Anagold şirketi, İliç Araştırma Komisyonuna geldiğinde de burada şirket yetkilisi olarak yine oturdu, konu ÇED’e geldiğinde de ağzını açıp doğru düzgün konuşmadı bile. Konu geldiği için ben de söylemiş olayım.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Buyurun.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Şimdi, bu firmalar yetkilidir, ÇED raporu hazırlayabilirler, tecrübeleri ve farklı disiplinlerden araştırmacı barındırmaları iç bünyelerinde mühendisler ve fen dallarından tecrübeli kişiler barındırmaları sebebiyle.

Şimdi, Bakanlığımız Çevresel Etki Değerlendirmesi genel formatını vermektedir. Projenin genel tanıtılması, yeri ve etki alanının mevcut çevresel özellikleri projenin içerisinde mutlak surette yer alması gereken bilgiler. Mevcut çevresel özelliklerden kastımız şu: Yani -biraz görmeniz zor olabilir, font küçük ama- şu anki çevre kalitesi esasında burada kastedilen. Proje başlamadan önceki çevre kalitesi, sosyoekonomik özellikler, buradaki insanlar nasıl hayatlarını kazanıyorlar gibi detaylar; yağış durumu, nüfusu, iklimi. Daha sonraki kısımda Bakanlık der ki: “Bu projeyi siz inşa ederken ve işletirken hangi çevresel etkileri söz konusu olacak ve buna karşılık siz hangi önlemleri alacaksınız? Burada hangi kirleticilerin ortama salınmasının beklendiği; hangi miktarda, hangi konsantrasyonda salınmasının beklendiği; ortamla etkileşiminin ne şekilde olacağı; eğer bir iklim değişikliğini etkileyebilecek gaz çıkışı söz konusu olaksa bunların miktarı ve beklenen etkilerin ne olduğu veya gerçekleşebilecek bir iklim değişikliğinden proje bölgesinin, alanının nasıl etkilenebileceği ve projeye ilgili afet ve kaza riski gibi kısımlar bu bölümün içerisinde yer almakta. Sonrasında kümülatif Çevresel

Etki Değerlendirmesi kısmına geliyor. Şimdi, eğer bölgede birden fazla yatırım gerçekleşmişse başka firmalar tarafından, başka yatırımcılar tarafından ve o bölgede çeşitli su, gaz, atık emisyonları zaten mevzu bahisse bu yeni kurulacak projenin de ilavesiyle, o bölgedeki kümülatif çevresel etkinin ne olduğunun da açıklanması istenmekte. Burada özellikle su ve havayla ilgili, hava kalitesiyle ilgili, su kalitesiyle ilgili önemli kısımlar, detaylandırılmış kısımlar talep edilmekte. Biraz sonra belki Celalettin Hocamız da su kalitesiyle ve havzalarda su tahsisıyla ilgili bahsedebilir durumdan ama “İşte, havzadaki suyun ne kadarı hâlen zaten kullanılmakta ve ne kadarını bu yeni yatırım kullanacak? Böylelikle, işte, havzadaki su tahsis dengelerinde bir değişiklik olacak mı?” gibi bilgiler verilebilir veya emisyonlar, hâlihazırda mevcut emisyonlara ilave edildiğinde hava kalitesinde kayda değer ve sınırları aşan bir değişiklik olacak mı? Burada kümülatif Çevresel Etki Değerlendirme aşağı yukarı bu.

Atıklarla ilgili de elbette yapılmakta ama atıklar genellikle belli bir alanda depolanarak kontrol altına alındıkları için ve akışkan hâlde olmadıkları için... İşte, sınırlar biliyoruz, 2 boyutlu hareket ediyorlar yani su bir yerden bir yere doğru akıyor ve gaz 3 boyutlu hareket ediyor. Şimdi, bu hareketli ortamlarla ilgili daha fazla kümülatif etki kısmında bilgi beklenmekte.

Çevresel ve Sosyal Eylem Planı; bu, ilave edildi özellikle. Çevre İzleme Planı vardı zaten, şimdi artık, Sürdürülebilirlik Planı var. Ben bunun çok doğru bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum çünkü -gerekirse belki ileride başka slaytlar da gösterebilirim ama- Türkiye maden üreticisi ve maden ihracatçısı da bir firma aynı zamanda ve bizim madenlerimizin yurt dışına satışında -işte, biliyorsunuz- kapıda karbon vergisi de dâhil olmak üzere ve aynı zamanda çevresel ayak izi de olmak üzere deklare edilmesi gereken artık yeni bilgiler söz konusu ve esasında madencilğin lehine ÇED raporunun içerisine konulmuş bir ilave bu.

Sera Gazı Azaltım Planı ve Çevresel Sosyal Yönetim Planı burasının içerisinde yer alıyor.

Halkın bilgilendirilmesi, sürece katılımıyla Paydaş Katılım Planı... Paydaş Katılım Planı da yine ÇED formatının içerisine yeni ilave edilen bir husus ve -biraz sonra yurt dışı örneklerinde de bahsedeceğim- üzerinde çok durulan bir konu, önem verilen bir kısım. Projede etkilenecek halkın belirlenmesi, bilgilendirilmesi, görüşlerinin alınması ve bu görüşler doğrultusunda projede gerekli önlemlerin alınması kısmı burada yer almakta ve projenin bütün süreci boyunca da esasında paydaşların bilgilendirilmesi ve sürece katılımı da beklenen bir şey.

Son olarak da bu kısımda, özellikle üçüncü bölümde ve dördüncü bölümde elde edilen, istenen bilgilerin verilebilmesi için alınan, hazırlatılan raporların, yapılan çalışmaların tam metin olarak yer aldığı ve bu projeyi hazırlayan firmanın da bütün çalışanlarının ve tecrübesinin tanıtıldığı kısımlar ve bir de ilgili taahhütnameler gibi kısımlar yer almakta. Şimdi, genel format bu şekilde.

Bunu takiben, bu genel formatı Bakanlığa teslim ettikten sonra ulaştırılan bilgi ve belgeler formata uygunluk bakımından beş gün içerisinde inceleniyor, formata uygun olmadığı anlaşılabilecek olursa iade ediliyor firmaya ve yeniden bir ay süre veriliyor eksiklerin tamamlanması için. Eğer formata uygunsa bir komisyon kuruluyor, kamu kurum kuruluşları ve Bakanlık yetkililerinden oluşan bir komisyon bu -projenin özelliğine bağlı olarak bu komisyona farklı uzmanlar dâhil edilebilir- ve komisyon projeyi inceliyor. Bu arada, bir yandan da projeye ilgili olarak başvurunun yapıldığı, ÇED sürecinin başladığı ÇED başvuru dosyasının halkın görüşüne açıldığı ve projeye ilişkin görüş ve önerilerin il müdürlüğüne veya Bakanlığa ulaştırılabileceğine dair duyuru Bakanlık ve il müdürlüğü internet sayfasından ilan ediliyor. Ayrıca, zorunluluk olmamakla beraber halka da duyurulabilir bu.

Şimdi, ayrıca, Bakanlık, halkın bilgilendirilmesi ve sürece katılımı amacıyla yapılacak toplantının tarihini tespit ediyor ve ÇED raporunun nihai formatının belirlenmesi için görüş belirtmesi gereken tüm kamu kurum kuruluşları için de nihai süreyi, son süreyi belirten bir yazıyı komisyon üyelerine gönderiyor.

Şimdi, halkın bilgilendirilmesi ve sürece katılımı toplantısının halka duyurulması...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Deniz Bey, siz sürece katılımı ilgili niye görüşlerinizi anlatmıyorsunuz? Anlamadım yani sürece katılımı daha önce konuşuyordunuz, anlatıyordunuz; şu anda sürece katılımı ilgili bir katkınız yok mu efendim?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sunumdan sonra.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Yerel süreli bir yayında ya da iyi bilinen bir gazetede, toplantı tarihinden en az on takvim günü öncesinde yayınlanır; genel olarak burada uygulama, bu kırsal bölgelerde yapılan faaliyetlerde yatırımlar için muhtarlıklara da bilginin ulaştırılması şeklinde, haberdar edilmesi şeklinde.

Halkın bilgilendirilmesi ve sürece katılımı toplantısında Bakanlık yetkilileri yer alıyor ve halk tarafından dile getirilen görüş ve öneriler alınıyor, genellikle bazen orada tartışmalar da gerçekleşiyor. Nihayetinde toplantı tutanağı, söylenenler, verilen cevaplar gibi bilgiler, hepsi beraber Bakanlığa gönderiliyor. Komisyon üyeleri isterlerse halkın katılımı toplantısına da katılabiliyorlar. Daha sonra paydaş katılım planı hazırlanıyor yine yetki verilmiş kuruluşlar tarafından ve paydaş katılım planı da ÇED dosyası ekinde sunuluyor.

Şimdi, bütün bunlar bir araya getirildikten sonra, komisyon halkın görüşleri, paydaş katılım planı ve ÇED'in gerekliliklerini dikkate alarak o proje için özel bir ÇED formatı belirleyip bu ÇED formatına diğer projelerden farklı olarak öne çıkan yönlerde, içerisinde daha belirgin açıklamalar talep eden bilgiler soruyor. Bu noktadan sonra firmanın özel formattaki ÇED raporunu sunması için on iki aylık bir süresi var ve özel formata uygunluğu da Bakanlık meslek uzmanlarınca yedi iş günü içerisinde inceleniyor ve uygun olmaması hâlinde otuz gün daha ek süre verilip bu eksikliğini tamamlaması isteniyor. Son olarak, özel formata uygun olarak hazırlandığı tespit edilirse, bir sonraki aşamada ÇED raporunun halkın görüşüne açıldığı ilan ediliyor Bakanlık ve il müdürlüğü "web" sayfasından ve askı ilan yoluyla da halka duyuruluyor.

Son olarak, bir defa daha görüşlerin toparlanması sonrasında ÇED nihai durumunu alıyor ve eğer durdurulması söz konusu olursa tüm eksiklikler tamamlanıyor on iki ay içerisinde; bunlar gerçekleştirilmezse ÇED süreci sonlandırılıyor ama eksiklikler tamamlanırsa ÇED süreci olumlu olarak sonlandırılıyor, burada da doksan günlük bir süre var, askıya asılıyor.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hocam, biliyorsunuz bu ÇED süreleri tamamen planlanıyor, organize ediyor, halkın katılımı da yok denecek kadar az; sadece mahalli birkaç tane gazeteye ilan veriliyor ve çözülüyor; perde arkasının bu olmadığını biliyorsunuz.

Bir de canım Hocam, bu konuları biz detaylı bir şekilde dinledik, biraz daha özetlerseniz çok memnun oluruz.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – O zaman çok hızlı olarak geçiyorum.

İzleme ve denetimle ilgili olarak da Bakanlık ve il müdürlüğünün denetimleri söz konusu.

Sayın Vekilim, ben son 3 toplantıya katıldım, önceki toplantıları inceliyorum hâlâ ama size tekrar tekrar anlatmak istemedim.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Estağfurullah.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Şimdi, burada kapasite...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Çok özür dilerim Sayın Hocam, bir saniye; bu izleme ve denetimle ilgili olarak yine söylemek istiyorum: “ÇED Olumlu” kararı verildikten sonra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından mı ÇED izleme ve denetimi yapılıyor?

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – İl müdürlükleri yapar genellikle yani mahallî çevre kuruluna -o da valilik ve çevre il müdürlüğüne bağlı olarak çalışıyor- esasında şey yapılır. Buraya rutin olarak yapması gereken analizleri -yani proses başladı artık- proses boyunca çevreyle ilgili yapması gereken, ölçmesi ve raporlaması gereken ne varsa bunları gerçekleştirir ve takvimine uygun olarak sunar.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Tamam yani Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında ÇED İzleme ve Çevre Denetimi diye bir Başkanlık var zaten. Bu Başkanlığın ÇED raporunda yazan şekilde bir madencilik uygulaması yapılıp yapılmadığını kontrol etmesi gerekiyor. Eğer burada ÇED raporunda yazanın dışında bir şey yapılıyorsa kendi denetim alanına da girdiği için buna doğrudan müdahale etmesi gerekiyor. İşin böyle bir tarafı var yani “ÇED” dediğimiz rapor sistemi, sadece hazırlanıp bitip onaylanmasıyla ortadan kalkan bir rapor değil, aynı zamanda uygulama alanının içinde de takip edilmesi gereken, izlenmesi gereken ve bakanlıklar tarafından denetlenmesi gereken bir özelliğe sahip. Zaten İliç faciasıyla ilgili geldiğimiz en kritik yerlerden biri de tam olarak burası. Sizin İliç ÇED raporunu, ikinci kapasite artışını, 2014 veya 2021 yılını inceleme fırsatınız oldu mu Hocam?

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Şimdi, incelememeyi tercih ettim doğrusunu isterseniz çünkü biraz sonra size biraz bahsedeceğim, ben uzun yıllardan beri -2001 yılından beri- sürekli olarak bilirkişilik yapıyorum, çok fazla ÇED raporu okudum, değerlendirdim. Dolayısıyla, şu anda sürmekte olan bir bilirkişi...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Bu bilirkişi raporunu nasıl değerlendiriyorsunuz Hocam? İliç’e verilen bilirkişi raporunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – ÇED raporunu incelemeyeceği için Sayın Hocam, dolayısıyla o konuyla ilgili...

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Şimdi, burada komisyon...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Yani ayrıca bilirkişi raporunda şunu da söylemek lazım: Bilirkişi raporunun yani cumhuriyet başsavcılığına sunulan raporun altlıkları da var yani orada belki bin sayfa, 1.500 sayfa veri geliyor, tanzim ediliyor, çalışılıyor, ediliyor ve “Bunu en sade hâliyle nasıl cumhuriyet başsavcılığına sunarız?” denilerek belirli bir sayfa sayısına uygun hâle getirilerek sunuluyor. Yani dolayısıyla, sadece yayınlanan bilirkişi raporunu okuduğunuz zaman, sizi sonuca götüren, oradaki tespitlere götüren konuların sadece orada yazanlardan ibaret olmadığını, aynı zamanda onların da altlıklarının bulunduğunu da yine görmek gerekiyor, bilmek gerekiyor; o kısım da önemli. Altlıkların içinde nelerin olup nelerin olmadığı da tabii önemli yani bir bakış açısıyla söylüyorum.

Hocam, ben bölmeyeyim, buyurun.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Teşekkür ediyorum, estağfurullah.

Şimdi, kapasite artırımı... Biliyorsunuz, yatırımları ikiye bölmüştük en başta düşük kapasiteli ve yüksek kapasiteli diye. Ek-1’dekilere yani yüksek kapasitelilere giriyorsa toplam kapasite artık yeni kapasite artırımıyla yeni bir ÇED süreci gerekli ama girmiyorsa proje tanıtım dosyasıyla devam ediyor firma ve çevresel etkilerle beraber kümülatif olarak bir değerlendirme söz konusu.

Madencilik projelerinde Ek-1 ve Ek-2 listelerine baktığımızda, 25 hektar ve üzeri planlanan işletmeler Ek-1'e girmekte, bir de fiziksel yöntemler hariç cevher zenginleştirme tesisleri bulunan işletmeler Ek-1'e girmekte yani ÇED yapmakta; eğer madenlerin sadece çıkarılması söz konusuysa, mermir, dekoratif taş gibi şeyler üretiyorsa, gaz çıkışı varsa, maden arama projesiye yani kısacası orada çok fazla agresif yöntemler diyebileceğimiz kimyasal yöntemler kullanılmıyorsa ve kapasitesi düşükse de öncelikle proje tanıtım dosyası üzerinden değerlendirilmekte Türkiye'de.

Şimdi, burada tabii ki Bakanlık yardımcı olması açısından Uygulama Usul ve Esasları, Görüş Taleplerinde Uygulanacak Usul ve Esaslar gibi yardımcı dokümanlar oluşturmuş durumda. Bir de yine, özellikle metalik madenlerin ÇED'leriyle ve atık yönetim planlarıyla oldukça ilgili bir başka yönetmeliğimiz var: Maden Atıkları Yönetmeliği. Maden Atıkları Yönetmeliği, ÇED raporunun içerisinde esasında sunulması gereken maden atık karakterizasyon çalışmalarıyla ilgili, bunların nasıl yapılacağını tarif eder.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hocam, bu noktada şöyle bir görüş var: 525 tane maden projesinden geçen sene sadece 1 projeye “ÇED Olumsuz” raporu verilmiş. Bu normal midir?

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ben de bunu soracaktım sunumdan sonra.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Öbür dilerim, hakikaten, bakın Hocam, 525 maden projesinden sadece 1 projeye “ÇED Olumsuz” raporu verilmiş, bunu nasıl karşılıyorsunuz? Normal midir bu yani?

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Şimdi, madenciliğin türüne ve projenin, hazırlanan ÇED raporunun kalitesine bağlıdır bu yani madenciliğin türü çok önemli çünkü sadece kum ocağı olabilir. Yani biliyorsunuz, esasında bu Maden Atıkları Yönetmeliği'ndeki bizim Bakanlığımızın uygulamış olduğu gruplama da Maden Kanunu'nda maden gruplarına uyumlu.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – 525 projeden 1 projeye ret verilmiş ama kaza sayısına baktığımız zaman kaza sayısı alabildiğine fazla.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Yani iş sağlığı ve güvenliği benim uzmanlık alanım değil, onu söyleyeyim; ben açıkçası burada çevreyle ilgili kısımlardan bahsetmeyi uygun görüyorum.

Şimdi, buradaki analizler önemli. Biliyorsunuz, daha önce bahsedildiği için “kategori A tesisler” ve “kategori B tesisler” burada seçiliyor “tehlikeli tesisler” ve “olmayanlar” diye ayrılıyor. Burada Maden Atıkları Yönetmeliği içerisinde, atıkların depolandığı tesislerin taban geçirimsizlik sisteminin, nihai kapatma sistemlerinin nasıl olması gerektiği tarif ediliyor ve maden atıklarının atık yönetim planının özellikleri, dâhilî eylem planının özellikleri sunulmakta ve maden atıklarının karakterizasyonu burada yer alıyor ama bunu neyle ilişkilendirmişiz? Atık Yönetimi Yönetmeliği'yle ilişkilendirmişiz. Atık Yönetimi Yönetmeliği de Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik'le ilişkilendirmiş ve artı, Tehlikeli Maddelerin ve Müstahzarların Sınıflandırılması, Ambalajlanması ve Etiketlenmesi Hakkında Yönetmelik'le ilişkilendirmiş.

Burada inert maden atıklarıyla ilgili, bunların nasıl beyan edileceği ve bunun beyanında nasıl bir rapor hazırlanacağına dair de bir detay sunulmuş; bunları da geçiyorum.

Şimdi, bizim Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'ne baktığımızda, kısacası -Maden Kanunu da var ama bundan burada bahsetmemiş olayım- Maden Atıkları Yönetmeliği, Atık Yönetimi Yönetmeliği, Tehlikeli Müstahzarlar Yönetmeliği, Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik, Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği ve Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği gibi birçok yönetmeliğin bu ÇED Yönetmeliği'yle ilişkili olduğunu ve birinden diğerine sürekli olarak geçiş yapmak durumunda kaldığımızı görüyorum.

Şimdi, yurt dışındaki uygulamalara bakacak olursak -nerelerden ulaşılabileceğine dair linklerini de koydum ben- Amerika Birleşik Devletleri'nde, esasında -biliyorsunuz, bizde tesisler “yüksek kapasiteli” “düşük kapasiteli” diye ikiye ayrılmış durumda ve düşük kapasiteliyse ve çevresel etkisi azsa proje tanıtım dosyası hazırlatıyorduk- ilk çevresel inceleme yapıldıktan sonra bir eşik kararı alınıyor, bu eşik kararına göre çevresel etki beyanı mı yapacak, yoksa çevresel değerlendirme mi yapacak, ona karar veriliyor. Burada NEPA dedikleri Federal Hükümetin yasalarının ve NEPA'nın esasında danışmanlık vermiş olduğu Beyaz Saray'a bağlı Çevre Kalite Konseyinin bu konularda yetkili olduğunu görüyoruz. Çevresel değerlendirme raporu -burada parçalarını görüyorsunuz, vermişler “web” sayfasında- formatı vermekte; format gerçekten esaslar izin formatımıza oldukça benziyor.

Burada çok da detaya girmeyeyim fakat EPA yani Amerikan Çevre Koruma Dairesi maden atıklarıyla ilgili çevresel etki değerlendirmesi kapsamında kullanılmak üzere bir teknik rehber oluşturmuş durumda. Sağ tarafta bu teknik rehberin içerisindeki kısımlar yer almakta. Bu rehber tıkladığımız zaman da her bir başlık altında hangi detayı, ne kadar net, berrak ve bilimsel temele dayalı olarak istediği de görünüyor.

Şimdi, burada, bizde şu görmüş olduğumuz ana başlıklar var, alt başlıklar var ama aradaki birçok kırımımız formatımızın içerisinde mevcut değil. Şimdi, bir de burayı 7 sayfa sadece arama kısmıyla ilgili vermiş ve 20 sayfa da bu detayın prosesin uygulanması, çıkarma ve zenginleştirme kısmıyla ilgili vermiş. Yine, maden sektörüyle ilgili olarak da -üçüncü bir kısmı bu kitabın- yine birçok teknik örnekler var; örneklerin sunulduğu metotlar, hangi metotların kullanılabileceğinin sunulduğu bir ek var.

Şimdi, Avrupa Birliğine geldiğimizde de Avrupa Birliği hemen hemen bizimkinin İngilizcesi, Amerika'yla da benziyor. Neden? Çünkü esasında çevresel etki değerlendirmesini ilk defa Amerika Birleşik Devletleri uygulamaya başlamış, Avrupa Birliği Amerika'dan alıp biraz detaylandırmış -bazı kısımları detaylandırmış- arkasından, Avrupa Birliğine uyum sürecinde biz de kendi ÇED Yönetmeliği'mizi Avrupa Birliğiyle uyumlaştırmışız yani çok benzer bir format söz konusu.

Burada ÇED sürecini anlatıyoruz, bire bir sunulması gereken bilgiler, eleme kriterleri, ÇED'in gerekli olup olmadığına dair konu ve bunların hepsi kamuya açık. ÇED içeriği formatı sunulmakta. Madencilik sektörüyle ilgili olarak sol tarafta -yani linklerini de verebilirim ayrıca ama- birçok yardım, rehber doküman söz konusu, artı 722 sayfalık madencilikte ve özellikle metal madenciliğinde, zenginleştirme yapan madenciliklerde uygulanabilecek en iyi yani mevcut en iyi tekniklerle ilgili devasa bir doküman söz konusu, rehber doküman gene.

Şimdi, burada, ayrıca “ÇED raporlarını nasıl değerlendirmeliyiz?” dokümanı var, burada en solda gördüğümüz. Yani bu raporu değerlendirecek olanın da konuya vâkıf olması için konulmuş bir doküman. Gene, komisyonun kendi yayınlarından Avrupa Birliğindeki madencilik faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkileriyle ilgili bir çalışma. Gene en sağdaki, bu zenginleştirme faaliyetlerinin yapılmış olduğu madencilik faaliyetlerinin çevresel etkilerinin değerlendirilmesiyle ilgili, nasıl değerlendirileceğine dair çok ciddi bir çalışma, bir kitap.

Şimdi, dolayısıyla şu noktaya geldiğimizde, benim görebildiğim, esasında Amerika'daki ve Avrupa'daki ÇED'ler ile bizim ÇED Yönetmeliği'mizin çok büyük bir farkı yok fakat format açısından, formatta istenilen teknik bilgilerin hangi kalitede istendiğiyle ilgili ve hangi teknik detaylı, hangi verilerle istendiğine dair bir kırımımız yok. Bizim bunu sağlamamız çok iyi olur çünkü alt başlığın altını doldurmayı her firmanın, her madencilik firmasının kendi üslubuna bırakmaktansa bu şekilde olmasının daha yerinde olduğunu ben düşünüyorum. Şimdi komisyonlarımız var ÇED'lerin değerlendirildiği, bu komisyonlarda sınırlı sayıda uzman bulundurabilirsiniz. Bunun yerine, Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulandığı gibi, esasında ÇED özel formatla tamamlandığını söylediğinde

firma, bunu kamu kurumlarına açık bir şekilde gönderip kamu kurumlarının bunu detaylı bir şekilde ve çok teknik bir şekilde inceleyip ona göre bir değerlendirme yapmaları ve taleplerini belirtmeleri gerektiğini düşünüyorum. Gerçi, hani, saha tecrübelerim sebebiyle biraz sonra söylemek istediklerim, bahsetmek istediklerim var, onlara gelmeden önce hemen şunu söyleyeyim: Komisyonlarımızda yer alan özellikle Devlet Su İşlerinin, Tarım ve Orman Bakanlığının, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının yetkililerinin çok yönlendirici tavsiyeleri olduğunu görüyorum. Örneğin, su kaynaklarının korunması, çekme mesafelerinin bırakılması veya mesela, bazen ruhsat sahibinin bilemeyeceği, o sahadan geçmesi planlanan birtakım enerji yatırımları olur, hani bununla ilgili yapılan uyarılar anlamında çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Bu raporların nihai hâlinin kamuya açık olmasının ve nihai hâlini almadan önce kurumlara gönderilerek kabul edilebilir bir süre içerisinde kamu kurumları tarafından detaylıca incelenmesinin bize çok büyük fayda sağlayacağını düşünüyorum.

Türkiye’de maden ÇED raporlarında neler ne kadar daha iyi olabilir, tecrübelerime dayanarak söyleyebileceklerim var; şimdi, tabii, bazen denk de geliyoruz bunlara.

Verilerin tutarlılığı: Şimdi, bir maden ÇED raporunu okuduğunuzda ilk sayfada okuduğunuz rakamlar ile son sayfada okuduğunuz rakamların birbiriyle tutarlı olması ve ilişkili rakamların da verilerin de birbiriyle tutarlı olması lazım.

Hesaplamaların çok özenli yapılması: Bazen çok kaba hesaplamalara denk gelebiliyoruz, bunu sadece maden ÇED’leri için söylemiyorum, hani genel olarak başka ÇED’lerde de gördüğümüz bir husus bu, bazen katı atık alanlarının ÇED’lerinde de görüyoruz. Şimdi, jeofizik, jeolojik ve hidrojeolojik özelliklerin literatürle uyumlu, net ve berrak bir şekilde sunulması lazım. İşte “Burasi zaten hep geçirimsiz zemin.” gibi yaklaşımlardansa sahanın gerçekten olumlu ve olumsuz taraflarını olduğu gibi ortaya koyar bir şekilde belirtilmesi lazım.

Doğal arka plan değerlerinin detaylı olarak tespiti: Şimdi, bu o kadar önemli mevzu ki bugün buraya kuracağınız tesis -daha hiç kurmamışsınız- siz kurmadan önce hangi kaliteye ve özelliklere sahipti; su, toprak ve hava kalitesi açısından. Bunu bugün belirlemiş olmanız yani yakından geçen derenin yan kollarının özelliği neydi, hava kalitesi neydi, toprak kalitesi neydi, bunu bugün belirlemiş olmanız hem kendiniz için hem de çevre için, ülkemiz için çok avantajlı bir iş çünkü yarın işletmenizi açtığınızın üçüncü günü gelip size “Bak sen buraya şunu dökmüşsün, kirletmişsin.” diyemezler çünkü siz onu üç hafta önce ya da işte, altı ay önce ölçmüştünüz, orada öyle bir kirlilik yoktu veya orda bir kirlilik vardı. Bunu ÇED raporunuzun içerisinde beyan etmeniz yani ÇED’in sağlıklı olması ve bundan sonraki bütün faaliyetleriniz için de çevreye ne kadar sizden etki gelmiş, ne kadar daha önceden gelmiş, bunun belirlenmesiyle ilgili çok önemli esasında bu rakamları vermek ve bu çalışmayı iyi bir şekilde yapmak. Bakın, bunun devlet tarafından yürütülen projelerde çok iyi yapıldığını söyleyebilirim.

Su yönetimiyle ilgili: Sahaya giren ve çıkan su -işte, hocamız bahsedecek biraz sonra- miktarlarının doğru bir şekilde öngörülmesi, işte “kafa hendeği” ya da “çevresel suların drenaj hendeği” dediğimiz yapıların doğru bir şekilde planlanması, gene, hava kirliliğiyle ilgili emisyon modellerinin itinayla yapılması, kümülatif etkilerin doğru hesaplanması çok önemli.

Üst toprak tabakası yönetimi: Yani burada bir örnek verebilirim; doğal üst toprak tabakasının normalde madencilik faaliyetlerinde sıyrılıp -işte, bu doğal taş madenciliği de olabilir, başka türlü bir madencilik de olabilir, metal de olabilir- koruma altına alınması gerekiyor çünkü madenin ömrü dolduktan sonra sahanın doğaya yeniden kazandırılmasında bu çok değerli materyal kullanılacak yani toprak bin yıllar mertebesinde, uzun zamanda oluşan çok değerli bir malzeme, bunu kurmamız lazım ama hani büyük bir yüzme havuzu kadar bir toprak parçasını “İşte, benim üst örtü tabakam.” diye göstermemesi lazım madencinin.

Biyoçeşitlilik ve ekosistem değerlendirmenin özenli yapılması: Şimdi, bu kısım da bazen bizim birtakım özensiz çalışmalara rastladığımız nokta, işte “copy-paste” gördüğümüz olmadı değil yani oldu. Bir de saha kullanımının, özellikle kapasite artışı raporlarında bunu görüyoruz, daha önce birinci etapta sahayı belli bir şekilde kullanmayı söylemiş “İşte, ben şöyle bir atık depolama alanı yapacağım.” demiş fakat kapasite artışıyla ilgili sahaya gittiğimizde görüyoruz ki o alanı oraya daha önceki planda, projesinde gösterdiği şekilde koymamış, böyle bir örnek de oldu bir defa.

Pasa ve zenginleştirme atıklarının analizi: Bu kısım çok önemli çünkü Maden Kanunu’ndan biliyoruz. Zaten Maden Kanunu diyor ki: “Senin ön arama, genel arama ve detay arama dönemlerin var, bunları kullanabilirsin ve bunları kullan, ondan sonra buraya yatırım yapıp yapmayacağına karar ver.” Çünkü cevher yeterli değilse, faaliyetine, kâr etmesine imkân vermeyecekse adam oraya niye yatırım yapsın? Dolayısıyla bu dönemleri kullanarak son derece fazla sondaj yapılıyor ve oradan da alt kısımda bulunan cevherin, kayacın karakteri ortaya çıkıyor. Şimdi, bu bilgi elimizde varken pasa ve zenginleştirme atıklarının analizlerinin de gerçekten yeterli önem verilerek yapılması lazım. Maden Atıkları Yönetmeliği’imize uygun şekilde tamamlanıyor neyse ki ama burada özellikle pasanın da zenginleştirme atıklarının da değerlendirilmesi üzerinde durulmasında büyük fayda var.

Şimdi, benim şu an için sunmak istediklerim bu kadar.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Arkadaşlar sorunuz var mı?

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Yok, tamamlansın, sonra.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Şimdi, Celalettin Hocam, buyurun.

3.- Prof. Dr. Celalettin Şimşek’in, Avrupa’da ve Türkiye’de metalik maden yataklarında su yönetimiyle ilgili yapılan çalışmalar ve hidrojeolojik çalışmaların önemi hakkında sunumu

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Sayın Başkanım, çok değerli vekillerimiz; şimdi, ben size, bu metalik maden yataklarında su yönetimiyle ilgili yapılan çalışmalar Avrupa’da, bizde nasıl yapılıyor, neden önemli, bununla ilgili kısa bir özet vereceğim.

Şimdi, biliyorsunuz, madencilik çevre, ekonomik ve sosyal sınırlar içerisinde ülke ekonomisine çok değerli katkısı olan bir işletme ancak her bir maden sahası bir su havzasında yer alıyor dolayısıyla bu maden güvenliği için hem de su yönetimi için çok iyi bir kontrollü sistemin oluşturulması gerekiyor. Bunu oluştururken de önce insan, sonra çevre ve daha sonra da maden güvenliği prensibine göre izlenmesi gerekiyor.

Şimdi, dünyada da ülkemizde de yapılan yöntem, bir madencilikten önce o bölgedeki doğal su yapısının, kimyasının, kalitesinin ortaya konulması gerekiyor, biz buna “doğal arka plan seviyesi” diyoruz. Yani herhangi bir kirlenme, aşırı yer altı suyu çekimi yapıldıktan sonra bir köyün, kasabanın kaynağının kuruması veya da azalması dolayısıyla bu verilere dayanıyor ki bunlara göre biz karar verebiliyoruz. Ayrıca, bir maden sahası kurulurken tüm risklerin ortaya konulması gerekiyor; taşkın mı olacak veya bir heyelan olduğu zaman, maden suyundaki taşkın olduğu zaman bir köyü, kasabayı etkileyebilecek mi veya da bir yer altı suyu varsa şev etkilenebilecek mi gibi bunların tüm boyutlarıyla irdelenmesi, raporlanması ve sayısal olarak, hesap kitaba dayalı olarak bunların belirlenmesi gerekiyor. Bunları yaparken de ülkemizde ve dünyada da benzer uygulamalar yapıldığı için söylüyorum, hem yüzey suyu hem de yer altı suyu izleme sistemleri kuruluyor; bunlara örnek alma noktaları belirlenir, sondaj kuyuları açılır ve buralardan periyodik örneklemeler alınarak izlemeler yapılır.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Hiç kirli çıkan oluyor mu Hocam?

PROF. DR. CELALETTİN ŞİMŞEK – Efendim?

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Madencilikte rastladınız mı yani kirli çıkan bir su bulundu mu?

PROF. DR. CELALETTİN ŞİMŞEK – Tabii, fazla, yüksek olabiliyor.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Denetimlerde kirli çıkan olabiliyor mu?

PROF. DR. CELALETTİN ŞİMŞEK – Tabii, oluyor çünkü orada sonuçta bir cevher var, cevher yer altı suyu etkisinde olduğu için yüksek değerli parametreler olabiliyor; kalsiyum, magnezyum, sodyum, arsenik yüksek çıkabiliyor yani bu maden olduğu için etkilenebiliyor.

Evet, şimdi, madencilikte -biraz sonra da örnekler göstereceğim- en önemli sorun maden sahasına düşen yağışın kontrolünün sağlanmasıdır. Bu hem maden güvenliğinin hem pasa sahalarının hepsini ilgilendirir, bunun için de çok ciddi projeler istenir ve Devlet Su İşleri tarafından rapor incelenirken bunlara tek tek bakılır. Eğer ki maden sahasında siz yüzey suyun drenajını sağlayamıyorsanız, kuşaklama kanalınız yeterli değilse, ocakta fazla su birikiyorsa bunlar madende ciddi sorunlara neden olabiliyor veya tam tersi de olabilir, madeninize çok su gelişi vardır yer altından, siz bu suyu deşarj ediyorsunuz çevreye, bu suyun da kaliteli olması gerekiyor, arıtmamız gerekiyor, aksi takdirde kirli bir su verirsiniz ve oradaki yerel halkta çok ciddi bir tartışma söz konusu olabilir. Yer altı suyunu, biliyorsunuz, ülkemizde stratejik kaynak olarak düşünüyoruz, çoğunlukla da her bölgede, bir maden sahasında içme suyu olarak kullanıldığı için çok tartışmaya konu olan bir kaynaktır bu. O yüzden yer altı suyu için çok ciddi çalışmalar yapmamız gerekiyor. Ayrıca, yer altı suyu madencilik hendeği dediğimiz açık ocak işletmeleri ya da kapalı da olsa yer altı galerisi de olsa şevleri etkileyebiliyor veya açtığınız ocağın içerisine ve hendeğin içerisine aşırı su gelişleri oluyor, çalışmanızı engelleyebiliyor, o nedenle bunların çok iyi belirlenmesi, test edilmesi ve ocağınıza ne kadar su geldiğinin bir hesaba kitaba dayalı olarak bilinmesi ve buna karşı önlemlerin olması gerekiyor. Eğer böyle bir durum varsa da suyu susuzlaştırma yapıyoruz yani o bölgede kuyular açarak, suyu çekerek madeni işletme kotunun altına düşürüyoruz ki herhangi bir risk olmaması için bunu yapmamız gerekiyor.

Şimdi, burada, uluslararası literatürde -benim de- bir çalışmayı dercederek yaptığımız bir şekil. O kesik çizginin sağ tarafın suyu çok kontrol edilmeyen bir saha gibi düşünün, orada dikkat ederseniz hendek içerisinde su birikimi oluyor, su yüzeyden aktığı için sürekli olarak erozyon nedeni olabiliyor veya da o suyu bu kez deşarj ederken kirli hâlde olduğu için de ne yapıyor? Dereleri kirletiyoruz. Sol taraf ise daha kontrollü bir sistemi gösteriyor. Neden? Yer altı su seviyesi, bakın, gördüğünüz gibi kuyu açılmış, düşürülmüş, her bir basamağa kuşaklama kanalları açılmış ve dolayısıyla bu suları maden cevheriyle veya toprağıyla çok temas etmeden sahadan uzaklaştırdığımız için hem temiz oluyor hem de maden işletme güvenliğini artırıyor.

Şimdi, burada da eğer ki bir maden sahasında yer altı suyu varsa şevi etkileyebilen parametrelerden biri -yani yüzde yüz etkileyemez ancak- olarak düşünmek gerekir. O nedenle genellikle de ÇED raporlarında veya buna yönelik projelerde bu suyun düşürülmesi için projeler önerilir. Bu projeler, açılacak kuyuların sayısı, ne kadar su çekileceği DSİ'ye verilir ve DSİ'nin onayından geçirilir, o kuyular açılır. Evet, burada bir eksiklik olduğu zaman da su seviyesi yükseldiği zaman da bir şev hassasiyeti varsa bunu maalesef tetikleyici bir rol oynayabilir.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hocam, bugün Kemaliye'den aradılar ve “Biz buraya geldik, şu an itibarıyla eksiden aldığımız meyvelerimiz de özellikle fasulyelerimiz de bitmiyor ve burada çevre etkileniyor, bu nedendir?” diye bize sordular. Bu kaç kilometrelik bir alanı etkiliyor yoksa köylü yurttaşlarımızın söylediği bilgi eksik mi?

PROF. DR. CELALETTİN ŞİMŞEK – Şöyle Sayın Vekilim, eğer ki bir sahadan kirli su dışarı yapıyorsa muhtemelen bir dereye veya da akarsuya gidiyordur. Bu akarsu boyunca o kirli suyu sulamada kullanan birçok kişi etkilenebilir. Yani onun genişliğini ancak o akarsu ile derenin akma boyuyla ilişkilendirmek gerekir, muhtemelen öyle bir şey olabilir yani şu andaki düşüncem o.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Teşekkür ederim.

PROF. DR. CELALETTİN ŞİMŞEK – Rica ederim.

Burada da gördüğünüz gibi bu madencilikte dünyada çok sorunla karşılaşan çok saha var; Çin’de de Amerika’da da her yerde bu olabiliyor. Son zamanlarda biraz da sayısı arttı, onu da söylemekte fayda var. Bunun nedenlerinden biri, çok ani yağışların ve yüksek miktarda yağışların gelişi bu ocakları hızlı bir şekilde doldurabiliyor. Gördüğünüz gibi, bakınız, artık bazı madenler -mesela ortadaki- işletilemez hâle gelmiş, hendek tamamen suyla dolmuş, sağda da gördüğünüz gibi sürekli yer altı suyu gelişi ve çamur akması şeklinde oluyor; solda da bakın, gördüğünüz gibi, artık maden tamamen suyla dolmuş, muhtemelen bir taşkın yemiş burası. O nedenle ÇED raporlarında, bu projeler verilirken bir dere yatağında varsa bu dere yatağının tekerrürlü yağış ve taşkın olma riskleri elli yıllık, yüz yıllık, yüz elli yıllık analizler yapılır; ona göre bunları görmek isteriz raporlarda ve bunlar DSİ tarafından da istenir. Mesela, gördüğünüz gibi yaklaşık 60 milyon metreküplük bir heyelan var Amerika’da Utah’da. Yani bunlar, madencilik sektöründe bazen öngörülme-yen bu şekilde problemler olabiliyor.

Diğerini söylemiştim; kirlenme. Evet. Eğer ki maden sahası suyu kontrol edemiyorsa, suyu çok hendekte depoluyorsa su gördüğünüz gibi kirli hâle gelir ve bunu da çevreye verdiğiniz zaman, mutlaka bir drenaj, akarsuya, dereye karışır ve bu etki alanındaki birçok yöreyi etkileyebilir. İşte bunların olmaması için ÇED projesi başlamadan önce, gözlem kuyusunun çok iyi kurulması gerekiyor, sondajların açılması gerekiyor. Buralardan örnekler alarak hem doğal arka plan seviyesinin oluşturulması hem de olası bir kirlenme olduğu zaman nasıl bir riskle karşılaşacağımızı ve ona atayacağımız eylemlere hızlıca karar vermemiz gerekiyor.

Tabii, madencilik süresince biz hidrojeolojik çalışmalarda madenin başlamadan öncesi ile kapanma dönemi sonuna kadar bunu görmek isteriz ve bu şekilde yapılıyor, hem Avrupa’da hem de ülkemizde de bu şekilde izlemeler yapılıyor. Yani maden işletme döneminde de bunlar olası bir kirlenme riski olduğu zaman veya da ocağa su gelişi olabilir gibi riskler için mutlaka bu gözlem kuyularının bundan izlenmesi gerekiyor.

Şimdi burada şu şekil önemli: Biz bir maden sahasında iki türlü etki görüyoruz su kaynakları açısından. Bir, yerel su seviyeleri hızlıca düşer çünkü ocak sürekli kazılır ve su girişi olur, bu sular da pompalarla atılır. Dolayısıyla o bölgede büyük bir su konisi oluşur. Bu koni oluştuğu zaman o bölgede kuyu, kaynak var ise -köylerin içme suyu kuyuları, kaynak varsa- bunlarda azalmalar görülebilir. Dolayısıyla bu ÇED yapan veya bu firma bu riske karşılık nasıl bir eylem yapacağını ÇED’de yazması gerekir. O suyu nasıl karşılayacak, köylerin içme suyu biterse onu nereden karşılayacak ve bunların yerlerini, lokasyonlarını nasıl yapacağını, hepsinin yazılması gerekiyor.

Diğer bir süreç, kalite problemi. Başlangıçtan sonuna kadar bazı parametrelerde gördüğünüz gibi artış olabiliyor. Bu artışlar dolayısıyla içme suyu kalitesini etkilediği zaman da o yörenin su kaynağını kirlenmiş oluyoruz. O yüzden de ülkemizde hem yüzey suyu hem de yer altı suyu kalite standartları vardır. Dolayısıyla biz bu çerçevede bunları değerlendiririz ve ona göre izlemeler yapılır. Şimdi bunları söylemişim ben zaten, burayı hızlıca geçeyim.

Şimdi, ülkemizdeki yer altı suları ve hidrojeolojik çalışmaları genellikle Avrupa Birliği'nin uyguladığı Su Çerçeve Direktifi'nden alıyoruz. Artık bu konuda entegre olduk. Hatta Avrupa Birliği Yer Altı Suyu Direktifi veya Yüzey Suyu Direktifi var. Dolayısıyla biz bunları artık kullanıyoruz. Hatta örnekleri de var yani bizim ÇED raporlarında özellikle hidrojeolojik çalışmaların daha detaylı olduğunu söyleyebilirim açıkçası. Burada özellikle Devlet Su İşleri yerel su konusunda yetkili kurum ve ÇED raporunda hazırlanacak bir hidrojeolojik çalışma DSI'nin onayına gidiyor ve oradan onaydan geçmesi gerekiyor. Bazı durumlarda yetersiz olduğu zaman ekstra kuyular önerebiliyor ve o bölgede ne kadar suyun çekileceğini, ne kadar yağış geleceğini, bu yağışın kuşaklama kanallarının hesabını yaparak bunların hepsini görmek ister. Dolayısıyla, orada sıkı bir denetim var.

Ayrıca bizim de bazen görev aldığımız oldu. 2019'da Hidrojeolojik Etüt Şartnamesi yeniden güncellendi, daha kapsamlı hâle geldi. Dolayısıyla şu andaki firmalar, hidrojeolojik olarak bu yönetmeliğe uymak zorunda, buna göre çalışmalarını yapmak zorunda.

Bizim çalışmalara baktığımız zaman, hidrojeolojik olarak, su yönetimi olarak Avrupa Birliği, Amerika gibi ülkelerde de eş değer. Onlardan uyguladıklarını zaten biz hemen direktifler çerçevesinde alarak yenilenebiliyor bizim yönetmeliklerimiz. Dolayısıyla DSI'nin, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün bu çalışmalarda çok etkin rolü var, onu söylemekte fayda var.

Tabii ki burada şunu söylemek istiyorum: Evet, ÇED raporunda kapsamlı çalışmalar yapılıyor ama denetimsel sıkıntılar var yani madenlerde en büyük sorun o. Yani şunu söylemek gerekir: Denetimciler sahaya gidip şöyle bir gezerek değil -örnek veriyorum- o iç tesisinden, örneğin malzemeden örnekleri alıp su içeriğini ölçmeleri gerekir. Yani firmaya değil de kendilerinin test etmesi gerekir veya o kuyulardan gidip kendilerine örnek alarak seviyeye ölçerek doğru mu değil mi karar vermesi gerekir. Bazen şöyle karşılaşıyoruz: Evet, her ay örnekler alıyorlar Çevre, Şehircilik Bakanlığı, koyuyorlar böyle üst üste ama hiçbirisinin o parametreleri açıp da başlangıçtan günümüze kadar o parametre değişti mi diye baktığını ben görmedim yani. Dolayısıyla bunların çok sıkı takip edilmesi gerekiyor. Bunu da yapmadığımız sürece her şey böyle raporda kalıyor ve bu tür problem olduğunu düşünüyorum.

Ben teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Biz de teşekkür ediyoruz Hocam.

V.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI

A) GÖRÜŞMELER

1.- Prof. Dr. Gökem Akıncı ve Profesör Doktor Celalettin Şimşek tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Sayın Bakanım, bir soru sorabilir miyim, izin verir misiniz?

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Tabii, buyurun.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hocam, bu sorunun cevabını çok bulamadık burada da, ben size bir kere sormak isterim. Bu havuzda su birikiyor, siyanürlü havuz diyelim, su birikiyor, oradaki güvenlik havuzu diyelim ona.

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Evet.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Buradan çıkan buhar bulutlara karışıyor. Sonra bu yağmur taneleriyle indiği zaman oradaki sebze, meyveye, doğaya bir zararı var mı yok mu? Bu sorunun cevabını arıyorum.

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Sayın Başkanım, o konu uzmanlık alanı Gökem Hoca'nın.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Gökem Hocam, kurban olayım sana, anlatın.

PROF. DR. CELALETTİN ŞİMŞEK – Hatta sunum hazırlamıştı kendisi.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Evet, Görkem Hocam, buyurun, dinliyoruz.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Bir slayt göstereceğim Sayın Vekilim.

Şimdi, siyanür kimyasına baktığımızda şöyle bir şey: Madencilikte liç amaçlı kullanılan siyanür sodyum siyanür olarak kullanılıyor ve bu siyanür liç yığınının içerisinde, altınla veya gümüşle veya bakırla -bazen onlarda da kullanılıyor çünkü- temas ettiği zaman zaten kullanılmış oluyor ve sonraki şeyde -sağ taraftaki proste görecekşiniz- aktif karbon adsorpsiyonuyla ayrılıyor. Şimdi, burada zaten siyanür miktarı çok düşmüş oluyor bu noktada çünkü altında bileşik yapmış olduğu için çok fazla orada tüketilmiş oluyor yani dünya ortalaması yaklaşık 144 ppm gibi bir şeye düşmüş oluyor. Sonra bozulma prosesine sokuyorlar, bozulma prosesinde buradaki siyanür konsantrasyonu yaklaşık 1 ppm'in yani 1 litrede 1 miligramın altına indirildikten sonra havuza naklediliyor. Bu su havuzdaki su düşük konsantrasyonlu siyanür içeren su tekrar proste kullanılıyor. Neden? Çünkü o bölgede zaten su çok kısıtlı, kullanılmak durumunda fakat buradan buharlaşma olur mu? Şimdi çok düşük bir siyanür konsantrasyonumuz var ama şunu da bilelim: Bir kere bu siyanür liç yığında yapılırken bizim solüsyonumuzun pH'ı 10-11 civarında; gölete giden solüsyonumuzun ve yani tekrar kullanılacak suyun da -su anlamına geliyor bu- pH'ı 10-11 civarında. Bu pH seviyesinde -bazardır bayağı bu, baziktir- siyanürün oradan bir yere kıpırdaması mümkün değil. Bunun zararlı olabilmesi için pH'ın 9,24'ün altına inmesi gerekiyor. Evet, o zaman siyanat hâline dönüşüyor.

ALİ TEMÜR (Giresun) – Onu etkileyen etmenler ne? Hangi şartlar etkiliyor?

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Evet, pH'ın düşmesi, ortama asit girmesi lazım yani dihidrojen iyonlarının girmesi lazım ki. Yani burada böyle bir durum söz konusu değil, toprak söz konusu olduğunda çünkü asitli bir proses yok orada ve şimdi burada ben şeye de baktım, evet siyanat zehirli ama bir kere oluştuğu zaman, bir, keskin bir acı badem kokusu duyarsınız, ikincisi öldürür. Dolayısıyla, eğer burada bir siyanür buharlaşması durumu söz konusu olsaydı bunu kesinlikle bildirdik yani onun bilinmemesi gibi bir durum söz konusu olamazdı. Liç yığnında da ulaştığı ortamda da pH yüksek. Zaten akan atığın önüne zannedersem bir şey konulmuş... Baraj yapıldı değil mi akan atığın önüne? Ben o konuda bilgileri de aldım. Dolayısıyla onun suya da ulaşması mümkün değil. Şu anda bulunduğu ortam alkali ve bu bakımdan şeyi yok. Yani yüzeyden buharlaşarak herhangi bir şekilde zarara uğratma ihtimali şu an için söz konusu değil.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Rahat olun Sayın Sarıgül.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Teşekkür ederim Başkanım.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Müzeyyen Hanım, buyurun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Şimdi ben iki hocamıza da soru sormak istiyorum, Sayın Celalettin Hocam'a, hidrojeoloji hocamıza.

Şimdi, normalde havzaların bir koruma altında olması gerekiyor. Biliyorsunuz, ilk 750 metrede, işte balıkçılıkla ilgili yani göl kenarındaki özellikle havzaların korunması gerekiyor, 750 metrede alınması, 1.000 metrede alınması gereken önlemler ve en son havzanın tamamında alınması gereken yer altı suyu açısından önlemler var.

Şimdi, ÇED raporlarına da baktım ve buna bağlı olarak da size soruyorum Sayın Hocam. Baktığımız zaman, örneğin burada Sabırlı deresinin olduğu ve orada da sulama amaçlı bir gölün bulunduğu İliç maden havzasında, mesela Devlet Su İşleri böyle bir havza korumayla ilgili hiçbir olumsuz karar belirtmemiş ÇED'de. Yine, MTA burası aktif bir fay zone üzerinde olmasına rağmen ÇED'de olumsuz herhangi bir karar vermemiş. Yani bizde açıkçası şu kuşku yaratıyor: Az önce değerli vekilim de ifade

etti, işte, 500'e yakın ÇED raporundan sadece 1 tanesi reddedilmiş. O zaman niye bu kazalar oluyor bu madenlerde; bir yani sadece iş güvenliği olarak bakmamak gerekiyor. Yani, burada yer altı suyuna bir alyans kadar altını çıkarabilmek için 10 milyon ton cevheri öğütüyorsunuz -cevher demeyim, cevher yanlış olur belki- o alandaki malzemeyi öğütüyorsunuz siyanür veya sülfürik asitle liçliyorsunuz ve bundan işte bir alyans kadar altını çıkarıyorsunuz. Bu kadar yoğun kimyasalın kullanıldığı bir ortamda, yer altı suyunun kirlenmemesi, yağmur sularıyla bunların derelere karışmaması, göle karışmaması olası değil. Bu nedenle, ben ironik olarak sordum, hiç o kuyularda olumsuz çıkan sonuç var mı diye. Bu bir. Bir de bu ÇED'lere ne kadar güveneceğiz? Yani bana göre, şu anda ülkede ekosistemi tahrip eden bir vahşi madencilik yapılıyor ve alabildiğine ÇED veriliyor ülkede. Bu vatandaşta olumsuz bir şey yaratıyor yani sadece İliç olarak bakmamalıyız. Bugün yirmi iki yıl içerisinde daha önce hiç izin verilmeyen yani siyanürlü altın işletmesine izin verilmeyen ortamda alabildiğine şu anda altın madencilğine izin veriliyor ve nedense ÇED'le ilgili hiç olumsuz bir şey yok bu altın madencilğinde. Bunlara ne kadar güveneceğiz? Siz de havza bakımından bu kontrollerin... Bize DSİ şunu söyledi yanıt olarak: "Buralar havza olarak ilan edilmemiş." İlan edilmesine gerek var mı Hocam? Yani bir drenaj ağı var ve besleyen aşağıda göl var, aşağıda Sabırlı Deresi'nin beslediği göl var ve onun altında hem sulamayı sağlayan hem yer altı suyunu besleyen hem sulamayı da yüzeysel sulamayla sağlayan ve Fırat Nehri'ne bağlanan bir büyük havzadan bahsediyoruz. Dolayısıyla ÇED'lerin bu konudaki güvenilirliği konusunda kuşumuz var açığı.

Teşekkür ediyorum.

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Şöyle söyleyebilirim: Ben ÇED raporuna buraya gelmeden önce şöyle bir baktım. Muhtemelen o göl, baraj daha doğrusu, sulama barajı işletme başladıktan sonra hayata geçirilmiş ve göllerin, özellikle içme suyu barajlarının koruma alanı ilan edilmesi gerekiyor. Orası bir sulama olduğu için DSİ genellikle yapmıyor onu, koruma alanlarını ama orada şu istenilebilir.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Biliyorsunuz, orada tarımsal ilaçlama yapılamaz, balıkçılık yapılamaz, belli bir havza koruma şeyleri vardır, yönetmelikte öyledir yani.

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Orada tabii, büyük bir malzeme şimdi Sabırlı Deresi'ne kayd, aktı. Dolayısıyla -tabii yapılıyor mu bilmiyorum- orada mesela belki baraja yakın olan birkaç yere sondaj kuyuları açıp yer altı suyunu izlemesi gerekir, kirlilik alttan gidiyor mu veya gitmiyor mu diye. Ona ben hızlıca bakılması gerektiğini düşünüyorum Vekilim şu anda.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Sonrası için yani kazadan sonra...

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Tabii, şu anda, kaydıktan sonra da takip edilmesi gerekiyor.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ama daimî yapılması lazım aslında yani sürekli olması lazım o tetkiklerin. Kazadan sonra değil de başından itibaren yapılması gereken bir şey.

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Yani şimdi, orası tabii, biraz sıkıntılı bir yer, hem topoğrafik olarak yüksek hem de altta nehre yakın bir yer. Tabii ki bu riskler olur. Dolayısıyla bunlara çok sıkı önlemler alınması gerekir yani mesele bu olmaması gerekirdi çünkü bir su havzası orası. Fırat Nehri'ne akabilir de yani.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Sabırlı orayı besliyor zaten, Fırat'ı besliyor.

PROF. DR. CELALETİN ŞİMŞEK – Akabilirdi ve daha ciddi problem olabilirdi.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Evet.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Teşekkür ederiz.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – ÇED'le ilgili...

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – ÇED’le ilgili olarak önerilerimizi ben biraz önce söyledim aslında Sayın Vekilim. Yani belki hızlı bir şekilde de sunmak isteriz onları yazılı olarak.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Tamam, çok memnun oluruz.

PROF. DR. GÖRKEM AKINCI – Yani bütün devlet dairelerine gönderilirse kamuya yararlı olur.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Okay Hocam, arkadaşlar “Sunumu biraz hızlı yapmamız lazım.” diyor.

Buyurun.

IV.- SUNUMLAR (Devam)

4.- Prof. Dr. Cemalettin Okay Aksoy’un, Kanada’daki bir liç sahasında meydana gelen kayma, İliç’te yaşanan maden kazası, maden kazalarının yaşanmaması için yapılabilecekler, kazayla ilgili bilirkişi raporu, uluslararası platformda ve Türkiye’de altın madenciliği mevzuatı, güvenli ve sürdürülebilir madencilik için önerileri hakkında sunumu

PROF. DR. CEMALETTİN OKAY AKSOY – Sayın Başkanım, değerli milletvekillerim; adım Okay Aksoy, Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Maden Mühendisliği Öğretim Üyesiyim. Doktoramı, araştırmalarım, her şey dâhil Amerika Ulusal İş Güvenliği Enstitüsünde tamamladım, daha sonra...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Vallahi bizim üniversiteler Amerika’dan çok daha iyi, kurban olayım.

PROF. DR. CEMALETTİN OKAY AKSOY – Sayın Vekilim, ben de tam aynı şeyi söyleyeceğim.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Amerika’nın bastığı yerde ot bitmez; ayıdan post, Amerika’dan dost olmaz. Bırak şu Amerika’yı. Bizim üniversitelerimiz Amerika’dan çok daha öndedir.

PROF. DR. CEMALETTİN OKAY AKSOY – Sayın Vekilim, haklısınız. Tabii, bizi yetiştirirlerken öyle yetiştirmediler, “Gidin yurt dışına.” dediler, gittik, TÜBİTAK burslusu olarak gittik. O dönemin TÜBİTAK Başkanı’nın bir mesajıyla yurda geri döndüm. İki üç sene öncesinde Politecnico di Torino’ya gittim, uluslararası önemli üniversitelerde bulunuyoruz, bulunduk. Dediğiniz gibi üniversitelerimiz...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Ama sizin gittiğiniz dönemde Orta Doğu daha iyiydi, Boğaziçi daha iyiydi.

PROF. DR. CEMALETTİN OKAY AKSOY – Evet, şimdi asıl geleceğim nokta orası.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – “Heidelberg’e gittim.” deseniz belki bir derece bir şey demem yani. Bak, “Heidelberg” deseniz bir şey demem yani.

PROF. DR. CEMALETTİN OKAY AKSOY – Yok, oraya gitmedim.

Şimdi, ben, hani klasik, bildiğiniz hocalardan biraz daha farklı, uygulamanın içerisinde olan bir hocayım. Bazen bilimin dışında uygulamadan da konuşabiliyorum. O yüzden hızlı sunacağım. Dünyada iki tane meslek var sayın vekillerim; biri tıp, biri yer bilimleri ile ilgili mühendislikler. Maalesef bunlar da iki kere iki dört etmiyor. Yani biz oturup da bir formülde değerleri yerine koyup “Burada kolunun genişliği bu olacak, içerisindeki demir kesiti bu olacak.” diyebilen bir meslek dalına da sahip değiliz. Tam da bu esnada iki kere ikinin dört ettiği noktada bizim mesleğimizde büyük problemin olduğu ortaya çıkıyor. Ama biz ne yapıyoruz? Biraz daha mesleklerimizi matematikleştirerek öğretmeye çalışıyoruz.

Şimdi sunuma, bundan bir hafta önce Kanada’da Victoria Gold Eagle Corp Mine’da, Yukon eyaletinde aynı bizdeki gibi liç sahasındaki kayma haberiyle başlıyoruz. Bizim Çöpler Altın Madenindeki kayma da oraya gündem olmuş, “Aynı kayma Çöpler’de de yaşandı, işte 9 işçimiz öldü.” diye.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Bizden sonra mı olmuş bu, bizim olaydan sonra mı?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Bir hafta önce oluyor bu kaza.

Kanada’daki arkadaşlarımla görüştüğümde onlardan aldığım bilgi, internetten aldığım bilgi, bizde yaşanan aynı süreçler orada da yaşanıyor; aynı korkular, aynı heyecanlar, aynı önlemler...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Vefat var mı?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Burada hiçbir vefat yok, sadece ocak altyapısında bir zarar söz konusu. Ocak altyapısı değil de liçin üzerinde bir bina var, o bina yıkılmış ama onun dışında hukuki süreç, işte devletin, gönüllülerin, orada AFAD benzeri yapıların kurtarmaya yönelik ya da çevre önlemlerine yönelik attığı adımlar bizimle çok benzer. Aynı şekilde işte 2014’te yine Kanada’da, British Columbia’da bize benzer bir kaza olmuş ama bizden daha felaket bir durumdu o. Orada direkt 17 milyon metreküp su, siyanürlü su doğaya girmişti ancak doğru önlemler alınarak bu suyun çevre zararı önlendi, tabii şirket tazmin edildi.

Şimdi, ben toplantıların birçoğuna katıldım. Bu slaytı da aslında Sayın Mustafa Sarıgül Vekilim için koydum. “Ne olsaydı, bu kaza olmazdı?” diye herkese sordu. Ben de şunu söylemenin zamanı geldi diye düşünüyorum: Ya bu bilimsel bir terminolojiden farklı olarak “Kral çıplak.” demenin vakti geldi yani “Kral çıplak.” demediğimiz sürece biz bu kazaları yaşıyoruz.

“Kral çıplak.” nedir? Bizim öncelikle bu kazanın sorumlusu olarak kendimizi görmemiz lazım. Ben Soma kazasında da Ermenek kazasında da Amasra kazasında da bütün kazalarda ilk sorumluyu kendim olarak görüyorum. Neden? Ben daha iyi eğitim verebilseydim bu kaza olmazdı sayın vekillerim. Bu öz eleştiri yapmamız lazım. Bugün maden mühendisliği bölümüne öğrenci alan bölümlere bakın, Türkiye’nin en önemli üniversitelerinde bakın, burada eğitim veren hocaların maalesef teknik geziler haricinde ya da öğrenciyken staj haricinde bir madene gitmişliği yok. Bilgisayarın başında oturup iyi İngilizce, bir sene yurt dışında bulunma ya da yurt dışında doktora yapmayla gelip üniversitelere oturup... Ha, bir de böyle uygulamadan gelip daha iyi konumdaki insanları da aralarına almayan, istemeyen bir sistemin içerisindeyiz. Bunu düzeltmediğimiz sürece maalesef biz bu kazaları yaşıyoruz sayın vekillerim. Ben kendimden örnek vereyim: Türkiye’nin en genç maden profesörüym, torpille falan değil, herkes evinde otururken benim yetmiş iki saat yer altından çıkmadığım günler oldu, 36 yaşında profesör oldum. Belki yani saymadım ama Türkiye’de en çok yayım yapan hocalardan biriyimdir, H İndeksi en yüksek hocalardan biriyimdir. 200’ün üzerinde projede çalıştım, uygulamada, her türlü madende ama maalesef ODTÜ’ye beni almazlar. Sağ olsun komisyon uzmanlarımızdan Mustafa Kumral Ağabeyimiz...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hanımefendi alır efendim.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Hanımefendi Hacettepede. Yani ben burada bir ironi yapıyorum. Yani bu sistemi değiştirmedığımız sürece

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Kastlar var diyorsunuz yani.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Şimdi, eğitimi verecek uygulamadan gelen insanları oraya yerleştirmedığımız sürece bu kazaları yaşayacağız. Amerika’da bir üniversitede öğretim üyesi olacaksanız mutlaka bir maden şirketinde çalışmış olmanız lazım. Benim orada çalıştığım hocalarımın

hepsi en az on yıl maden şirketlerinde çalışmışlar, öyle yani ofiste falan da değil arazide, daha sonra üniversiteye geçmişler. Hatta şu anda bir tanesi de Mine Safety and Health Administration'da çalışıyor. Yani bizim eğitimi, beni değiştirmemiz lazım, buradan yola çıkmamız lazım.

Şimdi, hoca olarak kazayı irdeleyeceğim, irdelemeden önce, bir iki ay önce firmadan verileri istedik, daha bugün geldi; o yüzden size çok net bilgiler veremiyorum ama... Şimdi ben uygulamadan gelen birisi olarak yine Gülsev Hoca gibi bilirkişi raporundan örnekler vereceğim. Şimdi, bilirkişi raporu “Burası bir heyelan.” diyor. Ben bu işi biliyorsam burası bir heyelan değil burası bir akma. Bu akma da o raporda bahsedilenlerle ilgili değil. Neden?

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hocam, iyi ki Deniz Bey burada değildi.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Olsun.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Akma ile heyelan... Görüntüleri getirin Hocam, akma mı, heyelan mı; böyle bir şey olabilir mi ya? Çok rica ederim.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Sayın Vekilim, bakın, ben bu mesleği yapan birisi olarak, size bir kardeşiniz olarak diyorum ki: “Aynı teşhisi Gümüşhane’den gelen hocalarımız da yaptı, aynı teşhisi İTÜ’den gelen hocalarımız da yaptı.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – İliç için mi?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Bu bir heyelan değil.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – İliç için heyelan değil, doğru, doğru, akmadır Hocam. Biz katılıyoruz yani jeoloji mühendisi olarak. Heyelan olmadığını her fırsatta söylüyorum ya Hocam, her fırsatta söyledik.

MERVAN GÜL (Siirt) – Doğru biz de katılıyoruz, heyelan değil.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Şimdi, heyelan olsaydı, bakın Vekilim, burada, bilirkişi raporunda orijinal topoğrafya kaydıktan sonra ki...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hocam, heyelan olmadığı, akma olduğu tasdik edildi efendim.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Tamam.

Yani diyorum ya hani bu işi bilenlere vermek lazım. Her bilirkişinin de verdiği bilirkişi raporu da doğru demek değil. Belki Deniz Bey burada olsaydı, bizi eleştirebilirdi “Bilirkişi raporunu küçük düşürüyorsunuz.” diye.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Deniz Bey de aynı şeyi söylerdi.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Ama biz ailece de Deniz Bey’i çok seviyoruz, televizyona çıktığı zaman acaba gene ne söyleyecek diye merakla bekliyoruz yani. Emin olun, ben daha önce Amasya, Bartın kazasında da Deniz Bey’le çalıştım, çalışmalarını da söylemlerini de aynı fikirde olmasak da beğeniyoruz.

Şimdi, bilirkişi raporu...

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Zaman zaman değil, zaman zaman buluşuyorsunuz, zaman zaman farklı görüşleriniz oluyor, zaman zaman buluştuğunuz oluyor.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Evet yani oluyor.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Deniz Bey canını ruhunu bu ülke için feda eden bir kardeşimiz yani çok yoğun bir şekilde de çaba sarf ediyor yani bunların bir daha olmaması için. Madencilik yani da var onun çünkü.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Yokluğunda bile konuşuyoruz bak.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Ama şöyle bir şey var, Deniz Bey burada olsaydı... Tabii, tabii... Evet, söz hakkı...

Şimdi, yani bu bir heyelan olsaydı, şu sağdaki 2 şekilde gösterildiği şekilde, bilirkişinin kendi yaptığı analizde gösterildiği şekilde bir kayma olurdu. Bilirkişi buna “heyelan” derken kendi yazdığıyla çelişmiş. O nedenle, ben ilk slayta geri dönüyorum. Yani bizi değiştirmeniz lazım bu kazaların olmaması için, doğru şeyleri öğrencilere öğretmemiz için.

Şimdi, uygulamadan geliyorum dedim. Şu görüntüler bana şunu söylüyor: Ben çok fazla altın sahasına gittim, eğer bir bölgede, liç alanında siz solüsyon veriyorsanız ve solüsyon verdiğiniz bölge eğer oturuyorsa ve çatlaklar oluşuyorsa bu çok kötü şeylerin habercisidir, orayı hemen terk etmeniz lazım. Uygulamada olan herkes bunu bilir. Burası da işte İliç, solüsyon verilmiş fakat çatlama... Bu ha şu olur: Malzemeyi yeni dökersiniz, altta ıslak toprak vardır, oturur; burada bir sorun yok ama siz verdiniz, malzeme oturdu, solüsyonu da verdiniz, bundan sonra eğer bir çatlak varsa orayı terk etmeniz lazım.

Yine, ben bu tür toplantıların bilgilendirme amaçlı olduğunu düşünenlerdenim. Bilirkişi raporunda bir noktaya herkesin dikkatini çekmek istiyorum: Mayıs 2022 tarihine kadar yığından geri dönen çözeltilerin tasarım değeri ile yığından geri dönen çözeltilerin gerçekleşen değeri arasında eksi 3 milyon 400 küsur bin metreküp fark var. Bu tarihten sonra ne oluyorsa bu değer yavaş yavaş değişiyor ve kazanın olduğu zaman bu değer artı 1 milyon 150 bin metreküpe çıkıyor. Yani su solüsyon rejiminde giren ile çıkan arasındaki fark çok agresif şekilde değişiyor. Kazanın nedeni bence burada.

ALİ TEMÜR (Giresun) – Sıvılaşma var o zaman.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Aşırı sulama.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Şimdi, Gülsev Hoca bu konuyu çok net açıkladı. Yani bunu çok net söylemek, çok keskin söylemek doğru değil.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Topoğrafya da etken değil mi Hocam? Yığma yüksekliği de var yani.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – İşte birçok etken var, patlatma da etkenlerden birisi olabilir, topoğrafya... Yani ben o madenin işletmecisi olsam ya da işletme müdürü olsam böyle bir plana gitmem. Ama enteresan olay şu: 2022 Mayısına kadar eksi 3 milyon. Yani siz solüsyonu veriyorsunuz, verdiğinizin eksiğini alıyorsunuz ama Mayıs 2022’den sonra...

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Kayıp mı var yani, suda mı kayıp var diyorsunuz?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Bilmiyorum, bilirkişi raporunda “bu konuda yeterli veri yok.” denilip geçilmiş. Yani bende de o veriler yok, istedim, bugün geldi, inceleme fırsatım olmadı.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Su kaybı mı var diyorsunuz Hocam?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – İşte bunun araştırılması lazım Sayın Vekilim.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Su kaybı mı var diyorsunuz yani verilen sıvıda kayıp mı var diyorsunuz? Sıvı kaybı mı? 3 milyon metreküp sıvı kaybı mı var yani?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Hayır, bence bir sıvı kaybı değil. Bu sıvı nereye gidecek? Yani hani bunun 1 milyon metreküpünü şey yaptınız, toprak tuttu diyelim, devamlı sizin liç alanınız genişliyor ve daha fazla su veriyorsunuz. Siz bu suyu aldığınız sürece cevher üretebilirsiniz.

Benim aklımın ermediği, çözüm bulamadığım, elimdeki bilgilerin de cevap vermediği nokta burası. 2022 Mayıs'ında 3 milyon 500 bin metreküp ekseyken kazanın olduğu dönemde 1 milyon 100 bin metreküp artıdayız.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Hocam, bir daha soruyorum: Metreküpten kasıt burada toprak yani ya da...

PROF. DR. OKAY AKSOY – Hayır, hayır, verilen çözeltili.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Çözeltili, sıvı; tamam. Sıvıdan bahsediyoruz.

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Sıvıdan bahsediyorum.

Yani böyle bir değışim var bence... Hani bizim amacımız eğer bu kazanın nedenini ortaya koyup bir daha böyle şeylerle karşılaşmamaksa bu soruyu iyi araştırmak lazım.

ALİ TEMÜR (Giresun) – Peki Hocam, verimliliği bunun nedir?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Ne verdiyseniz onu almanız lazım Sayın Vekilim.

ALİ TEMÜR (Giresun) – Tamamını mı?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Tabii, tabii, ne verdiyseniz onu alacaksınız.

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Atık havuzuna giden boruda bir tıkanma gibi bir şey mi olabilir?

PROF. DR. CEMALETİN OKAY AKSOY – Sayın Vekilim, bilmiyorum yani bu konuda bilirkişi raporu da herhangi bir veri sunmamış -bizde de- hani bugün gelen veriler de var mı yok mu, onu da bilmiyorum. Bilirkişi sormamış da bunu.

Ya, ben yeni bir tartışma açmaktan ziyade şu anda... Sayın Vekilimin bahsettiği gibi, her gün artan altın madeni sayımız var ve benim orada öğrencilerim çalışıyor. Ben gidiyorum her şeyden önce, ben kendim gidiyorum, o ocaklara, liç sahasının üzerine ben kendim çıkıyorum, bakıyorum. Yani bundan sonra bunlar olmasın, o işletmelerde eğitimler veriyoruz çocuklara, doğru bilgiler verelim ki yanlış düzeltmek çok zor oluyor sonra.

Stabilite analizlerinden bahsedecektim ama veri bugün geldiği için bu konuda ancak raporda birtakım analizler yapıp verebileceğim.

Şimdi, uluslararası platformda altın madenciliği mevzuatı dediğimiz zaman, 3 hocam da bahsetti, ben de aynı kanaatteyim. Biz mevzuat olarak Amerika'dan, Kanada'dan, Avustralya'dan Avrupa'dan daha iyi durumdayız. Zaten Avrupa'da madencilik kalmadı. İzin, denetim, uygulama yaklaşık olarak aynı fakat madencilik kültürü ve İSG anlayışı açısından çok farklı yerdeyiz. Öncelikle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avusturalya buralarda madenle ilgili bir kapasite artışı olacaksa, bir sorun yaşandıysa, yeniden bir ÇED'e gidilecekse bunlar iki aydan daha uzun sürmez, iki ayda çözülür. Ben güvenli madencilik yapmak için bir sismik yansıma çalışması yapacağım, toprağa koyacağım 1 tane jeofon. Bakın, şu büyüklükte bir jeofon, hiçbir şey yok. Bunun için, Ormandan izin almak için iki yıl bekliyorum. Eğer bunu izinsiz koyarsam proje bedeli kadar işletmeye ceza kesebiliyorlar. Bizim bu kültürü değıştirmemiz lazım. Bu bahsettiğimiz ülkelerde, madenlerinin olduğu eyaletlerde önemli geçim kaynağı madencilik olduğu için, oranın halkı da yönetimi de madenciliğe daha sıcak bakıyorlar. Bizde nasıl oluyor?

Şimdi, geçenlerde, geçen seneydi yanlış hatırlamıyorsam, ÇED raporuna bir itiraz dilekçesi okudum. Şunu söylüyor, örnek de verdim: Ben Celalettin Hoca'yı tanıyalı otuz sene var, otuz senedir hidrojeolojiyle ilgileniyor, hocası Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli hidrojeologlardan birisiydi, bizim

de hocamızdı. ÇED itiraz raporunda diyor ki: “Profesör Doktor Celalettin Şimşek hidrojeolojiden anlamaz, hiçbir hidrojeolojik çalışması yoktur.” İşte bu kültürle gidersek maalesef, biz güvenliğe ayıracağımız enerjiyi bunlara ayırırsak bu kazalarla karşı karşıya kalmaya devam ederiz.

Güvenli ve sürdürülebilir madencilik, bu ara bunu çok sık duyuyorum. Ama emin olun sayın vekillerim, bu kavramı ilk dile getireni benim. Sonra baktım, yanımdaki arkadaşlar güvenli ve sürdürülebilir madencilik projeleri vermeye başladı, sonra baktım, Türkiye’ye yayıldı. Şimdi, bugün burada bunu... Şimdi sorsanız, herkes “Ben söyledim.” der de kim söylediye söyledi burada bunu görmek benim için çok güzel. Güven, tehlikesizlik hâli... Biz ise ne diyoruz? Önce insan ve çevre, sonra İSG başta olmak üzere madencilik faaliyetlerini ekonomik, teknik, sosyal alanlarda tehlikesizlik içinde yapalım diyoruz.

Peki, bunu nasıl yapacağız? Bunu yapmak için 2 tane resmim var: Birisi Kapadokya’da uçan balonlar, balonun ne zaman, nasıl kalkacağı, hangi güzergâhı izleyeceği, ne yapacağı belli değil kafasına göre müşteriye bulan kalkıyor ya da dolmuş durağında müşteriye dolduran kalkıyor; hangi durakta durduracak, yolda mı duracak, yolun ortasında mı indireceği belli değil. Ama bir de bakın, sağda bir uçuş haritası var. Hava yollarında hangi uçağın, hangi saatte, hangi havalimanından, hangi pistten, hangi ekip, hangi ekipman, hangi yolcu listesiyle kalkacağı bellidir, hangi güzergâhı izleyip nereye ineceği bellidir. İşte, güvenli madencilik yapmak istiyorsak bizim en başta bu havalimanı gibi planlar yapmamız lazım, sözde değil uygulayarak yapmamız lazım. Bunu yaparsak ancak işte, ekranda gördüğünüz gibi yer altına konser salonları açabiliriz, yoksa bunu açarız, üç gün sonra bu konser salonu biz içinde konser dinlerken başımıza yıkılır.

Ben hemen önerilerimize geliyorum, benim şahsi önerilerim: Bir kere, yer bilimleri konusundaki eğitim programı gözden geçirilmeli. Yurt dışında yer bilimleri üç sene eğitim, bir sene stajyer olarak eğitim görür. Bunu bizim de mutlaka sisteme almamız lazım. Yeni eğitim programıyla bitmiyor. Akademik personelin de tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini söylüyorum.

Madencilik sektörü için ayrı bir bakanlık... Ha, yurt dışından, Amerika’dan, Kanada’dan farkımız; madencilik sektörü madencilikle ilgili bir bakanlığa bağlıdır, bizdeki gibi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yoktur, Tabii Kaynaklar Bakanlığı vardır ve bu Bakanlığın önemli görevlerinden bir tanesi de madenciliğin önünü açmaktır. Ayrıca, Maden Güvenlik Kurumu kurulmalıdır, bu çok uzun süreden beri gündemde olan bir şey. Bunun karşılığı Kanada’da CANMET, işte, Amerika’da MSHA yani Mine Safety and Health Administration. Bu istediği zaman madene gider, kontrol eder, denetler. Hatta orada çalışan bir arkadaşına da sordum, “Eğer liç alanı madenin içerisindeyse bunu da denetlemek MSHA’nın görevidir, denetler gerekirse de cezayı yazar.” dedi.

Şimdi, şöyle bir şey söz konusu: Madenciliğin yapıldığı bölgelerde bu konularla ilgili davalarda amir hüküm maden hukukudur ama biz bunu uygulayamıyoruz. Çevresel etkenlerden dolayı amir hüküm maden hukuku olmasına rağmen biz işte orman hukukunu, tarım hukukunu, çevre hukukunu uyguluyoruz. Bu da madenciliğin enerjisini buraya doğru çekiyor, buraya doğru çekince madenci asıl işi olan güvenli üretimden uzaklaşmış oluyor.

Bu çok önemli sayın vekillerim: Bakın, altta 2 tane analiz var, ben yaptım bunları, ikisi de aynı ocak, aynı yer, aynı para, her şey aynı. Sağdakine baktığınızda çok güvenli, soldakine baktığınızda güvenlik sınırının altında. Neden? Çünkü biz ülkemizde bu stabilite analizlerini sağdaki gibi yapıyoruz yani güvenli gözükür durumda yapıyoruz. Hâlbuki yapmamız gereken soldaki gibi, dünya böyle yapıyor. Bu stabilite analizlerini mutlaka revize etmemiz lazım. Bakanlıktaki arkadaşların da bu tip

dosyalara bakarken bunları göz önünde bulundurması lazım. Neden? Birisi güvenli, birisi güvensiz çünkü üstteki şekle bakın, orada çalışma yapılmış, yapısal süreksizlikler ocağın içerisinde işlenmiş ve güvensiz hâle gelmiş aynı ocak.

Patlatmaları Gülsev Hoca bahsetti. Ben bir daha tekrar bahsetmeyeyim ama patlatma konusunda da şunu düşünün: Aynı sitede 3 tane bina var, sitenin müteahhidinin yaşadığı bina 3 binadan biri ve bu bina yıkılıyor. Ben burada müteahhit maldan çaldı mı çalmadı mı, onu tartışmıyorum ama -Gülsev Hoca'nın söylediği gibi- o sismik dalganın vuruş noktası ve vuruş şekli önemli; bunu göz önüne alalım.

Elektronik kapsüller... Gülsev Hoca bahsetti ama ben çok net olarak göstereyim. Mesela, aynı yerde elektronik kapsülle yapılan bir patlatmada etki alanı 17 metreyken nonel kapsülle 32 metreye çıkmış. Ne yapmalıyız bu kazaların önlenmesi için? Bu, hiçbir yönetmelikte yok, hiçbir kanunda, tüzükte yok, tamamen gönüllü olarak yapılan bir şey; bu liç alanlarının nemlilik haritasını çıkarmamız lazım. Bu bir maliyettir ama kaza sonucu oluşacak maliyet söz konusu olduğunda gözle görülür bir şey değildir.

Jeoteknik izleme... Şimdi, radar, radar, radar... Hepimiz çok gözümüzde büyüttük bu radarı. Burası da bence bu sunumun can alıcı bölümü, şu alttaki 2 beyaz sunu sizde olmayabilir sayın vekillerim çünkü daha bugün sabah yayınlanan bir dergide gördüm, ilginç diye buraya koydum; aynı ocakta jeoradarla izlemede stabilite sorunlarından bahsetmiş. Bir önceki slaytta bahsettiğim gibi burada da aynı ocağın radar izlemesine rağmen jeoteknik veriler doğru kullanılmadığından dolayı yenildiği ama stabilite analizlerinde stabil olduğu çıkıyor.

Şimdi, jeoteknik izlemede... Buraya birçok hocamız geldi, birçok uzman geldi, birçok şey söylediler ama ben yeni bir şey söylemek istiyorum; tabii, bizim de başımızdan geçen bir olay, eşimin babasının, rahmetlinin yaşadığı bir olay, ona benzetiyorum. Gaitadan kan geldiğinde artık çok geçtir; o yüzden, 50 yaşın üstündeki insanlara gaitadan kan gelmeden önce üç senede bir kolonoskopi önerirler. Kolonoskopi nedir? Var olduğunu teşhis etmediğiniz, gözle göremediğiniz, kulakla duymadığımız, elle hissedemediğiniz bir şeyi içeriden tetkik etmek; aynı şey akciğer kanseri için de geçerli. "Mikrosismik yöntem" diye bir yöntem var. Bu yöntemde biz yer altına sensörler yerleştiriyoruz yani kulaklar yerleştiriyoruz ve yer altında -yer altı dediğim açık işletme yani zemine yerleştiriyoruz- herhangi bir gerilme değişikliği olduğunda, bu daha yüzeye yansımadan, etki alanı içerisinde nerede oluyorsa, hangi büyüklükte oluyorsa biz bunu tespit edebiliyoruz, böylelikle heyelan başlamadan ya da jeoradar... İliç kazası özelinde söyleyeyim, jeoradarda son üç ayda veriler arttı ya, o verilerin artması artık geri dönülemez noktanın başladığı yerdi. Oysaki mikrosismik sistem olsaydı burada bir devinim olduğunu biz daha önceden bilecektik ve gerekirse o jeoradarda deformasyonlar hızlanmadan öncesinde ne yapacaktık; önlemlerimizi alabilecektik. Buna Türkçede "toplamalı jeoteknik izleme" diyebiliriz. Sadece mikrosismik kurtarıcı değildir; mikrosismik, jeoradar, radar, "InSAR" bütün bunları kullanmamız lazım.

İşte, burada bir mikrosismikten örnek verdim. Şeffaf veri paylaşımının olması lazım; ocakta -işte, hocalarımın söylediği gibi- su, hava, toprak ölçümlerinin şeffaf ve halka açık olması lazım, herkesin bunu görebilmesi lazım.

Şimdi, 150-200 bin ons üretilip, yapıp da yıllık 100-150 milyon dolar para kazanan bir işletmeye siz yaptığı bir şeyden dolayı 50 bin lira, 100 bin lira, 1 milyon lira ceza verirsiniz bu caydırıcı olmaz. Şöyle söyleyeyim: Ben bir Türk vatandaşım, şu anda Türkiye'de araba kullanırken sarı ışığı gördüğümde gaza basıyorum ki kırmızıya yakalanmadan geçeyim ama yine aynı ben İtalya'da dolaşırken sarıyı gördüğüm an frene basıyorum. Neden? Çünkü orada ceza caydırıcı. Burada veririm 2 bin lira geçerim, orada 600 euro veririm yani böyle bir etkisi var.

En önemli konu İSG iklimi ve İSG olgunluk seviyesi. Maalesef bizim ülkemizde yaptığımız çalışmalarda çok önemli, çok kurumsal firmalarımız İSG olgunluk seviyesinde hâlâ bağımlı seviyede yani bağımlı, gözetimli, birisinin gözetmesine ihtiyaç duyan seviyede; bunun artırılması için çalışmalar yapmamız lazım.

Uluslararası siyanür kodu bizim için çok önemli. Uluslararası siyanür kodunu almanız için her şeyinizin tam düzgün olması lazım yani giren somun vidadan çıkan onsa kadar, külçeye kadar her şeyinizin dört dörtlük olması lazım ki bu kodu alabilin. Bu zorunlu değildir ama gönüllülük esasıyla alınır, bunu alabilen firmalar tam güvenli denilebilir. Ülkemizde de 3 tane var, 4'üncü de yoldaydı, belki o da almıştır.

“All” sigortasını işin içerisine sokmamız lazım çünkü sigortalar sizi denetleyecektir.

Ben teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Biz de teşekkür ediyoruz. Katkı ve katılımlarından dolayı değerli akademisyenlerimize ve tüm Komisyon üyelerimize biz de teşekkür ediyoruz.

Komisyonumuzun gündeminde görüşülecek başka bir konu olmadığından toplantıyı burada kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18.46

